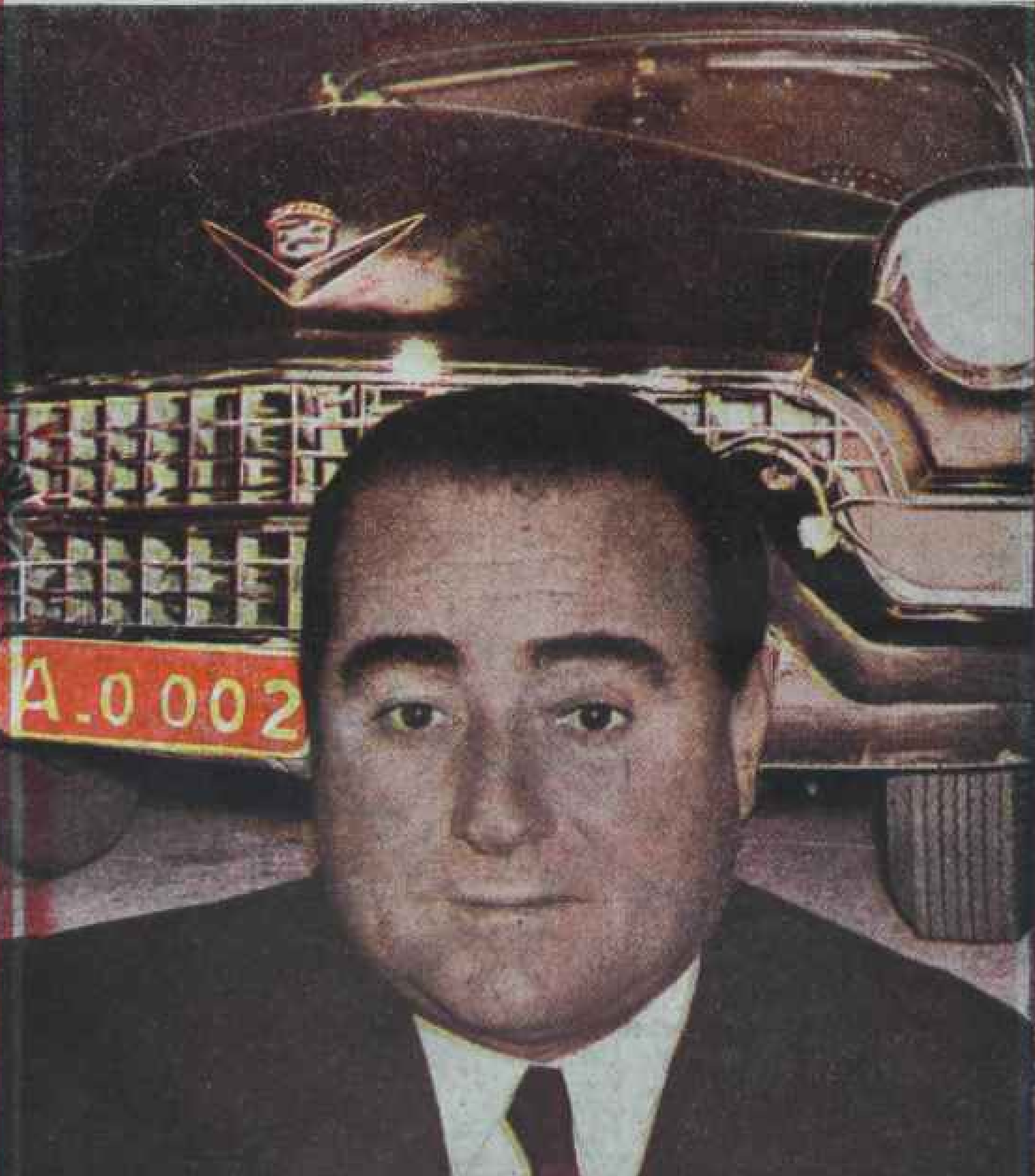
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

her
hesapsahibine
bir EV
MUHABANK

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt: V, Sayı: 83

Rüzgârlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7

P. K. 582 — Ankara

Tel: 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı: 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Cüneyt ARCA YÜREK

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Ressam :

İzzet ÇETİN

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

ASSOCIATED PRESS — Hüseyin EZER

*

Klişe :

Doğan küse ATELYESİ

*

Abone Şartları :

3 aylık	**(12 nüsha) :**	**6 lira**
6 aylık	**(25 nüsha) :**	**12 lira**
1 senelik	**(52 nüsha) :**	**24 lira**

*

İlân Şartları:

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 200 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve basıldığı yer :

Yeni **Matbaa** — Ankara

Kapak resimlerimiz :

Menderes - Sarol

İdeal arkadaşlar

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Memleket, bir siyasi partinin Meclise büyük bir ekseriyetle avdetinden sadece bir buçuk yıl sonra buhran içinde bulunuyor. Demokrasilerde hükümet buhranları rejimin tabiatı icabıdır. Parlamentoda muhtelif partiler temsil edilebilir, bu partilerin teker teker kuvveti hükümeti kurmaya kâfi gelmez, bir koalisyona lüzum hasıl olur, kombinezonları teşkil etmek güçleşebilir; netice krizdir. Sık sık hükümetsiz kalan Fransanın derdi budur. Fakat bir memleket ki Meclisinde bir parti ittifaka çok yakın ekseriyete sahiptir, eğer buhran arada patlak verirse bunu rejimin tabiatı İcabı saymaya imkan yoktur. Bırakınız ittifaka yakın ekseriyeti, İngilterede ekalliyete yakın bir ekseriyeti ele geçiren siyasi partiler memleketi gül gibi idare etmişler ve bir hükümet buhranı doğmamıştır. Bizdeki son hadiseleri başka bir ışık altında mütalâa etmek zaruridir.

Her rejimin kendisine göre prensipleri vardır.. Montesquieu'ye bakarsanız Monarşinin prensibi şeref, Tiranlığınki korku, Cumhuriyetinki ise eğitimdir. Her rejimin, kendisine göre prensipleri olduğu gibi metodları da mevcuttur. Montesquieu'den iki asır sonra onun rejimlerine başka isimler veriliyor. Monarşi ortadan kalkmıştır, Tiranlığın bugünkü adı Diktatörlük, Cumhuriyetinki ise Demokrasidir. Bir Diktatörlük rejimini kendisine has metodlarla idare ettiniz mi, eğer iyi bir diktatörseniz her şeyin gül gibi olması hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. Demir Perdenin haricinde İspanyada General Franco, Yugoslavyada Mareşal Tito, korkuya dayanan idarelerini mükemmelen yürütmektedirler. Burada "mükemmelen" tabirinden anlaşılması gereken şey, rejimin mükemmeliyeti değildir. Anlaşılması gereken, rejimin tatbikatının bir aksama göstermeyişidir. Bizde de 1945 in son günlerine kadar bir diktatörlük rejimi pek âlâ devam edip gitmiştir, hattâ işin başında çok da faydalı olmuştur. İşin başında ve sonunda.. Zira harp yuları içinde diktatörlük rejimlerinin metodları kullanıldığından millet tek Şefin, tek Partinin etrafında zorla da olsa toplattırılmış ve Türkiye kanlı badireden uzak kalmıştır. Fakat bu faydaların yanında rejim, tabiatı icabı olan zararları tevlit etmekten de elbette ki geri kalmamıştır. Diktatörlüğün ilk neticesi serbest murakabenin ortadan kalkması olduğundan bu, bir takım yolsuzlukları kolaylaştırmıştır. Garp medeniyetinin diktatörlükten nefret edip demokrasiye teveccüh göstermesinin bir sebebi hikmeti bulunmalıydı. Sebebi hikmet, bir rejimin faziletsizliği, ötekinin faziletidir.

Kendisine mahsus metodların tatbik edilmesiyle diktatörlük İspanyada ve Yugoslavyada mükemmelen yürüdüğü gibi demokrasi de ayni sayede meselâ İnglltered çıt çıkarmadan işlemektedir. Demokrasinin de faydaları ve onun yanında zararları vardır. Faydaları öylesine aşikârdır ki, üzerinde fazla durmağa lüzum yoktur. Zararlarına gelince, demokrasilerde çarklar çok yavaş döner, mekanizma fazla zaman Kaybeder. Düşününüz ki Chamberlain demokratik usullerle ancak Dunkertque'ten sonra düşürülebilmiştir.

Ama ne diktatörlük İspanya ve Yugoslavyada, ne de demokrasi İngilterede şu anda bizim içinde bulunduğumuz neviden buhranlara yol açmıştır. Zira biz bir rejimi başka bir rejimin metodlariyle yürütmekte ısrar ediyoruz. Benzinle çalışan bir motöre istediğiniz kadar mazot doldurunuz, onu çalıştırmanız imkânsızdır.

Montesquieu'nün hakla olmalı. Demokrasinin prensibi hakikaten eğitimdir. Ama kütleden çok, iş başına gelenlerin eğitimi, tahsili, terbiyesi ve kültürü... Demokrasimizin ilk beş senesi içinde pek çok acı hadise cereyan etmiştir, pek çok yüz kızartıcı vaka görülmüştür. Ama 1947 ile 1950 arasında vazife gören kabinelerin demokrasi rejimini demokrasinin metodlarıyla yürütme gayretlerini inkâr, haksızlıktır. Kabineler bu gayretlerinde daha yüksek makamların da tam desteğine mazhar olmuşlardır. Bu yüzdendir ki, tecrübemiz şu andaki tecrübemizden kıt bulunduğu halde Mecliste ekseriyeti elinde tutan parti, bu kahir ekseriyetine rağmen kabine buhranına maruz kalmak gibi garip bir vaziyete düşmemiş, hiç, bir zaman hükümet teşkili hadisesi bir hafta zaman almamıştır. Üstelik o ekseriyetin Meclise geliş yolu da pek çok şüpheye yol açıyordu.

Demokrasinin metodlariyle demokratik idare işler, diktatörlüğün metodlariyle de diktatörlük! Bunların ikisini birbirine karıştırdınız mı, alacağınız netice keşmekeşten başka, şey olmaz. Demokrasinin metodları kitapların derinliğine gömülmüş şeyler değildir. Bunlar bir takım basit kaidelerdir. Ne var ki kaidelerin birincisi, kaidelerin her hal ve şartta tatbik edilmesidir. Bir defa omuz silktiniz mi, bir defa kolay diye kestirme zannettiğiniz yola saptınız mı kendinizi artık uçurumda toplarsınız.

Saygılarımızla

AKİS

Hükümet

Buhran!

O akşam bütün Ankara, - ve Ankarayla beraber bütün memleket -, radyosunun başında haber bekliyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisinde Demokrat Partinin ezici bir ekseriyeti bulunduğu halde hükümet buhranı patlak vermişti ve aşağı yukarı bir haftadır kabine kurulamamıştı. Her yerde konuşulan buydu, herkes bunu merak ediyordu. Demokratik, diyarlardaki teamüllerin aksine, bizde yeni hükümeti teşkil teşebbüsleri derin bir sis perdesiyle kaplı tutulduğundan akla gelen bütün isimler "müstakbel bakan" olarak ortaya atılıyordu. Ömer Bilen'den Sabri Erduman'a kadar..

İşte, böyle bir akşam Ankarada, Ankara Palasın arkasındaki Belvü Palasın küçük bir odasında üç kişi başbaşa vermiş, konuşuyordu. Onların da konuştukları kabine buhranı ve son hadiselerdi. Ancak, muhaverenin mahiyeti biraz değişikti. Zira üç kişiden birincisi bizzat Adnan Menderes, diğer ikisi de onun ideal arkadaşlarından Safa Kılıçlıoğlu ve Nihad Erimdi. İkisi de Demokrat Parti Genel Başkanının mutemed adamlarındandı. Zaten gerek Yeni Sabahın, gerekse eski Ulusun ve Halkçının son beş senelik koleksiyonlarına bir göz atanların bu iki zata karşı derin bir itimad ve emniyet duymamalarına imkan yoktu. Hükümet meselesi orada, enine boyuna görüşüldü. Bu sırada Ankara Palasta, kısa boylu, cılız bir başyazar Başbakanı kendi parlak fikirlerinden faydalandıramamanın ıstırabı içinde kıvranıyordu.

Başbakan bir müddetten beri ideal arkadaşlarıyla buluşma yeri olarak Belvü Palası seçmişti. İhtimal ki Ankara Palastaki görüşmelerinin haber alınması hoşuna gitmemişti. Sonra, meşhur otel daha kalabalık oluyordu. Gerçi Adnan Menderesin emrinde, semin katında, dipte bir oda daima hazır tutuluyordu. Ama elinde tam 16 tane münhal bakanlık bulunduğundan, eskisinden de fazla rahatsız edileceğinden korkuyordu.

Nihad Erim ve Safa Kılıçlıoğlu yeni hükümeti Adnan Menderesin kurmaması gerektiği kanaatindeydiler. İkisinin de hatırından Genel Başkanın Başbakanlığa lâyık olmadığı fikri sureti katiyyede geçmiyordu. İkisi de onun dirayetine ve devlet adamlığı vasıflarına hayrandılar. Ama, bir politika taktiği olarak Adnan Menderesin kuvvet kazanması lâzım geldiğine inanıyorlardı. Kabinenin başına başka biri geçmeliydi. Bir sene sonra, Genel Başkan mumla aranacak ve seçimlerin arefesinde bugüne nazaran bin defa kudretli halde işleri tekrar eline alacaktı.

İstişareler, gece geç vakte kadar devam etti. Bir de Adnan Menderesin, hükümetini kurmak için henüz teşebbüse geçmemiş olduğunun ilânı dolayısiyle tenkidler yapılmıştı. Demokrat Partinin müstakbel kabinesini teşkil etmek hususunda Nihad Erimin veya Safa Kılıçlıoğlunun fikri nasıl alınmazdı? Nitekim Başbakan, bu istişareleri tekrarladı. İdeal arkadaşlariyle, müşterek dostları Dr. Mükerrem Sarol hakkında da fikir teati ediyordu.

Bakan bekleyen bakanlık arabaları

Nazırsız sandalyeler

Esrarengiz bir hava

Yeni kabinenin kurulması hususundaki hazırlık ve teşebbüsler hakkında resmi çevreler garip bir ketumiyet muhafaza ediyorlardı. Bu zararlı ketumiyeti anlamanın imkânı yoktu, zira umumi efkârın hadiselerden haberdar edilmemesi bizzat Demokrat Partiye darbe teşkil ediyordu. Hiç kimsenin bir şey bilmemesi, herkesin bir şeyler uydurmasına yo]» açıyordu. Halbuki demokratik memleketlerde basın Başbakan adayının temaslarına dair geniş malûmat alabiliyor, kimleri kabul ettiğini öğreniyor, kabul edilenlere teklif yapılıp yapılmadığını haber alıyor, hattâ teklif yapılmışsa verilen cevabı da duyuyordu. Radyolar, haber bültenlerinde evvelâ buhrana ait son gelişmeyi bildiriyordu. Bizim, radyolar ise, tam bir hafta müddetle sadece Fransadaki kabine krizinden bahsetti. Halbuki Fransız radyoları havadis bültenlerine Türkiyedeki buhrandan bahsederek başlamıyorlardı. Kendilerine ait haberleri veriyorlardı.

Bizde, olup bitenlerden habersiz dolaşanların içinde bizzat milletvekilleri vardı. Ekserisi çarşamba, cuma ve pazartesi günkü Meclis toplantısına yeni kabine listesinin okunacağı ümidiyle gelmiş, fakat kös kös dönmüştü. Buhranın vasiyeti hakkında hiçbir şey bilinmiyordu. Bu haftanın başında, tatsız sualler sorulmasın diye mutad Gurup toplantısı da talik edildi. Salı günü saat 15 te, Zafer gazetesinin o gün Gurubun toplanacağını ilân etmesi üzerine Demokrat Partili milletvekilleri Meclise gitmişler, fakat bir ilânla karşılaşmışlardı. İlâna göre Gurubun İdare Kurulu sabahleyin toplanmış ve öğleden sonraki celseyi talik etmişti. Halbuki pek çok milletvekili, kabinenin hâlâ niçin kurulamadığım ve olup bitenlerin niçin perde arkasında cereyan ettiğim sormak niyetiyle gelmişti. İşte, cevaplandırılmak istenmeyen de bundan başka şey değildi.

Her halde buhran bir demokraside görülmemiş şekilde patlak vermiş, bir demokraside görülmemiş şekilde gelişmiş, bir demokraside görülmemiş şekilde neticelenmişti. Simdi, bunların üzerindeki esrar perdesini kaldırmak zamanı gelmiştir.

İlk infilâkın akisleri

Gurupta hadiseler. Başbakanın Bağdatta bulunduğu sırada çıkmıştı. Gerçi o ilk toplantıda Adnan Menderes şahsen bahis konusu edilmiyor, hücumlar Sıtkı Yırcalının üzerinde teksif olunuyordu. Fakat iktisadî politika kül halinde tenkid olunduğuna göre, asıl hedefi bizzat Başbakanın teşkil ettiğini anlamamak için pek çocuk olmak lâzımdı. Gurup, niçin Adnan Menderes yurt dışındayken bayrak açmıştı? Bağdattan İstanbula dönen Adnan Menderes, evvelâ bunu sordu. Bir defa Başbakanın, Iraktan doğruca başkente gelmemesi son derece manidardı. Adanaya inen tayyaresi, pek âlâ oradan Ankaraya hareket ederdi. Fa-

kat guruptaki hadiselerden Bağdatta haberdar olan Adnan Menderes başkente hazırlıklı şekilde ayak basmayı tercih ediyordu. Nitekim, İstanbuldan Ankaraya da hiç alışık olmadığı bir vasıtayla, otomobille geldi. Böylece Cumhurbaşkanı tarafından karşılanıp karşılanmamak meselesini bertaraf ediyordu.

Adnan Menderese, öğrenmek istediği sualin cevabını İstanbulda ideal arkadaşı Dr. Mükerrem Sarol verdi: Bu, öteki kuruculardan bazılarının tertibiydi. Başbakanı düşürmek istiyorlardı. İçlerinden bir tanesi de kendisini bu makama aday sayıyordu. Aday kurucunun. Prof. Fuad Köprülü olduğuna şüphe yoktu. Kendisine bazı kimseler de müzahirdiler. Evet, Adnan Menderes arkadan hançerlenmek isteniyordu. Fakat Allahtan ki Dr. Mükerrem Sarol vardı!..

İstanbulda Park Otelde, müzakereler cereyan etti. Hasan Polatkan ve Sıtkı Yırcalı da İstanbula davet olunmuşlardı. Fakat onların, adeta ifadeleri alındı; plânlar Adnan Menderes ve Dr. Mükerrem Sarol beyninde - her mânasiyle - hazırlanıyordu. Guruba hâkim olmak lâzımdı. Bunun için de müzakerelerin havası yapılmalıydı. Hava yapmak için Mükerrem Saroldan iyin elbette ki bulunamazdı. Doktorun bütün politika hayatı, hava yapmakla, yani hizipçilikle geçmişti. Pazartesi günü kolları sıvadı.

İki gün müddetle Dr. Mükerrem Sarol ve yakın mesai arkadaşları büyük gayret sarfettiler. Milletvekillerine Adnan Menderesin tutulması lüzumunu telkin ediyorlar, herkesi "gizli maksadlı kurucular" a karşı dikkatli davranmaya sevkediyorlardı. Eğer parti Fuad Köprülünün eline geçerse batardı. İşte, "Korucu Profesör" ün oğlu Orhan Köprülünün Anadolu Sigorta Şirketindeki İdare Meclisi azalıklarının sayısı arttırılarak oraya getirildiği, gene Orhan Köprülünün düğününe gelen hediyelerin listesi o günlerde kulaktan kulağa dolaşmaya başladı. Müthiş bir kulis faaliyeti vardı. Gurubun bazı bakanları devirmeğe azimli olduğu anlaşıldığından bu bakanların Adnan Menderese aleyhtar kimseler arasından seçilmesinin teminine çalışılıyordu. Gurubu, kendi yokluğunda tesir

Dr. Mükerrem Sarol
Kazma kuyuyu !

altında bırakıldığına bizzat Adnan Menderes de inanmıştı. Nitekim toplantı sırasında bunu ima etti, fakat "biz çocuk değiliz" sedalariyle karşılandı.

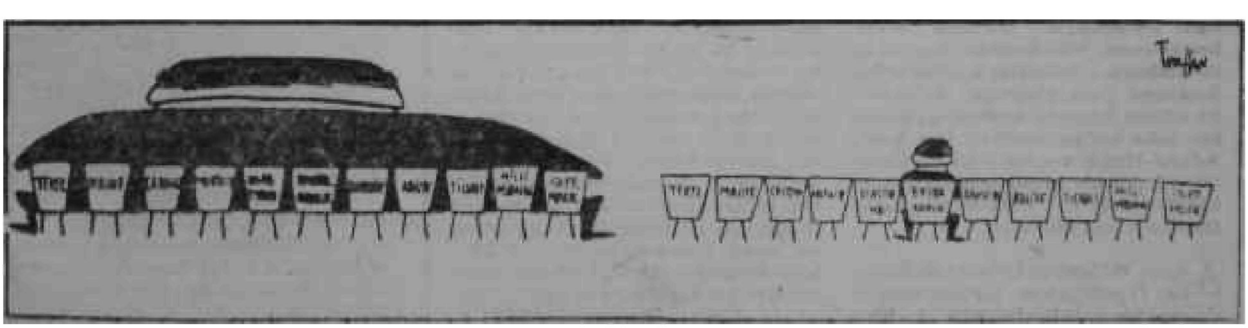
İkinci infilâk

Gurubun havası yapılmıştı. Ancak isler, bitmesi arzulanan noktada durdurulamadı. Milletvekilleri heyecana gelmişlerdi, daha çok kelle istiyorlardı. Hele Sıtkı Yırcalının işin başında istifası bir takım plânları sekteye uğratmıştı. Toplantı, geçen hafta uzun uzun anlatıldığı şekilde cereyan etti. Eğer Osman Şevki Çiçekdağ, Fatin Rüştü Zorlunun istifasını görür görmez bir kabine toplantısı teklif etmesiydi, gurup istisnasız bütün bakanları teker teker kürsüye çıkaracak ve hepsini orada harcıyacaktı. Bunlar olup biterken Dr. Mükerrem Sarolun mütebessim bir hali vardı. En amansız rakipleri, en tehlikeli düşmanları, yanında Adnan - Menderes bulunmadan Genel idare Kurulu toplantılarına katılmaya heveslendiğinde kendisini orada istiskal edenler, hattâ kovanlar rezil olacaklardı. Fakat on dakikalık kabine toplantısı bu ihtimali ortadan kaldırdı ve Adnan Menderes, kabinesinin istifasını verdikten sonra şahsen itimat talep etti. Bunun doğru bir hareket olmadığı açıktı, ama kendisini buna mecbur sayıyordu. Cumhurbaşkanının toptan bir çekilme halinde kabineyi kurmaya kendisini tekrar' memur edeceğinden emin değildi. Bilhassa Dr. Mükerrem Sarolun çizdiği levha böyle bir emniyeti ortadan, kaldırıyordu.

Bütün bakanları kabineden ayrıldıktan ve kendisi gurubun şahsen itimadını aldıktan sonra Adnan Menderes ile Celâl Bayar arasında Çankayada dramatik bir konuşma cereyan etti. Cumhurbaşkanı Başbakanı, istifa etmesinin zaruri bulunduğuna iknaa gayret ediyordu. Elbette ki, iktidar partisinin Genel Başkanı sıfatiyle yeni hükümeti de o kuracaktı. Bundan nasıl emin olmazdı? Adnan Menderesin muvafakat ettiğinin duyulması neticesindedir ki ertesi günkü bütün İstanbul gazeteleri, o akşam Adnan Menderesin de istifasını verdiğini ve yeni kabineyi teşkile memur edildiğini yazdılar. Halbuki Adnan Menderes tereddütlerinden tamamiyle kurtulamamıştı. Nitekim istifa formalitesi ancak iki gün sonra ikmal edilebildi. Genel Başkan, mücadelenin imkânsız olduğunu anlamıştı. İstifa etmeden yeni bir kabine teşkil etmek mümkün olmıyacaktı.

Tek hakiki haber

Genel Başkan, hemen herkese karşı derin bir kırgınlık duyuyordu. Bu sırada ise bilhassa İstanbul gazeteleri şu veyahut bu milletvekiline bakanlık teklif edildiğini, fakat onun kabul etmediğini, Menderesin kabinesini kurmakta müşkülâtla karşılaştığını yazıyorlardı. Bu haberlerden bir çoğu, bahis mevzuu milletvekillerinin bizzat kendilerinden geliyordu. Bir kısmının gayesi propagandaydı, bir kısmı ise böylece kendisini hatırlatıyordu. Ne isimler ortaya atılıyor, hangi bakanlıklar kimlere teklif ediliyor ve kimler bunları reddediyorlardı! İşte bu, rivayetleri önlemek içindir ki Başbakanlıktan bir tebliğ yayınlandı. Bunda, Adnan Menderesin, kendisine hükümeti kurmak vazifesi verildiğinden beri hiç

3 ÜNCÜ MENDERES KABİNESİ — 4 ÜNCÜ MENDERES KABİNESİ

Ön kapaktaki politikacı...

Adnan Menderes

Bundan on iki sene kadar evvel, bir gün Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kütahya milletvekili Alâeddin Tiridoğlu'nun yanına genç bir Aydın milletvekili geldi. Şükrü Saracoğlu başbakandı ve o sıralarda kabineye yeni bakanlar giriyorlardı. Aydın milletvekili, temiz giyinmesi ve ağzının iyi lâf yapmasıyla tanınmıştı, ama partinin sıra milletvekillerinden biriydi.

"— Alâeddin, dedi, 911 bu bakan oluyor. Bizim nemiz eksik Allahaşkına? Niçin Saracoğlu bizi de kabinesine almaz? Okumak yazmaksa, okumamız yazmamız var.. Kabineye girenlerden bir çoğundan iyiyiz. Saraçoğlu senin ahbabındır. Gidip söylesene, şunu..."

Teklife Alâeddin Tiridoğlunun da aklı yattı. Hakikaten devrin başbakanının kendisine karşı sempatisi vardı. Gitti, Saracoğlunu gördü ve müşterek arzularını bildirdi. Başbakan güldü. Alâeddin Tiridoğlunu bakan yapmak niyetinde değildi. Aydın milletvekiline gelince, bakan olmak için Cumhurbaşkanına şirin görünmeliydi. Alâeddin Tiridoğlu bunu arkadaşına anlattı. Madem ki Cumhurbaşkanına şirin görünmek lâzımdı, şirin görüneceklerdi. Tesadüf, o gün İsmet İnönü Meclise geldi. İki arkadaş, dudaklarında en tatlı tebessümleri, Milli Şefe şirin görünmek için ellerinden geleni yaptılar. Eee, o devirde bakan olmanın çaresi buydu. Fakat İsmet İnönü, Meclisin merdivenlerinde, kendisini hürmetle ve tebessümler içinde selâmlayan ahbaplara başıyla mukabele edip geçti. Cumhurbaşkanı, kapıdan çıkarken Adnan Menderes, üzgün bir tavırla Alâeddin Tiridoğluna döndü ve :

"— Yapamadık galiba, dedi. Şirin görünemedik.."

O zamanki genç Aydın milletvekilinin bakan olmak için gösterdiği bu arzuyu bilenler - ihtimal ki memleketin ancak bu yoman kalkındırılabileceğine inanıyordu - onun on iki yıl sonra Genel Başkanı bulunduğu partinin Meclis Gurubunun kürsüsünde başbakan kalabilmek için bütün kabine arkadaşlarını feda etmesine ve şahsına itimat isterken kullandığı lisana hiç, ama hiç şaşmadılar. Her halde Adnan Menderes, bu sefer de memleketin ancak kendisinin başbakan kalabilmesiyle kalkınabileceğine kendisini inandırmıştı.

Adnan Menderes 1899 da doğmuşta. O doğarken bir asır bitiyor ve yeni bir asır başlıyordu. Aydınlı zengin bir çiftlik sahibinin oğluydu. Tahsilini İzmir'deki Amerikan kolejinde yaptı, orada gene zengin bir ailenin kızıyla evlendi, politikaya atıldı, ilk şansım Serbest Fırkada denedi, o tecrübe muvaffak olmayınca karşısına geçip mücadele ettiği Halk Partisi saflarına katıldı ve milletvekili tayin edilerek - zira o sırada, bizzat kendisinin ifadelerinden anlaşıldığına gire milletvekilleri seçilmez, Meclise tayinle gelirlerdi - Ankaraya yerleşti, Hukuk tahsilini başkentte yeni açılan Hukuk Fakültesinde milletvekilliği payesiyle tamamladı. Partinin sıra milletvekillerinden biriydi. Parti müfettişliği yaptı. Beden Terbiyesi Teşkilâtında vazife aldı. Fakat daha yüksek mevkilere kendisini lâyık buluyor ve memleketin hizmet beklediğine inanıyordu. Hükümete girmek için teşebbüsleri muvaffak olmayınca, şirin görünmeğe çalıştığı kimseye rağmen iktidara geçmenin memleket bayrına olduğu kanaatini edindi ve hakikaten bunda muvaffak da oldu. 1945 de açtığı bayrağın altında memleketin bir çok münevveri ve kalabalık halk kitlesi toplandı. Zira hakikaten haklı bir davanın şampiyonluğunu yapıyordu. Evvelâ Halk Partisi içinde mücadele etti, meşhur Dörtlü takrirden sonra partiden ihraç edilince, savaşa dışardan baş oklu. Ama, siyasî ahlak telâkkileri bugünkü telâkkilerinden farklı bulunmalıydı ki, milletvekilliğinden ayrılmadı.

Kurulan Demokrat Partinin en muktedir elemanı olduğunda zerrece şüphe yoktu. Partinin iktidara gelmesinde de onun birinci plândaki rolünü inkar düşünülebilecek haksızlıkların en büyüğü olur. Başbakanlık makamına oturduğu gün de, elinde tuttuğu kudret bakımından Cumhuriyetimizin en muktedir başbakanıydı. Bu bakımdan, beş senenin sonunda memleketin ve partinin içinde bulunduğu durumun şeref ve günahı da herkesten çok onun omuzlarındadır. Beş sene içindeki icraatı, artık tarihin malı olmuştur. Ama herkes müttefiktir ki gerek memleket» gerekse Demokrat Parti beş sene evvel, Adnan Menderes mesuliyeti üzerine alırken bulunduğu durumdan ileriye değil, geriye doğru gitmiştir. Sabık Aydın milletvekilini alkışlayanlar en çok onun memleketin kalkınmasına olan imanından dolayı mazur görmektedirler. Ama bu iman vatanım seven her Türkün imamdır. Devlet adamlarının çapları ise imanlarıyla değil, icraatıyla ölçülür. Memleketin ve D. P. nin hali yeni başbakanımızın beş yıllık icraatının neticesidir.

bir teşebbüs yapmadığı ve hiç kimseye bakanlık teklif etmediği bildiriliyor, dolayısiyle bir güçlüğün bahis mevzzuu olamıyacağı belirtiliyordu. Tebliğ bir yandan sert tenkidlere yol açtı, bir yandan da hayret uyandırdı. Yeni kabineyi kurmak vazifesi Adnan Menderese verileli bir kaç gün olmuştu. D. P. Genel Başkanı bu müddet zarfında neyle meşguldü? Vazifesi teşebbüslerde bulunmak değil miydi? Pek çok kimse de tebliğe inanmadı. Hakikati gene gizliyorlardı.

Halbuki, hakikat buydu. Adnan Menderes fırtınalı gurup toplantısından ve onun takip eden istifasından beri hiç kimseye bakanlık teklif etmemişti. Bazı milletvekilleriyle görüşmemiş değildi,, ama hep umumi mevzular içinde kalmıştı. Ancak bu, yeni bir kabine kurmak için biç bir teşebbüsün yapılmadığı mânasına

Nihad Erim

Mutemet müşavir

gelmiyordu. Teşebbüsler, temaslar, nabız yoklamaları yapılıyordu. Ama bunları yapan Adnan Menderes değil, bizzat Cumhurbaşkanı Celâl Bayardı. Sabahleyin ve öğleden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisine geliyor, geç vakitlere kadar çalışıyor, bir çok milletvekilini alıp Çankayaya yemeğe götürüyordu. En çok ehemmiyet verdiği, Meclis Gurubunun temayülüydü. Gurubun başkam ve başkan vekilleriyle uzun istişarelerde bulundu. Meclis başkan vekilleriyle görüştü. Eski bakanların bazılarını kabul etti. Herkesten fikir alıyordu. Adeta Cumhurbaşkanı Celâl Bayar hükümeti kurmaya İstanbul Milletvekili Celâl Bayarı memur etmişti. Bunlar olup biterken Adnan Menderes köşesinden etrafı seyrediyordu. Hiç bir şeye karışmak istemediği seziliyordu. Vaktinin büyük kısmı Başbakanlıkta geçiyordu. Hat-

tâ traşını bile orada oluyordu. Kendisini ziyarete giden bazı milletvekilleri tanınmış terzileri Başbakanın yanından ellerinde prova edilmiş elbiselerle çıkar gördüler ve hayretler içinde kaldılar. Memleket kabine buhranı içindeyken Başbakan adayı Kemal Milaslıya zaman ayırıyordu. Allah, Allah! Ama bu, Adnan Menderesin inisyatifi Cumhurbaşkanına bırakmış olmasının neticesiydi. Kendisine müracaat edenlere, direktif soranlara Celâl Bayarla görüşmelerini tavsiye ediyor ve hiç bir cevap vermiyordu. Bu halin, pasif mukavemetten farkı çok azdı. Bu sırada Dr. Mükerrem Sarol da henüz Ankaradaydı. Ancak Başbakanla teması hemen hemen kesilmişti. Akşamları yalnız başına Ankara Palasın pavyonuna gidiyor ve dilber Colette'i seyrederek rakı içiyordu.

Safa Kılıçoğlu
Emin dost

Baş gösteren müşkiller

Celâl Bayarın temasları, daima kolay olmuyor, daha doğrusu bu temaslardan elde edilen neticeler klâsik mânasiyle bir kabine buhranını doğuruyordu. Gerçi partinin Mecliste muazzam bir ekseriyeti vardı ama, fikir ayrılıkları adeta parti içinde bir koalisyonu mecburi kılıyordu. Bunun tek sebebi, bizzat parti liderlerinin demokratik bir rejimi demokratik olmayan usullerle yürütmeye çalışmaları ve radikal tedbirlere cesaret edemiyerek idarei maslahat yoluna sapmalarıydı.

Gurup, kabineye eski bakanların girmesini istemiyordu. Ne eski bakanların girmesini ve ne de Gurup İdare Heyetinin başında bulunanların.. Eski bakanların girmemesi iyiydi. Ama Prof. Fuad Köprülü ne olacaktır? Prof. Fuad Köprülü kurucuydu. Bir kurucu açıkta bırakıldığı tak-

ve arka kapaktaki **ideal** arkadaşı

Dr. Mükerrem Sarol

Bundan yirmi beş sene kadar evvel İstanbulda, Tıb talebe yurtlarından birinde kısaca boylu, sarıın, açık renk gözlü bir genç kalıyordu. Tıb talebe yurtlarında hayat güçtür ve meşakkatlidir. Buralarda okuyanlar zengin çocukları değildir; devlet hesabına yerler, içerler, yatarlar ve giyinirleri buna mukabil mezun olduklarında mecburi hizmet görerek memleketin kendi üzerlerindeki hakkını öderler. Kısaca boylu genç iyi ve temiz bir ailedendi. Babası jandarma subayıydı. Mesleğinde generalliğe kadar yükselecek, fakat hiç bir zaman orta halli olmaktan kurtulamayacaktı. Zira namuslu, dürüst bir adamdı; namuslu, dürüst devlet memurları şimdi olduğu gibi o zaman da servet yapmak imkanından mahrumdular.

Mükerrem Sarol böylece sıkıntı içinde büyüdü. 1909 yılında Gedizde doğmuş, ailesiyle beraber diyar diyar dolaşmıştı. Babası, tayin edildiği yerlere oğlunu da beraberinde götürüyordu. Bu yüzden Mükerrem Sarol tahsilini muhtelif mekteplerde yaptı. Öyle parlak bir talebe değildi, ama sınıfını geçiyordu. Liseyi bitirdiği gün, bir meseleyle karşı karşıya kaldı. Doktor olmak istiyordu. Ancak Tıp Fakültesi İstanbuldaydı. Mükerrem Şarolun da bittabi İstanbulda kalması gerekiyordu. Halbuki ailesinin maddî vaziyeti müsait değildi. Devlet hesabına okumak üzere imtihana girdi ve talebe yurduna kabul edildi. Tıbbiyeyi bitirdiğinde o kadar dolaştığı Anadoluya tekrar dönecek ve mecburi hizmetini yapacaktı.

Doktor olduktan sonra Yozgata tayin edildi. Orada hükümet tabipliği yapacaktı. Ancak o sıralarda Yozgatta faal bir vali vardı ve bir hastahane kuruluyordu. Vali genç doktoru, ihtisasını yapsın diye Almanyaya göndertti. Nazi Almanyasıın Mükerrem Sarol üzerindeki tesiri büyük oldu. Basın işlerini tedvire memur Propaganda Bakam Dr. Goebels hiç şüphesiz istikbalin Devlet Bakanına İlham kaynağı teşkil edecekti. Memlekete döndüğünde "Kadın Hastalıkları Mütehassısı" ünvanını taşıyordu. Bir müddet Anadolunun muhtelif yerlerinde, gene hükümet tabibi olarak vazife gördü, bu sırada Aydına tayla edildi. İşte, hayatının istikametini değiştiren arkadaşlara burada rastladı. Bunlardan biri C. H. P. nin Aydın Milletvekili Adnan Menderes, öteki de Aydının C.H.P. başkanı Ethem Menderesti. Bu üç kişi, kısa zamanda meşreplerindeki benzerlik dolayısiyle bir sacayağı teşkil ettiler. Doğrusu istenilirse Aydında günler hayli eğlenceli Ve zaman zaman maceralı geçiyordu. Bu arada, politika yapılması da ihmal edilmiyordu. Saçın üç ayağının kalbinde birer aslan yatıyordu. Demokrasi inkılâbı - bının başlaması üç arkadaşa yeni ufuklar açtı. Demokrat Parti Ankarada kurulunca Ethem Menderes ve Dr. Mükerrem Sarol da partiyi Aydında kurdular. Genç tıbbiyelinin politika hayatı başlıyordu.

Bir müddet Aydında kaldı. Fakat küçük muhit onun büyük ihtirasını karşılıyamıyordu. Kenan Öner hadiseleri sırasında muayenehanesini İstanbula nakletti ve oraya yerleşerek serbest doktorluğa başladı. Kadın hastalıkları mütehassısı olduğu için Beyoğlunda, Tokatlıyanın civarında yer tutmakta fayda görüyordu. Partisi iktidara geçinceye kadar orada ufak tefek operasyonlarla uğraştı ve maişetini temin etti. Marmara kliniği gibi bir kaç hastahaneyle de iş yapıyor, bir kaç kuruş alıyordu. Kendi ifadesine göre, 14 Mayıs seçimlerinin arifesinde cebinde bir iki buçukluk bulunuyordu. Fakat o günlerde ıssız muayenehanesinde kendisini ziyarete gelenlere parlak nutuklar veriyor, iktidara kendi neslinin geçmesi lüzumunu savunuyor, meselenin şu veya bu şahsın memleket idaresini ele alması değil, bir neslin vazife başına gelmesi olduğunu söylüyor, idealizm dersleri veriyordu.

Partinin içinde bir hizipçi olarak tanınmıştı ve liderleri kendisini o nevi işlerde kullanıyorlardı. Sarolistler tâbiri evvelâ hizip mücadelelerinde duyuldu. Genç doktor büyük manevra kabiliyeti gösteriyordu. İstanbul teşkilâtını yavaş yavaş eline geçirmeye muvaffak oldu. Fakat asıl kabiliyeti, partisi iktidara geçtikten sonra meydana çıktı: Dr. Mükerrem Sarol yaman bir ticarî dehaya sahip olmalıydı. Hakikaten geçen beş senenin sonunda kendisini büyük bir servetin sahibi olarak görüyoruz. D. P. iktidarının başında Adnan Menderese uzaktı, fakat muhalefet yıllarında İstanbul teşkilâtı içinde yaptığı gibi başka gözdelerle teker teker mücadele ederek liderin mutemet adamı oldu. Artık 1 numaralı ideal arkadaşıydı. Fakat ihtirasını frenliyemedi, bakan olmak istiyordu. Halbuki bu, bütün şimşekleri üzerine çekmek demekti Nitekim sekti de...

Bugün, işte o sıfatla partisinin Haysiyet Divanına hesap vermektedir.

dirde tesanüt bozulur ve kurucuların dan kalkardı. Buna ise, yanaşılmak parti üzerindeki hakimiyetleri ortaistenmiyordu. Prof. Fuad Köprülü de Dışişleri Bakanlığını arzuluyordu. Bu makamı işgal ederken o kadar hücuma uğramış, icraatı o kadar tenkid edilmişti. İşte, halefi meydandaydı. Tekrar Dışişleri Bakanlığına gelmek, itibarını arttıracaktı. Fatin Rüştü Zorlu teşkilâta hep kendi adamlarını yerleştirmiş, Köprülününkileri uzaklaştırmıştı. O kadar ki bizzat Köprülünün damadı istifa etmek üzere bulunuyordu.

Fuad Köprülü böylece, kabine buhranının esaslı âmillerinden Biri haline gelmişti. Onunla beraber başka sabık bakanlara da hükümette yer verilmesi düşünülüyordu. Celâl Bayar bilhassa Samed Ağaoğlunun yordu. Bunu yapacak ekipte ise, denenmiş şahsiyetler bulunmamalıydı. Öyle bakanlar olmalıydı ki kendi sahalarına bizzat Başbakanı karıştırmasınlar. Bizzat ona karşı hayır diyebilsinler. **Gurup** kendi direktiflerinin tatbikini hükümetten istiyecekti. Adnan Menderesin direktiflerinin değil. Bunun çaresi ise Başbakanın yanma Fuad Köprülülerin, Samed Ağaoğluların tekrar getirilmesi değildi.

İş bu safhaya dökülünce, yani bir kabine buhranının bütün arazları kendini gösterince evdeki pazar çarşıya uymadı. Evet, bakanlık teklif edilip de bunu reddeden hakikaten yoktu. Zaten bu kıratta adamlar "politik" sayılmıyor, makbul addedilmiyordu. Üzerinde durulanların bir kısmı itaatleri denenmiş eski bakanlar,

Çankaya'dan ihtisaslar

Demokrat Parti Meclis Gurubunun azaları üzerinde başka bir faktör daha tesir ediyordu. Çankayaya davetler artmıştı. Çankayadan dönenler, Cumhurbaşkanının teminatlı bir demokrasiyi gerçekleştirmemize hararetle taraftar bulunduğunu, evvelâ Anayasa tadili meselesinin ele alınması lüzumuna kani olduğunu, ondan başka bütün şikayet mevzuu kanunların da kaldırılmasını istediğini iddia ediyorlardı. Celâl Bayar Anayasanın Cumhurbaşkanına hemen hiç bir hak tanımamasından müştekiydi ve bugüne kadar bir harekette bulunmamasını böyle izah ediyordu. Millet demokrasi istiyordu. Demok rat Parti 1950 den evvelki prensiplerine dönmeli, millete vaad ettiklerini gerçekleştirmeliydi. Her şey düzel-

Meşhur Döviz Komitesi
Ateşten gömlek

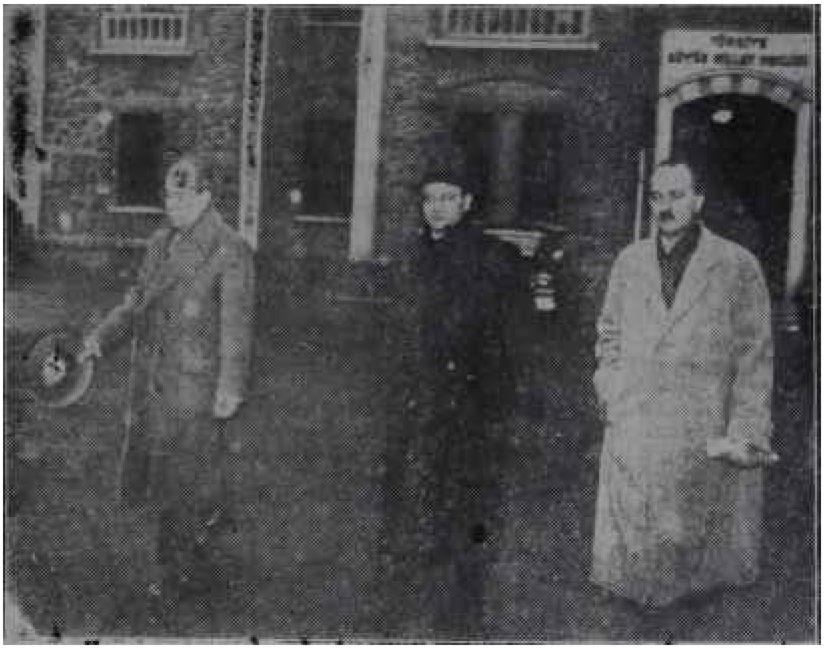
üzerinde duruyordu. Ancak gurup Samed Ağaoğlunu da istemiyordu. Hem Samed Ağaoğlu, meşhur döviz komitesinin âzası değil miydi? Şikâyet mevzuu yapılan işlerde onun mutabakatı, mutabakatı olmazsa imzası yok muydu? Döviz komitesi dört bakandan teşekkül ediyordu. Bakanların üçü Yüce Divana, biri tekrar hükümete.. Hem de Başbakan Muavini olarak! Bir çok milletvekiline bunu kabul ettirmek kolay olmıyacaktı.

Gurubun eski bakan istememesinin başka sebebi vardı. Bu bakanlar, şahsiyet sahibi sanıldıkları halde antidemokratik gidişi frenlememişler, Adnan Menderesin yanında bir hususi kalem müdürü gibi vazife görmüşler, itiraz sesi .yükseltmemişlerdi. Şimdi gurup, demokrasinin temihatıyla, beraber gerçekleşmesini, isti-

bir kısmı ise dünkü kabinede bile vazife almak için can atan heveslilerdi. Yalnız Fahrettin Ulaş, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığını kabul etmek 1çin şartlar koşmuştu. Doğrusu istenilirse kabine Adnan Menderesin zihninde çoktan hazırdı. Seçtiklerinin ekserisi de sözünü dinliyecek kimselerdi. Böylece bir kaç kişinin feda edilmesiyle her şey eskisi gibi devam edecek, yalnız yüksek sesle başka **bir** türkü söylenecekti. Ama guruba o ekibi derhal kabul ettirmek kabil değildi.' Hükümet buhranı uzayınca milletvekillerinin yumuşayacakları ümid ediliyordu. Salı günü gurup toplantısının tehir edilmesi de bundandı. Kara tahtanın üzerine tebeşirle, D.P. Gurubunun yeni hükümetin kurulmasına intizaren bir hafta sonraya talik olunduğu yazılmıştı.

tildikten sonra, X. Türkiye Büyük Millet Meclisi vazifesini yaparak dağılır ve tam mânasiyle hür bir haya içinde yeni seçimlere gidilirdi. Yalnız, demokratik bulunmayan kanunlar arasında bizzat Cumhurbaşkanının vetosunu kullanmadan tasdik ettiği kanunların da bulunduğu bilinmektedir.

Çankayada bunları işitmek, bazı milletvekillerini yumuşatıyor, kabineye girecek bakanların şahısları üzerinde pek fazla durmamaya teşvik ediyordu. Hakikaten, madem ki bizzat Cumhurbaşkanı da rejimin teminatı olacaktır, kabine buhranını daha fazla uzatmakta sebep bulunmamak gerekir". Celâl Bayar sözleri arasında ekonomik kalkınmamıza inandığını ifade ediyor, yalnız envestismanların bir miktar azaltılmasını doğru buluyordu.

Velibeşe ve ispatçılar
Ayrılan yollar

İspat hakkına gelince, ispat hakkını Türk Ceza Kanununun 481 inci maddesi zaten kabul ediyordu, fakat kazai bir tefsir onu işlemez hale getirmişti. Şimdi teşrii bir tefsirle her şeyi eski haline irca mümkündü. Bu, mesele hile değildi. Kısaca, halledilmiyecek hiç bir şey yoktu. Bütün bunlar yapılacaktı. Tâ ki, şu kabine bir kurulsun ve guruptan geçsin. Şahısların üzerinde durulmamak, programa bakılmalıydı.

Nitekim Demokrat Partili milletvekilleri tarafından arka arkaya iki takrir Meclise verildi. Bunların biri ispat hakkında bahis mevzuu teşrii tefsiri, diğeri ise dar bölge usulüyle birlikte seçim kanununda bazı tadilatı getiriyordu. Bunların, az çok değişiklikle kabul edileceği sanılıyordu.

Kurulamayan kabine

Fakat bu sırada, Adnan Menderes pasif vaziyetinden sıkıyordu. Pasif vaziyetini bir nevi greve benzetmek kabildi. Başbakan, 1950 yılında da, Cumhurbaşkanıyla arasında patlak veren ihtilaf sonunda Aydındaki çiftliğine çekilmiş ve üç hafta müddetle her işi bırakmıştı. Dr. Mükerrem Sarolun Haysiyet Divanına sevkine rıza göstermesi, kurucuların tekrar birleştiğini gösteriyordu. Genel Başkan ayrıca Sah gecesi de kendisine en yakın milletvekillerini Marmara köşkünde bir ziyafete davet etti ve onlara fikirleriyle plânlarını anlattı. Anlaşılan beklenilen Gurubun ve umumi efkârın sükunet bulmasıydı. Fakat bir defa daha yalnış hesap yapılıyordu, zira buhran sadece D. P. gurubunun değil, herkesin asabileşmesine yol açmaya başlıyordu. Çarşamba günü Mecliste celse açıldığı zaman sıraları dolduran milletvekillerinden çoğunun önünde kâğıtlar vardı. Bu kâğıtlarda Bakanlıkların listesi bulunuyordu, herkes yeni bakanların adını yazmaya hazırlanıyordu. Fakat Cumhurbaşkanlığı tezkeresi grene okunmadı. O zaman milletvekillerinden büyük bir ekseriyetin bu kâğıtları hiddetle dürüp söylendiği görüldü. Bazı kimselerin havayı yumuşatmak suretile 19'ları tekrar D. P. ye alma arzusu da hayalden ibaretti. , Zira Adnan Menderes değişmeden her hangi bir şeyin değişeceğini beklemeğe imkân yoktu. Nitekim ilân edilecek kabine gurupta çok şiddetli muhalefete rastlayacaktır. AKİS, yeni hükümet hakkındaki fikrini gelecek hafta etraflı şekilde anlatacaktır.

Bir tek çare vardı: yepyeni zihniyette yepyeni bir kadroyu iş başına getirmek. Halbuki böyle bir kimsenin başkanlığında kurulup her şeyi cesaretle ele alacak kabineye bırakınız D. P. Gurubu ekseriyetini, bizzat C H. P. nin itimat reyi vermemesi için hiç, ama hiç bir sebep yoktu. Böyle bir hal ise, demokrasimizin normal yola girdiğinin en güzel nişanesini teşkil edecekti.

D. P.

İstenen kelle

Bu haftanın başında pazartesi günü, sabahleyin saat 9,30 da Ankarada, Büyük Millet Meclisinin arkasındaki meşhur Rüzgârlı sokaktan bir otomobil Demokrat Partinin önüne doğru saptı. Bu, kahve renginde, küçük, İstanbul plâkalı bir otomobildi. Binanın kenarında durdu, ön kapı açıldı ve şoför mahallinden siyah palto giymiş, şapkalı bir adam indi. Üç basamaklı merdiveni çıktı, içeri girdi. İçerde, elinde fotoğraf makinesiyle bir gazeteci onu bekliyordu. Dr. Mükerrem Sarol gülmekten kendini alamadı. Karşısındaki, AKİS'in foto muhabiriydi. Bundan bir sene evvel Çankaya ilkokuluna abone edilmiş Türk Sesi gazetelerinin tomar halindeki resimlerini o çekmişti. Bir sene sonra, partiden ihraç talebiyle sevkedildiği Yüksek Haysiyet Divanına yazdı müdafaasını vermeye gelen sabık Devlet Bakanının resmini çekiyordu. Dr. Mükerrem Sarol:

"— Ne olursa olsun, yaman fotoğrafçısın Hüseyin, dedi. Bak, senden başka hiç kimse yok. Hepsini atlattın. Her yerde karşıma ilk sen çıkıyorsun."

Bu sırada paltosunu hademeye vermişti. Cebinden bir zarf çıkardı, eline aldı.

"— Bir de böyle çek, diye devam etti. Müdafaamdır. Simdi vereceğim. Müdafaamla beraber resmimi bir sen alacaksın..."

Hakikaten yarım saat sonra Başbakanın 1 numaralı ideal arkadaşı. üç dakikalık şifahi bir izahatı müteakip zarfı Haysiyet Divanının başkanı Cemil Mengüye takdim ediyordu.

Dr. Mükerrem Sarol, kendisi için işlerin iyi gitmediğini üç gün evvel anlamıştı. Cuma akşamı Cumhurbaşkanı kendisini çağırtmış ve şiddetli bir lisanla başkentten derhal uzaklaşmasını emretmişti. Sabık Devlet Bakanı kurucuların arasına girmişti, onları birbirlerine düşürmüştü. Fakat şimdi, kurucular yeniden birleşmişlerdi. O zaman kendisine yer kalmıyordu. Bir müddet için Almanyaya gidecekti Zaten AKİS dört hafta evvel kendisinin üç hafta sonra Genel İdare Kurulundan uzaklaştırılacağını ve Avrupaya gideceğini bildirmişti. Kendisini unutturması lâzımdı. Ertesi sabah, ilk tayyareyle İstanbula hareket etti. Tabii bunun mecburi bir seyahat olduğunu kimseye söylemiyordu. Aksine, öyle bir his uyandırıyordu ki sanki Cumhurbaşkanı ile Başbakanın arası soğumuş ve kendisinden tavassut rica olunmuştur. O da bu kadar mesuliyetli bir vazifeyi omuzlarına almaya cesaret edemediğinden uzaklaşmayı tercih etmiştir.

Fakat ertesi akşam, birbirini takip eden telefonlar - gazetelerden' telefon ediyorlardı - aynı haberi vermekte sanki yarışa çıkmışlardı. D. P. Genel İdare Kurulu kendisini, partiden ihraç olunması talebiyle Yüksek Haysiyet. Divanına sevketmişti. Dr. Mükerrem Sarol bu habere evvelâ inanamadı. Fakat o kadar çok ve öyle değişik yerlerden, teyit ediliyordu

ki inanması gerekti. Fena halde şaşırmıştı. Bunu beklemiyordu. Kendisini partiden nasıl koyabilirlerdi ? Öylesine afalladı ki gece gazetelere verdiği beyanatta Genel İdare Kurulu azası bulunduğunu, bu şekilde ihracının tüzüğe aykırı olduğunu söylemiye başladı. Tüzük! Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu da Genel İdare Kurulu âzasıyken aynı şekilde kendisini partinin dışında bulmuş, fakat Dr. Mükerreri Sarol o hadisede sesini hiç çıkarmamıştı.

Bir hesaplaşma

Hakikaten Genel İdare Kurulu cumartesi günü öğleden sonra Prof. Fuad Köprülünün başkanlığında toplanmış ve Dr. Mükerrem Sarolu parti tesanüdünü bozacak faaliyetinden dolayı ihraç olunması talebiyle Yüksek Haysiyet Divanına sevketmişti. Parti tesanüdünü bozacak faaliyet... Bunun pek yuvarlak bir laf olduğunu görmemeye imkân yoktu. Genel İdare Kurulu bir iddianame hazırladı, dosya içinde Yüksek Haysiyet Divanına gönderdi. Zannediyordu ki Haysiyet Divanı, bundan evvel olduğu gibi sanığı otomatik olarak ihraç edecektir. Halbuki Büyük Kongrede, seçilen yeni Divan evvelâ kendi haysiyetini korumak niyetindeydi. Ertesi gün toplanıp da dosyayı tetkik ettiğinde, içinde pek fazla delil bula-, madı. Genel İdare Kuruluna göre, sabık Devlet Bakanı parti tesanüdünü bozacak faaliyette bulunmuştu. Ne yapmıştı? Şu veyahut bu şahıs yeni kabineye alındığı takdirde kırmızı rey kullanacağını beyan etmişti. Başka? Başka pek fazla bir şey yoktu. Diğer bazı ithamlar da mücerret ithamlardı. Haysiyet Divanı tatmin olmadı. Gerçi şu veyahut bu şahıs diye bahsedilen kimse bizzat kurucu Prof. Fuad Köprülüydü. Ama, Fuad Köprülüyle parti içinde mücadele etmek yasak mıydı? Her şey gösteriyordu ki sabık Devlet Bakanının partiden ihraç edilmesi talebiyle Haysiyet Divanına şevki iki partili arasında bir hesaplaşmaya pek ziyade benzemektedir. Divanın azaları, bu işe âlet olmaya Hevesli görünmediler.

Mesele bir prensip meselesiydi ve sanığın Dr. Mükerrem Sarol olması hakikaten büyük bir talihsizlikti. Zira bu zatı müdafaa ediyor, koruyor Vaziyetine düşmeyi hiç kimse arzulanmıyordu. Ama Genel İdare Kurulundan gelen dosyaya dayanarak sabık Derlet Bakanını ihraç etmenin hakka ve hukuka sığan bir tarafı yoktu. Belki Dr. Sarolu partiden atjnak için kırk sebep mevcuttu. Ne var ki dosyadaki deliller bu kırk sebebin kırkıyla da alâkalı değildi. Prof. Fuad Köprülünün dahil olacağı bir kabineye kırmak rey vereceğini söylemek partiden ihraca vesile teşkil ederse, fikir ve vicdan hürriyeti nerede kalırdı?

İşte vaziyeti bu şekilde mütalaa eden Haysiyet Divanı Dr. Sarolun yazılı müdafaasının alınmasına lüzum görmüş ve Genel İdare Kurulundan başka deliller istemişti. Delil Olarak takdim edilen 24 Kasım tarihli Türk Sesi gazetesinin başmakalesi de tenkid hudutlarının dışına çıkmıyordu. Şimdi tahkikat, tevsi ediliyordu.

Şahıslar ve prensipler

Bu mecmuanın Dr. Mükerrem Sarolun şahsına karşı bir sempati beslemek için sebebi bulunmadığı ortadadır. Ancak D.P. Haysiyet Divanı tarafından yerilen kararın iyi, dürüst ve âdil bir karar olduğu mutlaka belirtilmeli ve misallerinin çoğalması temenni edilmelidir. Bir partinin azaları şu veya bu şahısla uğraşmanın yasak olmadığına inandıkları, kaza mercilerine dayanabilerek haklerini koruyacaklarını anladıkları gün partili olarak vazifelerini başka ölçülerle yapabileceklerdir. Hizipçilik pek afaki bir isnattır. Tek elin saklamaması gibi, tek hizip de olmaz. Nitekim İstanbulda Sarolun hizbiyle Köprülünün hizbi çarpışmışlar ve Köprülünün taraftarları galip gelmişlerdir. Hem Sarolun hizipçi olduğu yeni mi farkedilmiştir? Sarolistler, Yamanistler tâbirlerini Genel İdare Kurulunun sayın azaları müddeti ömürlerinde İlk defa mı duymaktadırlar? Niçin ozaman harekete geçmemişlerdir? Yoksa o zaman kurban olarak Dr. Sarolun değil başkalarının mı verilmesi icap ediyordu? Dr. Sarolun Fuad Köprülü ile mücadele ediyor diye partiden atılmasının, prensip bakımından Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun Adnan Menderese rakiptir diye kapı dışarı edilmesinden zerrece farkı yoktur ve her iki hareket de o kadar yanlış, Demokrat Parti için o kadar zararlıdır.

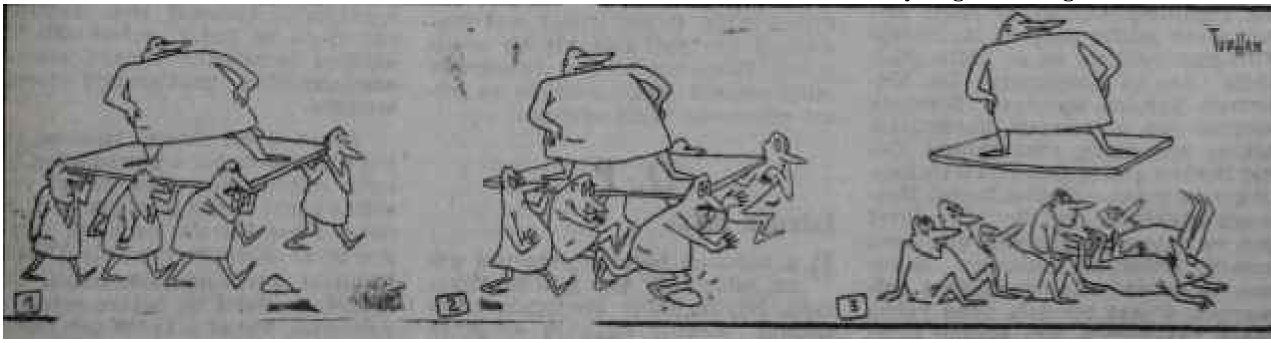
AKİS
Bu hafta 28.800 adet basılmıştır.

Tahkik edilecek mevzular

Buna mukabil Dr. Mükerrem Sarolun, partinin bugünkü hale düşmesinde baş rollerden birini oynadığı inkar edilemez. Ortada, sabık Devlet Bakanını alâkalandıran ve bütün demokrasilerde daha duyulduğu an tahkik mevzuu olması gereken bir çok hadise vardır. Sahip bulunduğu bir gazetenin ilkokullara varıncaya kadar bir sürü resmî daireye abone edildiği resimler ve tamimlerle ispat olunduğu zaman tahkikat açılmamalı mıyım? Tam 11 ay müddetle hakiki durumunu saklayarak bir yandan Devlet Bakanlığı yaparken diğer taraftan da bu bakanlıkla iş gören bir gazeteyi işlettiği meydana çıkınca Meclis tahkikatı talep olunmamak mıydı? Dâva ettiği bir gazetecinin mahkûmiyetini temin etmesi için Adalet Bakanını sıkıştırdığı gazetelere aksedince tedbir alınmamalı mıydı?

Ama bütün bunlar suç sayılmamış, hiç kimsenin kılı kıpırdamamıştır da aynı zat kuruculardan Bay Fuad Köprülünün dahil olacağı bir kabineye ademi itimad reyi vereceğim söyleyince kıyamet kopmuş, Genel İdare Kurulları harekete geçmiş, Haysiyet Divanları toplantıya çağrılmıştır. Dr. Mükerrem Sarolu partiden uzaklaştırmak belki kurucu Bay Fuad Köprülüyü memnun eder, ama halkın nazarında Demokrat Partinin itibarını yükseltmez. Eğer şahıslara değil, partiye iyilik edilmek isteniyorsa her şeyin ve her şeyin açıkça tahkikat mevzuu yapılmasına, ortada bir suç varsa suçu işliyenlerin cezalandırılmasına ihtiyaç vardır.

Genel İdare Kurulunun bıraktığı yerden, işi Meclis Gurubunun alması lâzımdır. D.P. den beklenen şahsi kinlerin değil, hakikat aşkının tezahürüdür. Taksa bir gün gelir, partide herkes birbirini ihraç etmeye kalkar. Unutulmasın ki Dr. Mükerrem Sarol şimdi, vaktiyle teşvik ettiği, başkalarına karşı tatbikini temin ettiği usullerin kurbanı olmaktadır. Yarın aynı akibetin Köprülünün başına gel - miyeceğini kim garanti edebilir?

YAZISIZ

İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA

Maliye

Gelmeyen bütçe

Bizde mail yıl 1 martta başlar. Bütçe tasarısı en son şeklini almış olarak 1 marttan tam üç ay evvel Büyük Millet Meclisine teslim edilmek gerekir. Bu, bir anayasa hükmü icabıdır. Meclis 1 aralıktan bağlıyarak 1 marta kadar üç ay, evvelâ komisyon ve sonra umumi heyet halinde bütçe üzerinde çalışır ve bu müddet sona ermeden bütçeyi, bizdeki teamüle göre söyleyelim, kabul eder.

Bilindiği gibi bütçeyi Hükümet hazırlar, Meclis tasdik ve red, tasdik halinde tatbikatı sırasında ve tatbikinden sonra çeşitli suretlerde kontrol eder.

Devletin gelir bütçesini, bazı hususlarda Gümrük ve Tekel Bakanlığının da yardımıyla. Maliye Bakanlığı hazırlar. Devletin gider bütçesi ise evvelâ ayrı ayrı masrafçı bakanlıklar ve daireler tarafından kendi gider bütçeleri hazırlanmak ve sonra bu ayrı ayrı gider bütçelerinin Maliye Bakanlığında toplanıp bunlara Maliye Bakanlığının kendi gider bütçesi de eklenmek ve üzerinde gerekli işlemler yapılmak suretiyle hazırlanır. Devlet masrafları ile gelirlerini muvazene haline getirmek veya getirmiye çalışmak Maliye Bakam ile Bakanlığının Ödevidir. Bütçe tasarısı Maliye Bakanlığında üzerinde mümkün olan nisbette çalışmalar yapıldıktan sonra Bakanlar Kuruluna gelir; burada da son bir defa daha gözden geçirilerek Meclise teslim edilir. Meclis Başkanlığı bütçe tasarısını ilgili komisyonlar arasında dağıtır; böylece bütçe üzerinde Meclis çalışmaları başlamış olur.

Şu satırlar yazıldığı sırada henüz umumî efkâra 1956 yılı bütçe tasarısının Meclise teslim edildiğine dair bir bilgi verilmemişti. Hemen işaret edelim ki bu yazı 1 aralık tarihinden çok sonra kaleme alınmıştır.

Bütçe tasarısı Meclise 1 Aralıkta teslim edilmediğine göre bu açık bir anayasa ihlâli demek olup, her halde sabık hükümetin mes'uliyetini münakaşa mevzuu haline getiren ve kendisinden hesabı sorulmak icap eden bir mesele teşkil eder. Bu noktanın Meclisin hassasiyetle üzerinde durması gereken bir mesele olduğunu zannediyoruz. Tasarının Meclise gereken tarihte sevkedilememesi için hiç bir haklı ve makûl sebebin mevcut olamıyacağına da kaniiz. Son hadiseler ve hükümetin gurupça devrilmesi buna mani olan bir mücbir sebep veya beklenmedik, hal gibi telâkki ve tefsir edilemez, edilememelidir.' "Hükümet etmek ileriyi görmek" şeklinde tarif edilebildiğine göre, sabık hükümetin iki gün sonra neler olabileceğini kestiremiyecek kadar siyasî basiretten nasipsiz olmaması gerekirdi. Görülüyor ki ortada açık bir ihlâl ve hesabı sorulmak ve verilmek icap eden bir mesele vardır.

Tasarı böyle bir ihmal ve ihlâlle bir defa Meclise verilmeyince yeni kabine kuruluncaya kadar bekletilecektir. Burada bize göre çok önemli olan bir noktaya dikkati çekmek isteriz. Bir kaç zamandanberi bütçe hazırlıkları sırasında Meclisle Hükümet arasında normal sayılması zor olan bir münasebet tarzı teessüs etmek temayülü mevcuttur. Hükümet tasarıyı üzerinde daha çalışmak gereken bir şekilde şeklen Meclise veriyor; verdikten hemen sonra da geriye alıyor ve üzerinde işlemiye devam ediyor. Bu durum Meclisin bütçe üzerindeki tetkik ve kontrol müddetini azalttığı ve binnetice az çok olup bittiye getirilmesine sebep olduğu gibi, masrafcı bakanlıklarla Maliye Bakanlığının da işlerini tam ciddiyet ve titizlikle yürütmek alışkanlıklarını yıldan yıla kaybetmelerine sebep oluyor. Büyük Millet Meclisinin bu nokta üzerinde de dikkatle durması gerekir zannediyoruz.

Hasan Polatkan

Bütçeyi yapan

Eski hükümetin mirası

Meclise teslim edilecek tasarının esasları eski hükümet tarafından hazırlanmıştır. Mecliste müdafaası ise yeni bir hükümete vazife olmaktadır. Son günlere gelinceye kadar sabık hükümette ve bilhassa Demokrat Partinin değişemiyen başbakanında müşahede edilen zihniyet göz önünde tutulacak ve ayni zamanda 1956 yılı bütçesi için şimdiye kadar duyulan gayri resmi malûmat dikkate alınacak olursa, yeni kadronun ve onun Maliye Bakanının yeni bütçeyi nasıl **benimseyip savunabileceği cevaplandırılması bize göre çok müşkül bir sualdir. Mesela geçen yılın (1955 yılı bütçesini kastediyoruz) bütçesi için Maliye Bakanlığında en son imkânlar da zorlanarak 2,5 milyon civarında bağlanmak karaları verilirken, Başbakan bir nutkunda 1955 bütçesinin 3 milyar lira olacağım ilân edivermiş ti. Bunun üzerine de Maliye Bakanının istifa ettiği şayiaları tedavüle çıkmıştı. Bu yıl bütçesinin 3,5 milyar lira civarında olduğu dolaşan söylentiler arasındadır. Bu rakam, içinde bulunduğumuz şartlar muvacehesinde inanılması çok zor olan bir rakamdır. Zira İstanbul hadiseleri yüzünden önümüzdeki yıldan itibaren vergi gelirlerinde önemli miktarlarda azalmalar beklenmelidir. Bundan başka en son neşredilen milli gelir rakamlarına bakılacak olursa bu bakımdan da durum hiç parlak değildir. Millî gelirimiz 1953 ten bu yana bir azalış seyrine girmiş vaziyettedir. Bu ise bir bakıma devletin milli gelirden harcama payının azalması demektir. Burada faraziyemiz, her şeyin olduğu gibi devam edeceğini esas alıyor. Eğer için de bulunduğumuz yılda olduğu gibi gelecek yılda da zamlara bel bağlamıyorsa bu bir hayal-i muhalden ibaret olmalıdır. Hayat pahalılığının halâ inkârının mümkün olacağı, halkın pahalılığa hâlâ mukavemet edebileceğini düşünmek hafiflik olur. Bir Devlet, bir hükümet realitelere bu kadar kapalı gözle bakmamalıdır. Zaten biz bunun geçmiş olduğunu artık zannediyoruz. Yalnız bir ihtimal münakaşası yıllardan beri yapılan ve büyük bir adaletsizlik halinde ortada duran zirai gelire cesarette el atılabilirse, bu, çeşitli bakımlardan iyi neticeler verebilir ve hükümete muhtaç olduğu munzam gelirlerin de bir kısmını temin edebilir.**

Gelirlerin gideri

Gelir bakımından önümüzdeki bütçenin kaderi kısaca bu iken, gider bakımından ne gibi hususiyetleri vardır ? Burada sadece bir iki noktaya işaret etmekle yetinelim. Memurlara iki maaş fazla ikramiye verilmesi, daha evvelki sayılarımızdan birinde de belirtiğimiz gibi, bütçeye azımsanmıyacak munzam bir yük tahmil etmiştir. Bunun gibi devlet dairelerile iktisadi devlet teşekküllerinde çalışan işçilere bir maaş tutarındaki ikramiyeler de keza bütçenin yükünü artırmaktadır. Bütçenin gider bölümüne dair tedavülde bulunan şayialara inanılacak olursa sabık hükümet yatırımlara ayni ve hattâ artan bir sür'atle devam etmek kararında imişmiş. Realitelere biraz bakmasını bilen ve bir nebze iktisadî kültürü olan, böyle bir söze yahut karara sadece acı acı güler. Memleketin bu günkü haliyle, bu günkü dış borçlar karşısında başka bir şey yapmanın imkânı yoktur.

Bir ihtimal de şu olabilir: Yeni kurulacak hükümet, tasarıyı kısa bir samanda yeni baştan ele alacak ve Başbakanın zaten devam edebilmesi artık çok şüpheli olan zorlamalarına aldırmadan - bu zorlamaların yapılmayacağı kendisine daha evvel şart olarak da kabul ettirilebilir - gayri samimi tahminleri realitelere irca, imkânsız tasavvurlardan vaz geçme yoluna gidecektir. Tabii bu arada bir imkân da Meclisin meseleye el koyması olabilir. Yalnız burada bir nokta önemle işaret edilmelidir: Parti menfaatleri gerçek menfaatlere üstün tutularak işten anlar birçok milletvekilinin ihtisas komisyonları değiştirilmiştir. Bu hiç de iyi bir hareket olmamıştır. Meclisin yükünü ağırlaştırmıştır. Her şeyin üstünde hayat pahalılığının hal yollarım aramaya ve bulmaya çalışması lâzım gelen Büyük Millet Meclisine bütçe dolayısıyla önemli işler terettüp ettiğine şüphe yoktur.

Ekonomi

Hayat pahası ve sonrası

Büyük halk kitlelerini kasıp kavurmakta olan hayat pahalılığının mevcudiyet ve mahiyeti üzerinde artık kimse "vardır, yoktur" diye tartışma yapmak lüzumunu duymuyor. Hatta, şimdiye kadarki her türlü politikalara alkış tutagelmekte olan pek çok iktidar partisi mensubu bunlar arasında yer almaktadır. Dahası var. Hükümetin devrilmesine varan son hadiseler ve tartışmalar sırasında, beş yıllık inatlarını, kasdî inkârlarını, gelişmekte olan buhranı geçici ve ufak sıkıntılar şeklinde göstermek gayretlerini unutarak, yahut kasten bir tarafa bırakarak bakanlar ve bizzat Başbakan hayat pahalılığının mevcudiyetini kabul etmişler ve üzerinde konuşmalar yapmışlardır. Fakat ne yazıktır ki Başbakanın,- düşmüş, fakat yeniden hükümeti kurmaya memur edilmiştir ve eski sözleri üzerinde durmak bu bakımdan manâlıdır - durumun vehamet ve ciddiyetim anlayıp ona göre hareket etmek nimetinde olduğuna dair ağzından bir şey duyulamamıştır. Şu var: Başbakan o anda tam ve noksansız mânasiyle bir nefis mücadelesi ve müdafaası halinde idi. Oturacak, bir de bunu kabul edip belki durumunu daha da mı zorlaştıracaktı? Hem bunu önlemenin yollarım ve tedbirlerini nereden bilsindi? Onun bildiği bir şey vardı: Atatürkten sonra memleketi bir defa daha fethetmek: İktisadî fetih! Ve bu da ancak sağına, soluna, önüne ve ardına bakmadan, cezbe haline girerek, kafasının bildiğine gitmekle niye olmasındı?. Türk milletinin - bizzat sevgili milletimizin böyle bir iddia ve kuruntusu olduğunu biz hiç zannetmiyoruz - iktisadi dehasının onda tecessüm etmiş olmaması için ne sebep bulunabilirdi? En emin ve güvenilir ideal dostları da bunu kendisine temin ettikten sonra.

Evet hayat pahalılığı, bunca yıllık günahların adeta kefareti halinde iktidar mensupları tarafından da teslim olunuyor. Güneşin balçıkla sıvanamıyacağı hakikati bir defa daha, bütün gayretlere rağmen, kendini kabul ve teslim ettirmiştir.

Memleketimizde şu son günler zarfında çok geniş tesirli ve önemli hadiseler cereyan etti. Bizim üzerinde durduğumuz husus, ki bizce çok önemli bir noktadır, hayat pahalılığının mevcut olduğunu inkârdan vaz geçilmiş oluşudur. Şimdiye kadar selâhiyet ve mes'uliyet mevkilerinde bulunanlar bunu devamlı ve sistemli bir şekilde red ve inkâr etmişlerdi. Fakat şurasına ehemmiyetle işaret edelim: bir şahsın veya bir gurubun hatâsını anlayıp ondan dönmesi veya dönmeye çalışması takdir edilecek bir şeydir. Bizde ise hayat pahalılığının varlığım kabul etmek, iktidarın en başında bulunan sorumlu şahıs bakımından maalesef böyle olmamıştır. Ona müthiş bir sıkıntının ve pahalılığın halkın yaşama gücünü günbe gün sür'atle yok etmekte olduğu bağıra bağıra kabul ettirilmiş ve sonunda, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, kasten yahut bir taktik olarak, ehemmiyetsiz olduğu ve girişilmiş olan işlerin neticeleri ile yenileceği iddiaları da bir defa daha dinlenilerek ikrar ettirilmiştir.

Sıtkı Yırcalı
Eskisi

Bu gün geniş vatandaş kütlelerinin tek ve yegâne münakaşa mevzuu şudur: hayat pahası! Vatandaş, realizmi elden bırakmadan ifade etmek istersek, diğer her türlü meseleyi bundan sonra alıyor, üzerinde duruyor, münakaşa ediyor. Şimdi herkesin kendi zihni seviye, mizaç ve hareketerine göre ilgilendiği çeşitli memleket meselelerinin yanında müştereken içine yuvarlandığı bir âfet var: Hayat pahalılığı! Herkes şimdi bunu soruyor. "Bunun sonu nereye varacak" diyor. Evet, hakikaten bunun sonu nereye varacak?.

Millî gelirimiz düşme seyri göstermekte. Nüfusumuz çeşitli sebeplerle artmakta. Konjonktürün seyri meydanda. Dış borçlarımız önümüzdeki yıl ancak pek cüz'î ithalâtta bulunabilmemize sebep olacak vüs'atta kabarık. İçinde -bulunduğumuz şartlar muvacehesinde bir dış yardım veya kredi temin edebilmemiz adeta muhal. Ve bütün bunların üstünde güçlüklerin hakikaten esasından görülüp tedbirlerinin düşünülmekte ve alınmakta, olduğuna dair bir tek işaret mevcut değil.

, Evet, hakikaten bunun sonu nereye varacak?.

Çalışma

Yüksek Hakem Kurulu

Memleketimizde henüz grev ve lokavt hakkı tanınmamıştır. Bu hakların tanınmış bulunduğu yerlerde kollektif iş uyuşmazlıklarının halli için müracaat edilen usul ve vasıtalar ekseriya ihtiyarî uzlaşma ve tahkim müesseseleridir. İhtiyarî- uzlaşma ve tahkim usulü bir bakıma göre grev ve lokavt haklarının mevcut oluşunun tabiî neticesi olmaktadır. Buna mukabil ihtiyarî uzlaşma ve tahkim müesseseleri grev ve lokavt haklarının tanınmamış olduğu yerlerde hiç işe yaramaz demlemezse de çok şeye yarayamıyacakları kolaylıkla iddia edilebilir. Bunun içindir ki bu gibi memleketlerde kollektif iş uyuşmazlıklarının hallinde mecburî uzlaşma ve tahkim usulü cari olmaktadır. Üzerinde durduğumuz hakların kanunen verilmemiş bulunması halinde uzlaşma ve tahkimin mecburî karakterli oluşu bir zarurettir. Çünkü aksi halle anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak için müracaat edilebilecek daha başka makûl ve müessir Ur vasıta mevcut değildir. Grev ve lokavt haklarını tanımamış ve bu yüzden de uzlaşma ve tahkimi mecburî kılmış bazı memleketlerde bu usul belki grev ve lokavt hakkını aratmıyacak kadar mükemmel işleyebilmektedir. Fakat şurası derhal ve ehemmiyetle belirtilmelidir ki o diyarlarda bu mükemmellik ancak bilgi ve iyi niyete dayanarak vücut bulabilmektedir.

Bir kollektif iş uyuşmazlığında ilk bakışta sadece iki taraf var gibi gözükür; İşçiler ve İşverenler. Fakat bu iki alâkalı gurubun yanma ve üstüne, bu günkü sosyal düzenimiz içinde, hemen devleti koymak doğru ve realitelere uygun bir iş olur. Devletin alâka ve menfaatleri, hele bizim gibi iktisaden az gelişmiş mem-

leketler bahis mevzuu **olunca,** daha **da artar ve** zarurî **bir** hal **alır.**

Nitekim memleketimizde, grev ve **lokavt hakkı henüz** tanınmış **olmadığı** için, **devlet mecburi uzlaşma ve tahkim müesseseleri** vasıtasıyla **iş** uyuşmazlıklarının hallinde **gayet** müessir bir rol oynamaktadır. Ancak devlet bu fonksiyonunu ifa ederken, bizim kanaatimize göre, aklın ve ilmin **icaplarına** uygun bir hareket hattı takip etmemektedir. Yoksa yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bilgiden ve iyi niyetten kaynak olarak işledikleri müddetçe bu müessesenin iyi neticeler vermesi ve geciktirilmesinde zaruret görüldüğü müddetçe, grev ve lokavtın kabul edilmemiş olmasının meydana getirdiği boşluğu büyük mikyasta doldurması imkânsız değildir.

İki dereceli sistem

Kollektif iş uyuşmazlıkları memleketimizde iki kademeli mekanizma ile halle çalışılır. Bu mekanizmalar uyuşmazlıkların hallinde mecburi uzlaşma ve tahkim usullerini kullanırlar. Mekanizma iki kademelidir. **Hakikaten** memleketimizde yargı organlarımıza tam bir benzerlik halinde iş uyuşmazlıklarını hal için **iki** dereceli bir sistem kurulmuştur. Bu sistemin unsurları İl Hakem Kurulları ile "İş Uyuşmazlıkları Yüksek **Hakem** Kurulu" dur. Yüksek Hakem Kurulu gibi İl Hakem Kurullarında da Devlet, İşçiler ve İşverenler temsilcileri aynı sayılarla yer alırlar.

İl Hakem Kurulları kurula başkanlık edecek bir hakim, bölge çalışma müdürü ve bu ikisinin işçi ve iş veren mümessilleri arasından seçecekleri ikişer kişiden meydana gelir. Bu kurulların gerek mahiyet ve bünyelerine ve gerekse terekküp ediş tarzına dair pekçok haklı tenkitler kolaylıkla yapılabilir. Fakat biz burada bunları daha ziyade Yüksek Hakem Kuruluna yöneltmek ve yapılan tenkidlerin aynen il hakem kurulları için de varit ve cari olacağına işaret etmek istiyoruz.

Filhakika **1954** yılında İş Kanununda yapılan bir değişiklikle Yüksek **Hakem** Kurulunun terekküp tarzı da değiştirilmiştir. Son değişikliğe göre Kurul ikişer devlet, işçi ve işveren mümessilinden meydana gelecektir. Daha evvel kurulda işçi ve işveren temsilcisi mevcut bulunmuyordu. 1954 yılındaki değişiklik sosyal politika hayatımızda ileriye doğru **atılmış** nisbeten iyi bir adımdır.

Bu günkü vaziyete göre kurula katılacak devlet temsilcileri Yargıtay Hukuk ve İcra ve İflâs Daireleri Başkanlarından seçilecek biri ile, ki bu zat Kurulun Başkanı olacaktır, **Çalışma** Genel Müdürüdür. Bu tesbit tarzında ilim ve ihtisasa gereği kadar kıymet ve yer verildiği her halde kolay kolay iddia olunamaz. İyi bir hukukçunun ayni zamanda genel ve özel olarak memleketinin sosyal politika meselelerini bilmesi mutlak mânada imkânsız değildir ama, ihtisaslaşmanın bu derecede ileriye gittiği devrimiz düzeni içinde bu vazifenin çok daha selâhiyetli olabilecek başka bir devlet elemanına gördürülmesi maksada, akla ve ilme daha uygun düşen bir hareket olurdu.

İşçi ve işveren temsilcilerinin tesbiti şekli çok daha şiddetli ve fakat haklı tenkidlerde bulunmaya zorlayacak durumdadır. Herşeyden evvel temsilcilerin kim olacağına nihaî olarak Çalışma Bakanlığının karar vermesi aklın alacağı bir şey değildir. Biraz izah edelim. İşçiler kendi aralarında Çalışma Bakanlığının iki aslî üye ve dört yedek üye seçeceği bir miktar üye adayı tesbit ederler ve bunları Bakanlığa arzederler. Bakanlık bunlar arasından kimsenin bilmediği bazı ölçülere göre ikisi aslî, dördü yedek olmak üzere altı kişiyi tesbit eder. İşveren temsilcileri için

Hayreddin Erkmen
Greve grev

de takip edilen usûl aynıdır. Devletin kendi temsilcilerini seçmek nasıl en tabiî hakkıysa, kendisi dışındaki teşekküllerin kendi meselelerinin bahis mevzuu olduğu bir durumda bu derecelerde müdaheleye kalkışması o kadar gayri tabiidir ve haksızdır. Eğer en ciddî meselelerimizde bile sadece şekli ve zevahiri kurtarmakla işlerin yürütülebileceğini halâ zannediyorsak çok yazık. Demokratik bir sosyal düzen kurmak ve böyle bir düzen içinde yaşamak arzusunda ciddî ve kararlı isek ne demokrasi ile ve ne de akıl ve mantıkla izahları kabil olmayan bir çok durumlar gibi bu işaret ettiğimizin de bir an evvel düzeltilmesi gerekir.

Bir nokta daha var. Ve bu bir evvelkinden de garip. Çalışma Bakanlığına arzedilecek işçi temsilcilerinin tesbiti işi şimdiye kadar söylediklerimizin en akıl almazıdır. Bakanlıağ bildirilecek isimler (geçenlerde yapılan seçimler için bunların adedi 18 idi) sadece Ankara İli dahilinde İş Kanununa tâbi iş yerlerinin birinci temsilcileri ile il çevresindeki işçi sendikaları başkanlarının müştereken göstereceği namzetler arasından tesbit edilir. Yüksek Hakem Kuruluna işçi mümessili olarak katılan iki zat bütün Türkiye işçilerinin temsilcisidir. Fakat Seçimleri sadece ve sadece Ankara çevresindeki mahdut sayıdaki sendikaların başkanları ile Ankaralı işçilerin birinci temsilcileri tarafından yapılmaktadır. Şu durumun demokratik düzende yeri olabilecek bir mekanizma olamıyacağını ispat etmek için uzun uzun münakaşalara girişmeye ve deliller getirmeye hiç lüzum yoktur. Eğer bu zevat bütün Türk isçisini temsilen bu ödevlerini göreceklerse, bütün işçiler tarafından veya hiç değilse bunların büyük bir kısmım temsil eden sendikalar ve konfederasyonlar ve meselâ Türk-İş tarafından seçilmeleri lâzım ve zaruridir.

İşveren temsilcilerinin tesbitine gelince: Çalışma Bakanlığına seçimde bulunması için arzedilecek adaylar Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği İdare Heyeti tarafından tesbit edilir. Bugünkü şartlar altında, yani İşveren sendikaları bulunmadığı müddetçe böyle bir tesbit tarzı maksada fazla aykırı düşmüş olmıyacaktır diye düşünülebilir. Fakat burada da bu teşekküllerin hükümet müdahele ve tesirlerinden ne derecede azade olabilecekleri hususu akla takılıyor.

İngiltere

Butler istifa mı edecek ?

27 Ekim günü Butler Avam Kamarasına Bütçe Kanunu tadil teklifini getirdi. Bütçe Kanununda değişiklik yapılacağı duyulduğu andan itibaren İngilterenin içinde ve dışında alakalı çevrelerin endişeleri ve muhtelif yorumları dünya matbuatını işgal etmeğe başlamıştı. Zira mevzuubahis olan, Sterlinin milletler arası kıymetiydi.

Maliye Bakanı Butler daha evvel reiskont haddini yükseltmiş ve müstehlikleri muktesid olmağa davet etmiş olmakla beraber memleketin kriz denecek kadar müşkül bir durumda olmadığım da daha son zamanlara kadar İsrarla beyan etmişti. Nitekim hayat pahalılığı endeksleri, memleketin altın ihtiyatları ve Tediye Muvazenesi durumu, ticari terimler son altı ay zarfında İngilterenin aleyhinde bir seyir takip etmiş olmakla beraber kriz vaziyetinin mevcudiyetini işaret etmiyorlardı. Buna rağmen sterlinin milletler arası kıymetinin tenzil edileceği söylentileri yayılmağa devam ediyordu. İşte bu rivayet sterlini hakikaten müşkül duruma sokuyordu; zira kısa vadeli sermaye süratle Londrayı

terk etmeğe başlamıştı. Britanyanın ihtiyatları ise bu tehlikeyi mukabil hiç bir tedbir almadan geçiştirecek kudrette değildi.

Dünya Bankası ve Milletler arası Para Fonunun İstanbul konferansında, diğer milletlerin Maliye Bakanları ve Merkez Bankaları umum müdürleri Butler'i bir hayli sıkıştırmışlar ve kendisinden sterlinin kıymetten düşürülmesinin hiç bir şekilde mevzuu bahis olmadığı hususunda aldıkları teminata rağmen bir türlü tatmin olmamışlardı. Mazide Stafford Cripps'in ayni şekilde bir beyanatının hemen ertesi günü sterlin kıymeti düşürülmüştü. Daha uzun hafızaları olanlar, bilhassa Hollandalılar, 1931 de İngilizlerin adeta aksine yemin ettikten sonra altın standardını terk etmeleriyle girdikleri zararı bir türlü unutamamışlardı. Bu defa Butler'in İstanbul konferansında sterlinin temellerinin sağlamlaştırılacağı hususunda verdiği vaade rağmen endişelenmeye devam ediyorlardı. Zira son zamanlarda, dışarıda, ihracat pazarlarında İngiltere küçümsenemeyecek bir rekabet ile karşılaşıyor, dahilde ise yevmiye faturaları mütemadiyen istihsalden daha sür'atle kabarıyordu. Bazı sanayide, bilhassa maden ocaklarında, maliyet pek artmış olmakla beraber istihsal de düşmüştü. Nihayet Britanya, kömür ithal etmek mecburiyetinde bile kalmıştı. Acaba Mr. Butler vaziyete hakim miydi? Hakim ise sadece söz vermesi kâfi değildi. Niyetlerini fiilen de ispat etmesi gerekirdi. İşte İngiliz Maliye Nazırını harekete sevk eden sebepler bunlardı.

İçerde başlayan endişeler

Fakat alınacak tedbirlerin bütçe tedbiri olacağı duyulur duyulmaz bu defa içeride endişe baş göstermişti. Hükümet partisi de muhalefette sterlinin kıymetini tehlikeye düşüren dahili enflasyonun' ilerlemesine karşı tedbirler alınması lâzım geldiği hususunda hemfikirdiler; fakat muhafazakârlar, reiskont haddinin yükseltilmesiyle kısılan hususi kredi akışının resmî müesseselere de teşmilinin, bir de devlet masariflerinin azaltılmasının bu işe kâfi geleceği fikrindeydiler. Bilhassa mahalli idarelere ve belediyelere yapılan, devlet istikrazları şeraitinin değiştirilmesi

Butler
Tutulmayan vaad

ve devlet masarifini kısmak için mesela mesken ve zirai destekleme ödeneklerinden vaz geçilmesi için bir Bütçe Kanununa ihtiyaç yoktu. Bunlar Maliye Bakanının kararname ile almak selâhiyetini haiz olduğu tedbirlerdendi. Bütçe mevzuunun ortaya atılmış olması vergi hadlerinde bir değişikliğin mutasavver olduğu endişesini uyandırıyordu.

Muhafazakâr parti iktidarı alıp Butler Maliye Bakanlığına getirildiği zaman yaptığı ilk bütçe gerekçe konuşmasında, "Bütçeyi Britanya camiasının yeni ve daha hür bir iktisadi sisteme doğru tekâmülüne âmil olacak bir vasıta olarak kabul ettiğini, para politikası ile halledilebilecek ve halledilmesi lazım gelen iktisadi aksaklıkların düzeltilmesine âlet etmiyeceğini" bildirmişti. O zaman Butler muhafazakâr partinin pek gönlüne göre olan bu düsturu benimsemiş olmakla beraber şimdi klâsik platformunu terk mi ediyordu? Acaba Sir Stafford Cripps gibi yüksek yergi rejimi ile mi camiayı enflasyona karşı dizginlemiye tevessül edecekti? Bütçe tedbirlerinin ne olacağı hususunda kat'i bir şey bilinmemekle beraber muhafazakâr basın muhtelif tedbirler ileri sürerek korktukları kararların alınmasını önlemeğe gayret ediyordu. Daha bundan altı ay evvel 1955-56 senesi bütçesini tanzim ederken Butler her sterlinlik kazançta altı peni, nispetinde gelir vergisini indirmişti. Muhafazakârlara göre gelir vergisini tekrar altı peni kadar yükseltmek, memleketi ihtiyaçtan daha kuvvetle kasabilirdi. Hem de Butlerin hür iktisadi sistemi benimseyen ileri görüşlü bir maliye bakam olarak yaptığı şöhreti sarsılabilirdi. Her halde muhafazakârlar ve sermaye sahipleri bütçenin müzakere gününe kadar bir hayli uykusuz geceler geçirmiş olacaklar.

Yeni sebepler

27 Ekim günü Bütler bütçe kanunu tadil eden teklifin müzakeresine "Memlekette hakiki bir kriz olmamasına rağmen İngiliz iktisadiyatını ve sterlini bir ip cambazının sıkıntılı durumundan kurtarmak üzere tedbir aldığım" söyliyerek girdi. İngiliz Maliye Nazırının güz bütçe devresi için aldığı tedbirler hulasaten şu noktalardan ibarettir.

I — Devlet sarfiyatını kısan tedbirler.

A — Milli sanayinin yatırım programları daraltılıyor,

B — Mesken destekleme ödeneği lâğvediliyor.

II — Kredi akışı kısışını devlet sektörüne teşmil eden tedbir.

Bilhassa mahalli idarelere ve Belediyelere istikraz yapan P. W. L. B. (Public Works Loan Board) dun kredi şeraiti sıkılıyor.

III — Amme sarfiyatım azaltmağa matuf tedbirler.

A — P. T. T. ücretleri arttırdıyor.

B — Mübayaa vergisi arttırılıyor ve şimdiye kadar bu vergiye tabi olmıyan bir çok maddelere teşmil ediliyor.

İktidarın yeni bütçe tedbirlerinin hakiki ruhunu muhalefet önderi Attlee derhal şu sözlerle tavzih etmiştir:

"— İktidar işçi sınıfı refahını temin eden her imkânı, amme menfaatine harcanan her kuruşu çak görmüş ve bunları sermayedar sınıf ve hususî menfaat için yapılan sarfiyat lehine feda etmiştir. İktidarın refah sağlıyan Devlet mefhumunu hangi manada anladığı bu vesile ile bir daha meydana çıkmıştır."

Hakikaten gerek mesken destekleme ödeneklerinin kesilmesi, gerekse mahallî 'idarelere şimdiye kadar yapılmakta olan çok müsait şartlı kredilerin kaldırılması doğrudan doğruya işçi gurubunun menfaatlerini baltalamaktadır. Bu tedbirlerin tatbikatı neticesinde işçi sınıfı mesken inşaatı ve amme hastahane ve mektep inşaatı azalacak demektir. Arttırılan ve yeniden ihdas edilen mübayaa vergileri ise daha direkt bir şekilde işçi sınıfına tesir etmektedir. Zira vergileri arttırılan mallar lüks sınıf eşya olmayıp hergün eşyası ve bazıları şimdiye kadar hiç bir vakit vergiye tabi olmamış olan ihtiyaç mallarıdır.

Yeni Mübayaa Vergisinin hazineye 141 milyon sağlayacağı tahmin edilmektedir. Butler'i muhalefetin yaylım ateşine maruz bırakan taraf ta bütçenin bu noktası olmuştur. Zira İngiliz Maliye Nazırı 21 Nisanda 1955-56 bütçesini takdim ederken muhtelif tarafların ikazlarına rağmen gelir vergisini her sterlinlik kazanç başına altı peni indirmekle, bir sene evveline nazaran tam 140 milyon sterlini millete bağışlamış oluyordu. Bu umumi vergi indiriminin hemen akabinde 6 Mayısta ise İngiliz siyasi partileri seçime gireceklerdi. Muhalefet işte bu hadiseyi hatırlatarak şimdi iktidarı itham etmekte; bu vergi tenzilinin sırf oy avcılığı için yapıldığım söylemektedir.

Butler maalesef kendi taraftarlarının karşısında dahi sorumlu durumda olmaktan kurtulamamıştır. Zira bir maliye bakam bütün hüsnü niyetiyle hareket etmiş olsa bile iktisadi fiiliyat tarafından altı ay gibi kısa bir zaman içinde tekzib edilmemiş olması lazım gelir. Altı ay evvel bağışladığım altı ay sonra geri almak mecburiyetinde kalıyorsa, parsayı topladığı sınıfı değiştirmemiş olsa dahi, İngilterenin içinde bulunduğu durumu ve yakın istikbalini iyi tahmin edememiş demektir. İngiltere gibi bir memlekette bir bakanın istifayı talep etmesi için bu sebep kâfidir.

Bugün İngiltere'de her iş arayan, işçiye mukabil 2 tane işçi bekliyen iş vardır. İşçi talebinin iş arayanlardan fazla olması, yani cemiyetin tam istihdamın üzerinde bir kapasite ile çalışması, memleketin bugün içinde bulunduğu müşgüllerin kaynağını teşkil etmektedir. Tam isdihdam bir taraftan cemiyetin elinde istihlâka ayırabildiği geniş meblâlar var, diğer taraftan ise, patronların, müstahdemlerinin yevmiyelerinin artırılması husundaki aleplerine karşı mukavemetleri yok demektir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Fransa

Orada da buhran!

Meclis kürsüsündeki hatip coşmuştu. Elini kolunu sallıyor, bazan milletvekillerinin aklı selimine hitap ediyor, bazan Başbakan'a dönerek ithamlar savuruyordu. Sözleri Mecliste derin akisler uyandırmıştı. Gerçi sağ tarafta oturanlar bu sözlerden pek hoşlanmışa benzemiyorlardı. Ancak sol taraftaki sıralarda oturanlar, bilhassa komünistler ve sosyalistler, hatibi zaman zaman çılgınca alkışlıyorlardı.

Bu ateşli politikacı Demokratik ve Sosyalist Mukavemet Birliği (U. D. S. R.) başkanı François Mitterand' dı. Fransız Meclisinde beş haftadan fazla bir zamandanberi devam etmekte olan seçim müzakerelerinin en sonuncusunda söz almış, Başbakan'ı şiddetle itham ederek:

"— Başbakan kendi işine geldiği gibi hareket ediyor, demişti. Geçen ay seçimlerin öne alınmasını istemişti. Meclis sistemi de değiştirmeye karar verince seçimi mümkün mertebe geciktirmek niyetinde olduğunu açıklıyor. Bu hareketi samimiyetle telif edilemez. Anlaşılan Faure seçim gibi önemli bir konuyu bile kendine yontmak istiyor. Başbakanın bu hareketti Meclisin halk arasındaki prestijini sarsmış, hattâ ortadan kaldırmıştır.

Takip ettiği dış politikaya gelince, bu da bir gaf silsilesinden başka şey değildir.

Ne Kuzey Afrika meseleleri, ne Batı Avrupa Birliği problemi Fransa'nın menfaatlerine uygun bir tarzda

Mendes - France
Perdenin arkasında

halledilmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda yapılan bir jeste da* yanarak başarılı bir dış politika takip edildiğini iddia etmek de mümkün değildir. Bu bakımdan, Başbakanın şu anda değil güven oyu istemeye, Meclis karşısına çıkmaya bile yüzü olmamalıydı.

Millî Meclis, küçük hesapları yüzündan kendi itibarını sarsmış bir Başbakana güven oyu vermemelidir."

Mitterand'ın bu temennisi gerçekleşmiş ve geçen hafta içinde Başbakan, Fransız Meclisinde seçim tarih ve sistemi üzerinde açılan müzakereler sırasında başvurduğu dördüncü güven oyunda, 218 e karşı 318 oyla, Meclis'in itimadını kaybetmiştir .

İlk müzakerelerin panaroması

Fransız Meclisinde uzun zamandanberi devam etmekte olan seçim tarih ve sistemi müzakerelerinin muhtelif safhaları olmuştur. Ekim ayının son haftasında Meclis'e verdiği bir takrir ile, Hükümet, bazı iç ve dış politika zaruretleri yüzünden seçimlerin öne 'alınmasını istemişti. Bu takrir kendi peşinden, Meclis'e, merkez partilerinin seçim sisteminde de değişiklik yapılması yolundaki bazı tekliflerini de sürüklemiştir. Ancak Edgar Faure ilk müzakereler sırasında takındığı tavırla, seçim tarihinin öne alınmasını arzulamakla beraber, seçim sisteminde esaslı bir değişikliğe yanaşmak istemediğini anlatmaya çalışmıştır. Faure, seçimlerin aralık ayında ve eski "apparentemenet - birleşik liste"-sistemine göre yapılmasına taraftardı.

Fransız Başbakanı, ilk müzakereler sırasında Meclis'te kendine taraftar bulmakta zorluk çekmemişti. Bir kere Hükümet koalisyonuna dahil olan partiler eski sistemin yeniden tatbikini kendi işlerine daha elverişli buluyorlardı. Bundan başka komünistler do merkez partilerince teklif edilen "arrondissement - küçük bölgelerde tek isimli listeler" sisteminden hoşlanmıyorlardı. Bu sistem ne zaman tatbik edildiyse - ki en son 1936 seçimlerinde kullanılmıştı - hep komünistlerin aleyhine neticeler vermişti. Tecrübe ile anlaşılmıştı: Seçim çevresi küçüldükçe komünistlerin kazanma şansı da küçülüyordu. Ayrıca, başlangıçta eski De Gaulle'cüler de Faure' den yanaydılar. Bu bakımdan, Başbakan, ilk güven oyunu kolayca almıştı.

Ancak Faure'un Meclis'ten geçirmeye muvaffak olduğu "büyük bölgelerde aday listeleri" sistemi Cumhuriyet konseyinden bir türlü geçememiştir. Konsey yeni seçimlerin mutlaka "arrondissement - küçük çevrelerde tek isim" sistemine göre yapılmasını istiyordu. Bunun içindir ki, Meclise iade edilen seçim kanunu tasarısı Faure'un ustaca siyaseti sonunda tekrar aynı sisteme göre tanzim edilince, konsey aynı tasarıyı ikinci bir kere daha reddetmekten çekinmemişti.

Faure'un talihi tasarının üçüncü defa müzakere edildiği sıralarda birdenbire dönmüştür. Üçüncü müzakerenin yapıldığı günlerde, eski De Gaulle'cülerin seçim sisteminin değişmesini şiddetle isteyen merkez partilerine iltihak etmeleriyle, muvazene Edgar Faure aleyhine dönmüş ve böylece merkez partnerinin en yetkili sözcüsü addedilen Mendes-France kuvvetlenmiş bulunuyordu. Başlangıçtan beri seçimlerin eski tarihinde yapılmasını isteyen Mendes-Franee, De Gaulle'cülerin de iltihakı sonunda Meclise "arrondissement - küçük çevrelerde tek isim" sistemini kabul ettirmeye muvaffak olmuştur.

Mendes-Franee'a göre, merkez partilerine en ziyade kazanma şansı veren seçim sistemi "arrondissement" sistemiydi. Seçimler bu sistem üzerinden ve eski 'tarihinde yapılmalıydı. Aksi takdirde partiler seçim kampanyalarını tamamlamaya fırsat bulamadan seçimi kapılarına dayanmış bulacaklardı. Bundan başka, Hükümet, her şeyden önce, yeni sistemde esas tutulacak olan seçim çevrelerini gösterir bir tasarıyı da Meclise getirmeliydi. Gerçekten, Millî Meclisçe kabul edilen bir karar suretine göre, Faure böyle bir tasarıyı Meclise vermeden seçim tarih ve sistemi üzerinde başkaca hiç bir müzakere yapılmıyacaktı.

Son gelişmeler

Bu karar sureti üzerine Faure, evvelki hafta içinde, Meclise seçim çevrelerinin tesbitinde esas tutulmak üzere iki kıstas teklif etmiştir. Bu kıstasların birincisine göre "arrondissement" sisteminin en son kullanıldığı 1936 seçimlerindeki çevreler aynen kabul edilecek, diğerine göre ise nüfus esasına dayanan yeni bölgeler ihdas edilecekti. Ancak, Faure, Millî Meclisin bu konuda bir kararı varken artık seçim üzerindeki tartışmalara bir son vererek yeni senenin ilk ayları içinde seçimlere gidilmesi yolunda bir karar vermesini de istir yordu. O kadar ki bunu bir güven meselesi yapmaktan bile çekinmemişti.

İşte Faure'un istediği bu son güven oyu müzakereleri. Mecliste, gerçek bir meydan muharebesi havası içinde cereyan etmiştir. Bir yandan tek isimli listelerin kabul edilmesinden son derece endişelenen Komünistler, diğer yandan Hükümetin Kuzey Afrika siyasetini beğenmiyen De Gaulle'cüler, nihayet seçimlerin öne alınmasını istemeyen Mendes'ciler bir araya gelince Faure. Meclisten güven oyu alamamış ve kabine şimdiye kadar bunca vartaları atlatmış olmasına rağmen geçen hafta içinde düşmekten kurtulamamıştır.

Anayasa meselesi

Bu olaylar sonunda Fransa'nın Alman işgalinden bu yana kurulan yirmi birinci kabinesi de tarihe karışıyordu. Gene aynı oylarla, Fransayı bütün bir hafta işgal edecek olan bir anayasa meselesi de meydana çıkmıştı.

Fransız Anayasasının 51. maddesine göre on sekiz aylık bir devre içerisinde iki kabine buhranı patlak verir ve bu kabineler Meclisten güven oyu alamazlarsa, Bakanlar Kurulu, Meclis Başkanının da fikrini alarak, Meclisin feshine karar verebilirdi. Ancak böyle bir kararın alınabilmesi için itimatsızlığın Meclisin belli bir çoğunluğu tarafından izhar edilmesi gerekti. Faure kabinesinin Meclisten güven oyu alamamasıyla, geçen Şubatta çekilen Mendes-France kabinesinden sekiz ay sonra ikinci bir kabine buhranı daha patlak veriyordu. Bu durum karşısında, Edgar Faure, Anayasanın sarih hükümlerine dayanarak Meclisi feshedebilirdi. Acaba Faure bu yola başvuracak mıydı? İşte geçen hafta Fransayı en ziyade meşgul eden mesele buydu.

İki gün süren uzun müşavere ve toplantılar sonunda Faure nihayet Meclisi feshetmeye karar vermiştir. Bu karar Fransada bir bomba tesiri yapmış bulunuyor. Anlaşılan Fransız umumî efkârı böyle bir karar beklemiyordu. Gerçekten Millî Meclis, Faure'a verdiği itimatsızlık oylariyle, seçimlerin öne alınmasını istemediğini belirtmişti. Oysa ki, fesih kararının alınmasiyle seçimler de otomatikman öne alınmış olacaktı. Zira,, gene Anayasa gereğince, Meclis feshedildiği takdirde en geç bir ay ve en erken yirmi gün içinde yeni seçimlere gidilmesi gerekti. Böyle bir hareket ise Meclisin iradesine sarih olarak aykırıydı.

Meclisin feshinden sonra seçim sistemi problemi diye bir mesele de şimdilik ortadan kalkmış oluyordu. Meclis, sistem üzerinde kesin bir anlaşmaya varamadan feshedilmişti. Bu yüzden, en geç 1956 yılının ilk günü yapılması gereken seçimler eski sisteme göre yapılacaktı. Bu ise gerek Milli Meclis'te, gerek Cumhuriyet Konseyinde bir buçuk aydan fazla bir zamandanberi harcanmakta olan gayretlerin boşa gitmesinden başka bir şey değildi. Bu netice Meclisten başka esasen Faure'u tutmayan Cumhuriyet Konseyini bir kere daha onun aleyhine çevirmişti.

Partisinden atılan Başbakan

Fakat karara karşı en kuvvetli tepki Başbakanın kendi partisinden gelmiştir. Başbakan bilindiği gibi Radikal Sosyalist partisindendir. Bu parti ötedenberi seçim sisteminin değiştirilmesine taraftar olup, Edgar Faure'un aksi istikametteki hareketlerine muhalifti. Bu son hareketi partiyi büsbütün kızdırmış ve Başbakan, Parti idare heyetinin geçen hafta yaptığı bir toplantı sonunda kendi partisinden ihraç edilmiştir.

Geçen hafta içinde Fransa'da gelişen olaylar sonunda seçim tarih ve sistemi meselesinin sonu nihayet alınmış bulunuyor. Bu son belki **bütün** partilerin ve halk efkârının isteğine uygun değildir. Fakat öyle anlaşılıyor ki son bir aydır yapılan tartışmalar ve müzakereler bu meselede başka türlü bir hal tarzının mevcut. olamıyacağını da göstermiştir. Bu bakımdan, Anayasaya tamamen uygun olan bu hal tarzı, siyasî temayüllere aykırı bile olsa, tek çıkar yol olarak karşılanmalıdır.

Şimdi söz, gelecek yılın ilk günlerinde oylarını kullanacak olan seçmenlerindir.

Almanya

Berlin'in doğusu

Doğu Berlin'deki Rus harp şehitleri âbidesinin önünde bir Amerikan arabası durmuştu. Amerikalı ziyaretçiler âbideden dönüp tekrar arabalarına binerlerken Alman şoför, kendilerine, iki Doğu Almanya halk polisinin biraz önce arabayı muayene etmiş olduğunu bildirdi. Şoförün söylediğine göre, bu iki polis arabanın içini kontrol etmişler ve bilhassa radyoya musallat olmuşlardı.

Başlangıçta Amerikalı ziyaretçiler şoförün sözlerine büyük bir önem vermediler. Ancak aradan iki daki-

Berlin'den bir görünüş

Netameli şehir

ka bile geçmeden bir polisin tekrar arabalarına yaklaştığını görünce işin ciddiyetini kavrar gibi olmuşlardı. Polis, Amerikalılardan, arabanın kontak anahtarını istiyordu.

Bu Amerikalılardan ikisi Amerikan kongre üyesi, biri de onlara refakat eden subaydı. McQueen - bu subayın ismi idi - anahtarları şoförden alıncaya kadar Alman polis tabancasını çıkarıp tehdide başlamıştı. Polisin bağırıp, çağırarak anlatmak istediğine göre, Doğu Almanyada, arabaların içinde telsiz telefon bulundurmak yasaktı. Bir Sovyet subayı gelinceye kadar Amerikalılar bir yere kımıldıyamazlardı.

Sovyet subayının gelmesi için kırk dakika beklemek gerekmişti. Üstelik gelen subay İngilizcenin "i" sini bile anlamaktan acizdi. Bir tercüman bulmak için iki saat daha bekledikten sonra Amerikalı ziyaretçiler Karlshorst'taki Rus karargahına götürüldüler. Anlaşılan Ruslar hâlâ başlarına gelenden bir şey anlamıyan Amerikalıları serbest bırakmak niyetinde değillerdi. Sovyet subayları da Doğu Almanya halk polisi ile söz birliği etmişlerdi. Otomobillerinde telsiz telefon bulundurmakla Amerikalıların Doğu Almanya Halk Cumhuriyeti kanunlarına aykırı harekette bulunduklarını ileri sürüyorlardı. Bu ziyaretçilerin Amerika kongre üyelerinden olmasının hiç bir önemi yoktu. Onlar da her yabancı gibi bulundukları memleketin kanunlarına itaat etmek zorundaydılar. Amerikan ve Doğu Almanya makamları arasında bir anlaşmaya vardana kadar Amerikalılar Sovyet karargâhında tutulacaklardı.

Rus oyunu

Sovyetlerin oyunu gayet sarihti: Amerikalıları bu vesile ile Doğu Almanya makamları ile temasa geçirerek, onları şimdiye kadar hukuken tanımadıkları bu devleti fiilen tanımaya zorlamak! Ancak Amerikalılar bu oyuna gelmek istememişler ve Kongre üyelerinin serbest bırakılmasını temin etmek için doğrudan doğruya Ruslarla temasa geçmişlerdi. Nitekim kongre üyelerinin serbest bırakılması Albay Hammond ile Albay Kotsiuba arasında yapılan müzakereler sonunda kararlaştırılmıştır.

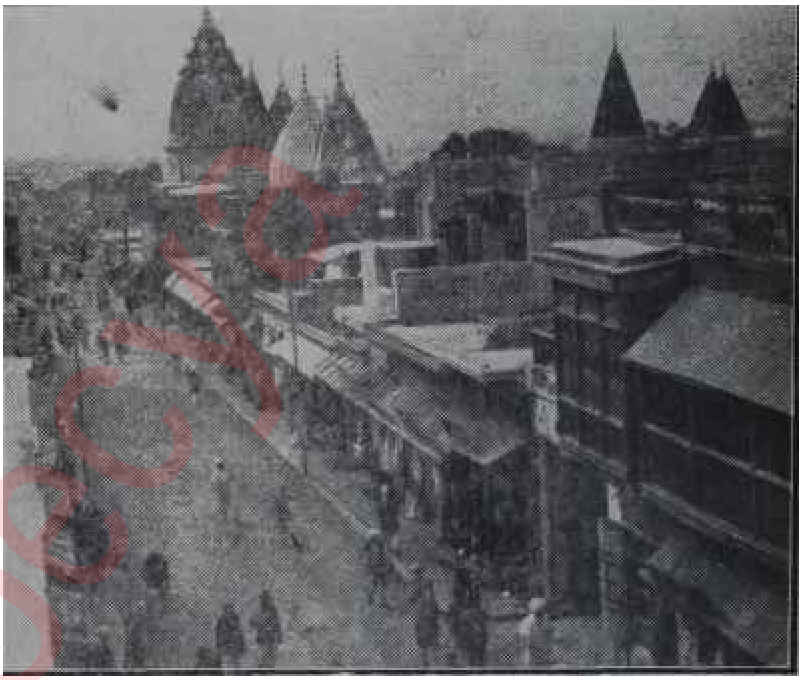
Bu olay ile dünyanın dikkat nazarları birden Berlin'e çevriliyordu. Bilindiği gibi Berlin Sovyet işgali altınla bulunan Doğu Almanya'nın ortasındadır. Ancak, Almanyanın statüsü tesbit edilirken Berlin'in önemi *göz* önünde bulundurulmuş ve şehir sadece Rus işgaline terkedilmemişti. Berlin dört işgal bölgesine ayrılmış ve bu bölgenin her biri bir galip devletin işgali altına bırakılmıştı. Ancak Sovyet Rusya Doğu Almanya'nın hükümranlık haklarını tanıdıktan sonra Berlin'in statüsünün ne olacağı gerçekten merak ediliyordu. Geçen Eylül ayında Moskova'da Sovyet Rusya ile Doğu Almanya arasında imzalanan "Dostluk Andlaşması" nda, Berlin üzerindeki hükümranlık haklarının Dört Büyükler arasında esasen mevcut anlaşmaya uygun olarak icra edileceği kaydı konulunca, Rusların bu konuda Batılılara bir zorluk çıkarmıyacağı kanaati yerleşmişti. Fakat olaylar bu kanaati doğrulamamıştır.

Yukarıda anlattığımız hadisenin ertesinde, Rus işgal bölgesindeki Sovyet kumandanı General Dibrowa, Amerikan kumandanı General Dasherle yaptığı bir mülakatta Alman Halk Cumhuriyetinin bağımsız bir Devlet, Doğu Berlin'in ise bu devletin başşehri olduğunu, artık şehrin bu bölgesine işgal altında bulunan bir mıntaka nazariyle bakılamıyacağını bildirmiş bulunuyordu. Bunun üzerine General Dasher Doğu Almanyada kendisinden başka hiç bir otorite tanıyamıyacağını söylemiş ve Dibrowa'dan da şu cevabı silmiştir: "Ben sizle Doğu Almanya arasında bir vasıtadan başka bir şey değilim."

General Dasher, Dibrowa ile bir gün önce iki Amerika Senato üyesinin dört saate yakın Doğu Berlin'deki bir Rus karargâhında tutuk bulundurulmalarını protesto maksadiyle buluşmuştu. Amerikan generali, ziyaretçilere karşı tabanca tehdidinde bulunan Doğu Almanyalı polisin bu hareketini "vahşiyane" olarak vasıflandırmıştır.

Bu konuda söylenenler ve yapılan hareketler ne olursa olsun, Sovyetlerin Doğu Berlin'i Alman Halk Cumhuriyetinin başşehri olarak geliştirmek istedikleri anlaşılıyor. Bunun için de her şeyden önce Berlin'in statüsünde yeni değişiklikler yapmak gerekecektir. Çünkü, eğer Doğu Berlindeki Rus otoritelerinin yerini Doğu Almanya otoriteleri alırsa, Batılı işgal kuvvetlerinin tanımadıkları bir devletin makamları ile işbirliği yapmaları diye bir şey beklenemeyeceğine göre, çıkar tek yol Berlin'e yeni bir statü vermektir. Bu statünün nasıl verileceği ise ayrı ve hepsinden güç bir meseledir.

Muhakkak olan, Sovyetlerin Batılıları Doğu Almanya'nın tanınmaması konusunda nazik bir noktadan yakaladıklarıdır. Almanyanın kalbi ve beyni mesabesinde bulunan bir şehrin Sovyet emellerine oyuncak olması mutlaka Batılıları yeni hal tarzları bulmak imkânlarını aramaya sevkedecektir. Bu imkânların gerçekleşme şansı ise, Sovyet siyasetinin artık bir kere daha düşen maskesinden sonra, sıfır değilse bile daha fazla da değildir.

İhtilâf mevzuu Keşmir

Keşmekeş

Keşmir

Hortlayan ihtilâf

Geçen hafta içinde bütün dünyanın dikkat nazarları bir kere daha Keşmir'e çevrildi. Hindistan'la Pakistan'ın arasında, bu iki devletin bağımsızlarını kazandıkları günden beri bir ihtilaf konusu teşkil eden ve iki kardeş milletin hâlâ normal münasebetler kurmalarına imkân bırakmayan bu ihtilâf, geçen hafta Pakistanda ortaya atılan "Keşmir için cihad" teranelerinden sonra yeniden alevlenmiş bulunuyor.

Keşmir meselesi nedir? Usun yüz yıllar boyunca devam eden İngiliz hakimiyetinden kurtulurken, Hindis-

tan kıtasında bulunan bazı eyaletlerin Pakistan ile Hindistan Devletlerinden hangisine bağlanacağı bir mesele teşkil etmişti. Bu eyaletlerden Keşmir'in hangi tarafın hakimiyeti altına gireceği o zamandan beri hâlâ kararlaştırılamamıştır. Güçlük şuradan gelmektedir: Keşmir halkı müslüman, Raca'sı ise Hindûdur. Raca Hindistana bağlanmak istemekte, halk ise Pakistan'ı tercih etmektedir. Bu iki isteği telif etmek imkânı mevcut olmadığı İçin, Pakistanla Hindistan'ın arasında Keşmir'in kime bağlanacağı hususunda bir fikir birliği kurulamamıştır.

Meselenin en akla uygun gelen hal tarzı, bir samanlar Hindistan'la Pakistan arasında bu konuda arabuluculuk yapmış olan Amiral Lord Mountbatten'in de teklif ettiği gibi, Keşmir'de bir plebisit yapmak olabilirdi. Bu teklif Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde de bahis konusu edilmiş, Hindistan ve Pakistan'ın da rızaları alınmak şartiyle, bir plebisitin yapılması kararlaştırılmıştı. Her iki Asya devleti de bu hususta ki muvaffakiyetleri açıkça bildirdiklerine göre, şimdiye kadar bu plebisitin yapılması gerekirdi.

Ancak madalyonun öteki yüzü böyle çıkmamış ve bu plebisit bir türlü gerçekleşememiştir. Halkın oyuna baş vurulduğu takdirde neticenin müslüman Pakistan lehine tecelli edeceğini anlayan Hindistan, bu plebisiti mümkün olduğu kadar geciktirmek için elinden gelen gayreti sarfetmiş ve zaman zaman Keşmir'de patlak veren hadiseleri bahane ederek buraya asker sevketmiştir. Bu askerler şimdiye kadar Keşmir'den çekilmedikleri için, yapılması kararlaştırılan plebisite hâlâ başvurulmuş değildir.

İşte İngiltere'nin Hindistan yarım adasından çekilmesiyle doğan ve bugüne kadar bir hal tarzına bağlanamadığı için Pakistan'la- Hindistan arasında bir gerginlik konusu olmakta devam edegelen bu mesele geçen hafta içinde tekrar tazelenince, dünyanın dikkat nazarları bir kere daha ve endişe ile Keşmir üzerine çevrilmiştir.

Gerçekten Keşmir'in bulunduğu dünya bölgesi son günlerin- en önemli hadiselerine sahne olan bir bölgedir. Bir zamanlar Rus ve İngiliz nüfuzunun çarpışmakta olduğu bu yerlerde, şimdi Rus ve Amerikan nüfuzları çarpışmaktadır. Bu iki cihan devletinin yakın ilgileri dolayısiyle, Keşmir'de çıkacak bir ihtilâfın bütün dünyaya yayılmasına imkân yoktur. Bunu yerinde bir görüşle derhal kavrayan Pakistan Başbakanı Mehmet Ali Çudhuri, geçen hafta, Karaşi'de yüz bin kişilik bir kütlenin "Hindistan'a karşı harp!" nidalarını duyar duvmaz, siyasi havayı büsbütün karıştırmamak için, derhal Karaşi'de bir konferans toplamıştır. Konferansa bütün siyasî partilerin temsilcileri ile Pakistan'ın ileri gelenleri iştirak etmişlerdi.

Üç gün süren toplantılardan sonra yayınlanan bir beyannameye göre, Pakistan, Keşmir halkını, kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etme haklarının kuvvetle desteklendiğine ve bunu gerçekleştirmek için bütün gayretlerin sarfedileceğine inandırmak için elinden geleni yapacaktır. Bu da göstermektedir ki, Pakistan idarecileri, Keşmir meselesini sulh yoluyla halletmek niyetindedirler.

Dünyanın bu karışık durumunda takip edilebilecek en doğru yol da budur.

Birleşmiş Milletler

Genel Kurula dönüş

Bundan iki ay kadar önceydi. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun gündemi tesbit ediliyordu. Arap devletleri, verdikleri bir takrir ile, Kuzey Afrika meselelerini, bu arada Cezayir olaylarını Birleşmiş Milletler'e getirmek istiyorlar, Fransa ise bunların kendi milli yetkisi içinde bulunduğunu ileri sürerek Genel Kurul gündemine alınmasına muhalefet ediyordu. Fransız Dışişleri Bakanı Antoine Pinay, bu konuda oylamaya geçilmeden önce yaptığı bir konuşmada, Genel Kurul üyelerine hitaben "Sizi temin ederim ki, demişti, Cezayir meselesinin gündeme alınması lehinde verilecek oyların yarın ne gibi neticeler tevlid edebileceğini şimdiden kestiremiyorum..."

Bu sözler, şüphesiz, Fransa tarafından Genel Kurula savrulmuş bir tehditten başka şey değildi. Ancak

Pinay
Dönen adam

bu tehdit Arap-Asya devletleri blokunu korkutamamış ve oylama sonunda, Genel Kurul, Cezayir meselesinin gündeme alınmasına karar vermişti. Bunun üzerine Antoine Pinay Genel Kuruldaki Fransız heyetim geri çekmiş ve o günden itibaren Fransa, Genel Kurul toplantılarını boykot etmişti.

Fransa'nın bu boykot kararı diğer Batılı devletleri hiç de memnun bırakmamıştı. İngiltere ve Birleşik Amerika, Fransa'nın, kendi iç meselelerine yapılan bir selâhiyet tecavüzü karşısında duyduğu infiali takdir etmiyor değillerdi. Ancak, dünyanın bu nazik durumunda ve en önemli meselelerin Birleşmiş Milletler'de müzakere edilmekte olduğu bir sırada Genel Kurulu boykot etmek, bu Teşkilâtın prestij ve otoritesini azaltmaktan başka bir işe yaramıyacaktı. Diğer yandan, Fransa'nın bu kararı oyunu bu devlet aleyhine kullanmış olan Hindistanı da telâşa düşürmüştü. Hindistan Birleşmiş Milletler Teşkilâtının hedef ve prensiplerine candan inanmış devletlerin başında geliyordu. Fransa'nın Genel Kurulu boykot etmesi, Teşkilâtı, en önemli üyelerinden birinden mahrum edecekti. Cezayir meselesinin gündeme alınması lehinde oy verirken Hindistan bu sonucu istememişti.

Bu durum karşısından Hindistan siyaset adamlarının en ileri gelenlerinden biri olan Krişna Menon, geçen aylar içinde, Fransayı tekrar Genel Kurul toplantılarına iştirak ettirebilmek için uzun ve yorucu kulis faaliyetinde bulunmuş ve nihayet bu gayretlerinin semeresini almıştır. Geçen hafta, Genel Kurul, Menon tarafından takdim edilen bir teklifi oy birliğiyle kabul etmiştir. Bu teklife göre "Genel Kurul, Cezayir meselesi diye isimlendirilen gündem meselesini bu günlerde müzakere etmeye lüzum olmadığına ve bu maddenin onuncu oturum gündeminden silinmesine" karar veriyordu.

Genel Kurulun bu kararı almasında Fransızların Kuzey Afrika meselelerinde nihayet takip etmeğe başladıkları realist politikanın da geniş payı olduğu inkâr kabul etmez bir hakikattir. Tunus meselesi Mendes-France tarafından halledildikten sonra, Fas meselesi de son günlerde Edgar Faure tarafından çözülmüştür. Genel Kurul yukarda işaret ettiğimiz kararı alırken, kısa bir zamanda Cezayir meselesinin de bir hal tarzına bağlanması temennisinde bulunmayı unutmamıştır. Meselenin şimdilik Genel Kurul gündeminden silinmesi, gelecek yıllarda da bahis konusu edilmiyeceği anlamına alınmamalıdır. Fransa kendisine verilen bu son şanstan faydalanmalı, gelecek yıl da aynı güçlük karşısında kalmamak için şimdiden Cezayir politikasını gözden geçirmeye başlamalıdır.

Ankara

Programlarda lâubalilik

Geçen hafta içinde bir gün Radyoevi mensuplarından biri elindeki gazeteyi arkadaşlarına gösterdi ve hepsinin hayret nazarları önünde okumağa başladı. Gazete, Milliyet gazetesi idi ve dördüncü sayfasında kısa bir haber neşretmişti. Ankara radyosu müdürlüğüne, İstanbul radyosu müdürü Nevzat Atlığ getiriliyordu. Gazete, bu tayinin "ıslahat" maksadı ile olduğunu da haberinde belirtiyordu.

Radyoevinde çalışan herkes - şefler müstesna - Nevzat Atlığ'ın Ankara radyosuna müdür tayin edileceği haberine sevinmişlerdi. Çünkü, her biri biliyordu iki, Ankara radyosu günden güne değerinden kaybediyor, en iyi radyo olabilmek şansına malik iken, ehliyetsiz ellerde bocalıyordu.

Radyo idareciliğinin bir ihtisas ve otorite isi olduğundan kimsenin şüphesi yoktu. Nevzat Atlığ'ın İstanbul radyosunda bu iki esası meczederek faaliyet gösterdiğini herkes biliyordu. İstanbul radyosu yenilikleri ile programlarındaki düzgün tarz ve dinleyiciyi tatmin etmekle, üç radyonun en iyisi unvanını kazanmıştı. İstanbul radyosu elindeki imkânlar zorlamış, yeni programlar hazırlarken, bunların geçen senelerin birer kopyası - hem de acaip bir kopyası - olmamasına dikkat etmişti. Mesul şahısların istenilen ölçüde hareket etmeleri, yapılacak işlerin daha önceden birer programa tabi tutulmaları neticenin mükemmel olmasına sebep olmuştu. Her bir programı ele alırsanız, her birisinde diğerinin tekrarı olan hiç bir esas göremiyecektiniz. Her birisinin dinleyiciye yeni şeyler kazandırmasının şart olduğunu İstanbul radyosunun ileri gelenleri takdir etmişlerdi.

Bu şekil tayin haberleri çıkarken - maalesef tahakkuk etmedi - Ankara radyosunun müdür vekili Türkçe öğretmeni İskender Cenap Ege, bir kokteyl partide sırtını duvara dayamış, gazetecilerle konuşuyordu. Hakkındaki neşriyatı muhakkak ki beğenmemişti, lehinde pek az satır göze çarpmıştı. Fakat, bugünkü radyonun feci haline rağmen İskender Cenap Ege, gazetecilere "benim sırtım kuvvetli bir duvara dayanıyor" diye övünmekten de kendisini alamamıştı. Gazeteciler, bu kuvvetli sırtın radyo icraatı ve programları olmasını çok temenni ederlerdi. İskender Egenin bunu söylerken daha başka şeylere dayanması icabederdi.

Tatbik olunmayan program

Halbuki, bir çok bozuklukları İskender Ege'nin düzeltmek suretiyle iftihar etmesi kabildi. İşe, matbu programları eline almak ve bu programlardan radyonun neşriyatını takip etmek ile başlıyabilirdi.

Radyoların . üçünün de - programları evvelden tesbit ediliyordu. O kadar ki, şu veya bu saatte hangi musiki bölümünün radyoda yer alacağı biliniyordu. Bunlar tesbit ediliyor, hattâ hangi şarkıların söyleneceği de birer birer tayin ediliyordu. Her üç radyoda bu programlara aynen riayet edilmesi - anormal durum olmazsa - şarttı. Çünkü, bu programları matbu hale getirmek, gazeteler vasıtasiyle neşretmek suretiyle radyo idareleri efkârı umumiyeye angaje oluyorlardı.

İzmir ve İstanbulun, matbu programları tatbik ettikleri bir vakıa idi. Fakat Ankara radyosu bunun dışında kalmakta adeta ısrar gösteriyordu. İskender Cenap Ege, bu hususu, matbu programı radyo neşriyatı ile mukayese suretiyle tesbit edebilirdi. Misal mi istiyordu? Bunun en iyisini en yakın iş arkadaşı Naci Serez verebilirdi. İki haftadan beri matbu programda Naci Seresin hazırladığı "Musiki ve Hikâye" programı ilân ediliyordu. Radyoyu o saatte açanlar, hayret etmekten kendilerini alamıyorlardı. Böyle bir program âdeta yok edilmişti. Naci Serez bu programı kaldırmıştı, fakat matbu programlar "Musiki ve Hikaye" yayınının yapılacağını saat tasrih ederek gösteriyordu. Bazan o türlü tuhaf hareketleri oluyordu ki, spiker "şimdi operasevenler saatini açıyoruz" diyordu. Bir müddet hakikaten bir operadan parçalar çalınıyordu, birden spiker araya giriyordu. Yanlışlık olduğunu söylüyor, operasevenler saatini kapıyor, yerine Muallâ Aracıdan şarkılar programını koyuyordu. Tabiatiyle Muallâ Aracı, sesinin bütün gücü ile "teganni" ediyordu.

Hemen her gün bu türlü hareketlere rast geliniyordu. Müdür vekilinin bunlardan habersiz olmaması ve bunları kaldırması gerekirdi. Halbuki, her gün olagelen bu türlü tuhaflıklar, radyoevinde gayet normal hadise imişeesine karşılanıyor ve cevaplanıyordu. "Zaruret bunların yapılmasına yol açtı" deniliyordu.

Ayrıca, programlardaki mükemmel olmıyan taraf, hazırlıksız mikrofon önüne çıkış, mahzurlar ve tatsız haller meydana getiriyordu. Adeta, radyonun büyük programları ya birbirinin tekrarı veyahut da saat doldurmak için bulunan gayretkeşliklerin birbiri arkasından sıralanışı idi.

Meselâ, her pazar günü daldandala programı vardı. Bu programda Erdoğan Çaplı'nın bulduğu bir takım musiki elemanları mevcuttu. Halk bunları belki tutuyor, belki de tutmuyordu, Fakat, ayni günün gecesinde Naci Serez'in "Stüdyo 1" programı başlıyordu. Bu programda, henüz üzerinden on iki saat geçmeden, gene Erdoğan Çaplı kentetini veya Erdoğan Çaplı'nın daldandala saatinde dinlettiği musikiyi buluyorduk. Bunlara lüzum yoktu. Herhalde eleman kifayetsizliği bahis konusu olamazdı. Radyoevi gibi seyyal olması icap eden bir müessesede, yeni elemanlar bulunup, yeni seslere yer verebilmek pekâlâ kabildi.

Başka misaller verilebilirdi. Çarşamba günleri "Musiki komedi" adı altında bir hususi program dinlettiriliyordu. Bu programın ismi ile mütenasip olması lâzım'gelirdi. Dinleyicinin hem musiki ve hem de komedi bulması icap ederdi. Halbuki, tamamen aksi oluyordu. Derme çatma bir musiki ile başlanıyor, meşhur Nat Pinkerton hikâyelerinden sonra, bir kişiye fıkralar anlattırılıyordu. Dünya radyolarında, bilhassa Amerikadaki radyoların büyük programlarında fıkralar anlatılmaz değildi. Fakat, bu işin ustası olanlar bu vazifeyi üzerlerine alırlardı. Meselâ Bob Hope, Danny Kaye Amerika' radyolarında fıkra anlatmak suretiyle dinleyiciyi güldürüyorlardı. Ancak, her birisinin kendisine mahsus bir espri tarzı ve konuşma mükemmeliyeti vardı. Her birisi, yeni fıkralar buluyorlardı, yeni espriler icat edip mikrofonun önüne geliyorlardı, yaratıcıları kendileri idi. Anlatmaktaki maharetleri bu fıkraların daha güzel olmasını temin ediyordu; fakat aslolan yeni bir şeyler bulmak noktasında toplanıyordu. Halbuki "Musiki ve Komedi" de komik fıkralar anlatan kimse hiç biri yenilik getirmiyordu. Biraz lâz şivesi ile konuşuyor, bir kaç kürt tipi canlandırıyordu. Anlattığı fıkralar gazetelerin pek çoğunda çıkmış olanlar arasından seçiliyordu. Meselâ, Burhan Felek'in yazdığı haftalık uzun fıkralar, tipik istihzalar, yeni ve kendisi tarafından bulunmuş imişçesine tekrar ediliyordu. Bu, muhakkak doğru bir yol değildi. Hem radyonun saatlerini işgal etmek, hem de beylik bazı fıkraları anlatmak. Bunları modern bir radyo idareciliği ile telif etmek mümkün olamazdı.

Eğer bu türlü fıkralar ile halkı güldürmek isteniliyorsa, onun hafızasına yerleşmiş olan fıkralar ile bu işin yapılmaması icap ederdi. Netice, üşütmekten başka şey olmuyordu.

Spikerler

Son günlerde radyoevine arız olan bu türlü laubali hareketlerin her dakika dinleyici önünde olan spikerlere de sirayet ettiği gözden kaçmıyordu. Bir günde iki defa üç defa şahit oluyorduk. Bir spiker bayan. bir bankanın ilânını okurken, birden gülmeğe başlıyordu. Mikrofonu kapıyor, gülmesi geçinceye kadar bekliyor ve devam ediyordu. Sinir bozukluğu, işine ayni ciddiyet ile devam etmesine mani oluyordu ve tekrar gülmeğe başlıyordu. Sanki o ilânlar arada gülmeli bir fon musikisi ile istenmiş gibi, gülüyor, susuyor, konuşuyordu.

Bunlar hayret verecek ve bir müessesenin ciddiyeti ile telif olmıyacak işlerdendi. Düzeltilmesi imkânsız olmayan işleri düzeltmemekte ısrarın sebebini de kimsenin anlaması mümkün değildi. Böylece radyo, kendi âleminde, sadece mensuplarına kendisini dinletmek istercesine bir eda İle icrayı sanat eyleyip gidiyordu.

KİTAPLAR

Veba

(Albert Camus'nün romanı. Çeviren: Oktay Akbal. Varlık Yayınları Büyük Cep Kitapları: 9, 254 sayfa, 2 lira).

Albert Camus'yü Türk okurları "Yabancı" adlı romanıyla tanımışlardı. "Veba", yanılmıyorsak, Türk okurlarına sunulan ikinci eseri. "Yabancı" da yazarın sanat gücü belli oluyordu. İradesiz, uyuşuk, ne yaptığını bilmez bir adamı büyük bir ustalıkla anlatmıştı. "Veba", belirli bir takım insanların hikâyesi değil. Alıştığımız roman kahramanları yok. Bir şehir, bütünüyle ele alınmış. Cezair kıyılarındaki Oran şehrinin acıklı macerasını anlatıyor. Veba salgınının, aylarca bütün şehri kasıp kavuran, ocaklar söndüren bir felâketin hikâyesini okuyoruz. Tam bir "atmosfer" romanı. Anlatılanlar, oturulup uydurulmuş olaylar değil. Bir gergeğin sanatçı kalemiyle anlatılması.

Romanın, ağır, karanlık bir havası var. Sayfaları çevirdikçe, bu ağırlık ve karanlık daha artıyor. Bunaldığınız, tiksindiğiniz yerler oluyor. Bu duyguların yanı sıra acıma, sevme, takdir etmek duygularınız yer yer uyanıyor. Romanı, alabildiğine karanlık, ağır havasına rağmen elinizden bırakamıyorsunuz. Yazarın sanat gücü, kitabı sonuna kadar okutturuyor size. Oran'ın, o güç anlatılır büyük acısını, felâketini tâ içinizde duyuyor, sanki o şehrin içinde yaşıyormuş gibi oluyorsanız, bu, romancının sanatı, sanatında ustalığını, başarısını gösteriyor. Onun için de Camus'ya büyük sanatçı demekten çekinmiyoruz.

Yazar, bir kaç kişinin değil de, bütün bir sekrin macerasını vermek istediği için, sivrilmiş hiç bir kahraman olmamasına dikkat etmiş. Ama, roman bütün bütün kahramansız mı? Değil. Yazar, romanda geçen şahıslayın sivrilmeme sine ne kadar dikkat etmiş olursa olsun, gene de hikâyesinin akışı içinde, yazara isyan edercesine baş kaldıran, beliren, sivrilen tipler var. Doktor Bernard Rieux bunların birincisi. Raymond Rambert, peder Paneloux, hele Grand, Cottard, bunlar Oran'ın büyük hikâyesi içinde ayrı hikâyeleri, maceraları olan kişiler.

Bir kaç cümleyle çevirme üzerinde de durmak istiyoruz. Oktay Akbal, türkçesine güvendiğimiz bir yazardır. Ancak, "Veba" nın türkçesi, Oktay Akbal'dan, haklı olarak, hattâ güvenle beklediğimiz bir türkçe değil. Gerekli dikkati göstermemiş. Bize, aslına uygunluğu bakımından değil de, türkçe ifadesi bakımından yanlış gelen cümleler de var. Meselâ: "İlk hastasını hem yatak hem yemek odası işini gören, yatakta buldu." (Sayfa: 8) Hem yatak hem yemek odası işini gören "yatak" olur mu? İki isi birden gören oda olur. Bir yerde de şöyle diyor: "... Şikâyet dolu sözler etmekten ziyade, şakalarda bulunuyorlardı." (Sayfa: 63). "Sakalarda bulunmak belki yanlış değildir ama, istediğimiz, Oktay Akbal'dan beklediğimiz türkçe midir? Neden "şaka yapmak" değil de "şakada bulunmak"? Bir cümle daha: "Gözyaşları arasında gülümseme biraz tâkallüs etmiş olarak yerini aldı." (Sayfa: 9) Akbal, kendi hikâyesinde bunu böyle mi söylerdi? Belli ki, çevirme, oldukça baştan savma yapılmış. Akbal'a yakışan bir çevirme değil.

Birisi

(Nahit Ulvi Akgün'ün şiirleri. Gutenberg Yayınları : 1. 60 sayfa 100 kuruş)

Nahit Ulvi Akgün'ün adı "Aşk Şairi" olarak bilinir. Şairin kendisi de, bundan pek memnun değil ki, yeni kitabının arka kapağında: "Bazı eleştirmecilerin Nahit Ulvi'den aşk şairi diye bahsetmelerini, kendisi kadar biz de yadırgıyoruz. Şiiri öyle yok yere hudutlandırmaya kalkışmak, sanatı Monako Prensliği kadar sıkışık bir sahaya hapsetmek olmaz mı?" deniyor. Doğrudur, şiiri yok yere sınırlandırmak, onu bir çeşit hapsetmek demektir. Ama söz konusu Nahit Ulvi olunca, şiiri' hapseden "eleştirmeci" ler midir, yoksa şairin kendisi mi? sorusu da haklı olarak akla gelebilir. Şair, kitabının ilk şiiri olan "Kendim" de: "Ben de ölürüm bir gün — Yalnız bırakırım kendimi — Bensiz ne yapar kimbilir — Onu sevdiğimi hatırlar mı" diyor. Kitabını kendisiyle açan ve "aşk içinde bir yaşaması" olduğunu söyleyen şair, kitabını yine bir aşk şiiri ile bitiriyor: "Bir şey var aramızda — Senin gözlerinde ışıldıyor — Benim dilimin ucunda". Kitabın içinde de, daha bir çok aşk şiiriyle karşımıza çıkıyor. Hâl böyle olunca, suç "eleştirmeci" nin midir? Aslına bakılırsa, "Aşk Şairi" olmak, hiç de yadırganacak çeşitten bir şairlik değildir.

Nahit Ulvi, bize, insanı içinden sarsan, kavrayan, birden alışık olmadığımız bir havanın içine sokan şiirler söylemiyor. Bize aşklarını anlatıyor. Bir şehir insanının, kendi halinde, düzenli yaşayan bir şehir insanının duygularını, hatıralarım, düşüncelerini, umutlarını, özlemlerini söylüyor. Sade, rahat bir dili var. Süsten kaçınıyor. Şiirlerinde, uzun yıllar bu işe kendini vermiş bir sanatçının idmanlı hali görülüyor. Ne var ki, yeni arayışlar yok Nahit Ulvi'de'. Yeni bir biçim, yeni bir deyiş, yeni bir söz arama çabası sezilmiyor. Bir çeşit alışılmışı devam ettirmek isteği göze çarpıyor. Bunun için de, kitaptaki takdim yazısında belirtildiği gibi, şiir "sıkışık bir sahaya hasredilmiş" oluyor. Sanıyoruz ki, bunun, varsa, günahı veya suçu, "eleştirmeci" nin değil, şairinindir.

Bu düşüncelerimizi belirtirken, "Birisi" nin hemen elden bırakılıverecek bir kitap olduğunu söylemek istemiyoruz. Nahit Ulvi, okunacak bîr şairdir. Şu var ki, şairin, kendi şiiri üzerinde titizlikle düşünmesi, yeni imkânlar araması, yeni denemelere girişmesi, şiirinin alanını genişletmeye çalışması, sanatının kazancı olur.

Eşreften Hicviyeler

(Hazırlıyan: Cevdet Kudret Solok. ikinci Baskı, İstanbul 1955 Yeni Matbaa. 110 sayfa, fiyatı 100 kuruş. Yeditepe Yayınları : 18).

Kabrimi kimse ziyaret etmesin Allah

Gelmesin reddeylerim billahi öz kardâşımı;
Gözlerim ebnâ-yı âdemden o rütbe yıldı kim,
İstemem ben Fatiha, tek çalmasınlar taşımı.

Bu kıta, Kırkağaçta, İstasyon yolu üzerindeki bir mezar taşında yazılıdır. Yazarı ve o mezarda yatan. Şair- Eşreften başka kim olabilir?..

Anlaşılabilir bir dille. Divan Edebiyat kalıpları içine yeni fikirler, yeni buluşlar sokan Eşref, edebiyatımızın büyük hiciv üstadlarındandır. Bu kitapta, şairin hayatını, eserlerini ve sanatını inceliyen bir girişten sonra, seçilmiş kaside, gazel, musammat ve kıtaları naklediliyor.

Şahsî garez ve kırgınlıklardan ziyade, toplumun kötülüklerini ele alan, muhatabı belli olan hicviyelerinde dahi topluma hitap eden Sair Eşrefi, bu kitapta yeni-yetişen nesiller öğrenmiş olacaklardır. Ve onda, işlek Türk zekâsının bir örneğini bulacaklardır. Eşref, edebî ölçülerle, - dünden ileri, bugüne yakın bir şairimizdir. Hicivci kelimesi Eşref adının müteradifi olmuştur. Hicivci Eşref, tok söyler, ağır söyler, kötü söyler; fakat hiç bir zaman doğruluktan ayrılmaz:

Eylemem ölsem de kizbi ihtiyar,
Doğruyu söyler gezer bir şairim;
Bir güzel mazmun bulunca, Eşrefâ,
Kendimi bieveylemezsem kâfirim.

Süleyman Nazif

(Hazırlıyan : Şükrü Kurgan, İstanbul, Eylül 1 9 5 5 Ekin Basımevi. 112 sayfa, fiyatı 100 kuruş).

Tanzimat edebiyatının son yıllarını, Servetifünun, Fecriâti ve Millî Edebiyat devirlerini yaşamış olan Süleyman Nazif in hayatını, eserlerini ye sanatını .inceliyen- bu kitap, genç nesillere Süleyman Nazifi tanıtacaktır. Servetifününun ikinci derecede şairlerinden olmasına rağmen, kudretli nesirleriyle, Süleyman Nazif, her devirde anılacaktır. Süleyman Nazifi unutmamamıza, bir tek yazısı kafidir: Kara Bir Gün.. Bu yazıyı İstanbulini işgali günü neşretmekle gösterdiği medenî cesaret unutulamaz.

K A D I N

Aile

Vahşi kuş!

Avrupada "Melek veya Şeytan", Amerikada "The Shrike" ismi ile oynayan bir film son ayların en muvaffakiyetli filmlerinden biri olarak kabul edilmiş ve muazzam bir sükse kazanmıştı ama, muhakkak ki evli kadınların bir hayli huzurunu kaçırmış, onları uzun uzun düşündürmüştü...

"Shrike" vahşi bir kuşun ismidir. Avım yakalar ve onu, dizi diri yuvasının civarında, bir çaldığın dikenlerine batırır. Filmde, bu vahşi kuş sıfatım kazanan kadın ideal vasıfları haiz görünen, model addedilebilecek bir evli kadındır. Fakat bu kadın aslında, kocasının bütün şahsiyetim adeta emmiş, boğmuş Ve öldürmüştür. Onu bir, yandan severken bir yandan, manen yok etmeye çakşır. Filmin sonunda erkek, nihayet bu vahşi kuşun pençesinden kurtulabilmiş ve seyirciler ve hatta, bütün kadın seyirciler, geniş bir nefes almışlardır. Fakat hikâye burada bitmiyor. Birkaç hafta sonra, bir kadın "Woman's Home Companion" a şöyle bir mektup yolluyor:

"Dün akşam, kocam eve gelince, bana dedi ki:

— Geçenlerde sana bahsettiğim işi hatırlıyor musun? İşte, mesele halledildi, x ile bir kontrat imzaladım...

Baktım hocam bir çocuk gibi neşeli idi, bir tuhaf oldum:

— Deh misin dedim, neden bana danışmadın?. Doğrusunu istersen o x demlen adam, bana kafiyen emniyet aşılamıyor.

Kocam bir hayli bozulmuştu. Birden sustum. Biraz evvel kocama söylediğim kelimeleri, ben daha evvel nerede duymuştum? Fena oldum. Bir bahane ile yatak odama kaçtım. Titriyordum, çünkü hatırladım. Ben tıpkı o filmdeki gibi konuşmuştum. Bütün seyircilerin nefretle seyrettikleri kadın gibi. Bu, benim için bir alarm işareti oldu. Ben ekseri kocama bu tarz şeyler söylerdim; ben ki, çok iyi bir eş olduğuma kaani idim. Acaba yanılıyor muydum?".

İyilik ve fenalık

Mesele burada idi, -birçok kadınlar kendilerini fevkalâde bir eş olarak görürler. Hatta birçokları, bir bakıma fevkalâde sayılabilirler. Meselâ kocalarına sadıktırlar, ekonomiye riayet ederler. Evleri temiz, çocukları bakımlıdır. Fakat bütün bu vasıflarım ve meziyetlerini çürütecek bir fena huyları vardır: Kocalarını manen yok etmek arzusu... Bu arzu, bazı kadınların tahteşşuuruna o derece gizlenmiştir ve o kadar değişik şekilde tezahür eder ki, bu şahsiyet mücadelesinde iyiyi kötüden ayırmak bile adeta imkânsızdır. "Melek veya Şeytan" yalnız bir filmin ismi değildir. Bu, her evli kadın için zaman zaman sorulabilecek bir sualdir ve her evli kadın bir melek mi yoksa bir şeytan mı olduğunu bilmelidir.

Erkeğin şahsiyetini yok etme arzusu kadınlarda 4 tip şeklinde tezahür ediyordu:

1. Anne kadın

Bu kadın kocasının karısı değil, adeta onun annesidir. Onu korkunç bir şefkat, ihtimam ve alakayla mahveder: - Eşarp aldın mı? Bu yemek sana dokunur, eyvah gene boğazın ağrıyacak, bu kravatı talana.' Yarabbi ya ben olmasaydım?.

Anne tipi kadın, kocasını koruma işini o derece üzerine almıştır ki, zavallı adamcağız, cidden onsuz yapamayacağına yavaş yavaş inanır. Karısına danışmadan yiyemez, içemez, iki arkadaşile bir mektep toplantısına gidemez, ya üşütürse, ya terlerse, ya midesini bozarsa, ya olmıyacak birşey söylerse.

2. Kuvvetli kadın

Bu kadın, otoritesini bir evvelki gibi şefkatle ve koruma hislerile veya bahanesi ile değil, doğrudan doğruya kuvveti, yani inandığı kabiliyetleri ile kurar. O herşeyi kocasından iyi bilmektedir. Settin almayı, satmayı, emretmeyi, karar vermeyi. Bu kadının kocası hiçbir zaman, serbestce kendine bir elbise seçmemiştir, serbestce tatilim geçirecekleri yer hakkında fikrini bildiremez, ne bir eşya satın alabilir, ne de bir demet çiçek, daima tenkide uğramıştır. Bu "üstün kadın" yalnız eve hükmetmekle kalmaz, kocasının büro ve meslek hayatına karışır, fikir verir ve evde oturduğu yerden, onun işlerini idare eder!..

Bu tip kadınla yaşıyan erkek bir müddet karışı ile iftihar eder, sonra şaşırır, 'kendi kendisinden utanır, kompleks sahibi olur. Ta ki kendisine fikir danışan, sade, hanım hanımcık basit bir kadına rastlayıncaya kadar. İşte yalnız, bu vaziyette, üstün kadın, kocasına söz geçiremez ve onun başkasını sevmesine mâni olamaz.!

3. Kavgacı kadın

Bu tip kadını kim tanımaz?. O her cemiyette, mebzulen mevcuttur. Hiçbir zaman bu kadının memnun olduğu görülmez. Her hadise onu sinirlendirir. Fevkalade alıngandır ve "anlaşılmamış zavallı kadın" dır. Bir toplantıda, davette bile, ufacık bir hadiseye alınıp kocasile kavga eder ve ahbaplarına "iç yüzlerini" anlatmakta mahzur görmez. Kendisini haklı çıkarmasını mükemmelen bi-

Sofra başı sefası

İyilikten maraz

bir. Eski kavgaları tazeler, erkeklere has bazı unutkanlıkları, hususları dram haline getirerek anlatır. Hele kocasının ufacık bir alâkasızlığı, bir sözde sadakatsizliği ne kavgalara se-< bebiyet verir, ne büyük sözlere, ne geçmiş sükselere, kaçırılan fırsatlara anlatma zemini hazırlar!.

Böylece kavga zemini üzerine kurulan evlerde, erkek başının rahatı için ergeç susar... ve siner. Fakat bu bir felakettir.

4. İlham perisi kadın

Bu tip kadın da, tıpkı üstün kadın gibi kocasının her işine karışır, onu idare etmeye uğraşır. Fakat bunu otorite ile değil de, daha ziyade tatlılıkla, canibe ile, yardım yoluyla yapar. Meselâ önce kocasının yazıhanesini dekore etmekle işe başlar. Belki kadm daha zevklidir, belki yazıhanedeki kübik koltuklar çok çirkindir ama erkek, arzu etmedikçe, kadının kocasının çalıştığı odaya müdahale etmesi çok beyhudedir. Oda tanzim edilince, kadın kocasının işlerile de lüzumundan fazla alakadar olmaya başlar. Müşterilerle konuşur, kocasının mesleğine ait kitaplar okur.. Gayesi kocasına yardım etmektir; fakat bu aynı zamanda gizli bir hâkimiyet arzusu, gizli bir ihtiras, mevsimsiz doğan bir istidat iddiasıdır.

Bu şekilde hâkimiyet altına giren erkek bayağı tahrip olur, mahvolur. Kendi kendine, mesleğine itimadını kaybeder, kendi kendinden ve etrafındakilerden şüphe eder. Hayatın manâsını kaybeder,

İşte en masum manzaralar arzeden bazı kadınlar, böylece bir melek olmaktan çıkar, bir şeytan oluverirler. Fakat işin en fenası, ekseri bu kadınlar yaptıkları fenalıklardan bihaberdirler.

İnsan sevdiği şeyi tahrip etmemelidir, insan sevdiğine hürmet etmeli onun hareketlerini ve fikirlerini hür bırakmalıdır. Kadınlar zayıf erkekleri ezme temayülleri gösterirler. Bu, onların fenalığından değil, bir kompleksten ileri gelmektedir. Çocukluktan beri, "zayıf cins" olarak telakki edilmiş olmaktan doğan bir kompleks... Ve gizli bir hâkimiyet arzusu. Erkeğe yardım etmek, şefkat göstermek çok güzeldir ama onun şahsiyetini yok etmeye çalışmak çirkin ve tehlikelidir.

Sosyete

Ankara Palasta iki balo

Ankaranın balo müdavimleri, iki haftadır cumartesi akşamları, Ankara Palasa taşınıyorlardı.

Birinci balo Karayollarının balosu idi ve tam manası ile "rahat" bir balo idi. Evvelâ kıyafet bakımından, kimse kendisini eziyete sokmamıştı. Etek bluzla gelen hanımlar, büro elbisesi giyen erkekler mevcuttu; fakat en çok eğlenenler de muhakkak ki bunlardı.. Erdoğan Çaplının müziği ile coşup mambo, samba yapanlar, eski zamanın çarliston'unu ihya edenler, hep bunlardı. Bir de neşe içinde, dans etmenin bütün zevkini çıkaran Danimarkalı mühendisler..

Fransız trupunun gösterileri başladığı zaman Colette'e en çok hanım' ların rağbet ettikleri görüldü.. Birçokları tuvaletleri ile yere çömelip merakla seyrettiler ve alkışladılar.

Baloda sakin sakin dans eden bir çift nazarı dikkati celbediyordu: Kemal Zeytinoğlu ve siyah tualetli, rengârenk inci kolyeli eşi. Cazip hanımlar piyango' biletleri satmaya uğraşıyorlardı, yazık ki piyango pek cazip değildi. Sakallı bir Danimarkalı mühendise bir kutu jilet çıktı.. Bir ev hanımına da elektrikli ıskara, tırnak cilâsı, el için krem..

Dans edilecek yerler tamamiyle serbestti ve kenarlarda oturulacak bolbol rahat koltuklar vardı. Fakat her nedense, bu son günlerde Anka-

Meşhur Colette

Arzuyu umumi üzerine

rada koltuklara pek az kimseler rağbet ediyorlardı.

Ankara Palastaki ikinci balo Yardımsevenlere aitti. Birincinin aksine olarak, tıklım tıklım dolu idi. Güzel tuvaletler bile bu kalabalıkta kayboluyordu. Hava teneffüs edilemiyecek kadar sıcaktı.

İki dans arasında halk guruplar halinde toplanıyor ve derhal kabine meseleleri görüşülüyordu. Fakat radyo gazetesinin cansiperane gayretlerine rağmen, mevzubahis olan Fransadaki değil Türkiyedeki vaziyetti. Baloda bulunanlar arasında, bilhassa bu bakımdan meraklı nazarları üzerlerinde toplayanlar Reisicumhurun esi, kızı ve damadı, A. Salih Korur, Hayrettin Erkmen ve eşi, Muammer Çavuşoğlu ve eşi idi.

Hayrettin Erkmen çifti bir bakımdan daha dikkat nazarlarını topluyordu; çünkü Bayan Erkmen'in pembe dantelli elbisesi balonun en güzel tualetlerinden biri idi. Dr. Recai Ergüder'in eşi de sarı lâme elbisesi ile nazarı dikkati celbediyordu. Muallâ Abut'u da gecenin en gık kadınları arasında saymak icabediyordu..

Bir hafta evvelki baloya beyaz tualetle gelen "Zinnur hanım" bu sefer siyahlar giyinmişti; zarif ve hoştu.

Bu çok kalabalık balodan erkencecik kaçıp başka yerlere eğlenmeğe gidenler çoktu. Bu hem gidenler, hem kalanlar için iyi oldu. Saat ikiye doğru pist oldukça açılmış ve halk nihayet eğlenmeğe başlamıştı.

Moda

Sidonie'nin tavsiyeleri

Ankaranın tanınmış terzilerinden Matmazel Sidonie Paristen yeni geliyordu. Ahbaplarına çay içmeye gitti. Tesadüfen orada bir gazeteci vardı. Sanatkâr terzi konuşuyordu. Gazeteci sessiz sessiz dinledi: Matmazel Sidonie diyordu ki:

"— Cidden, orada insanın gözlerini kamaştıran kumaşlar, renkler, dikiş ve modeller gördüm. Nazarı dikkatimi celbeden şeylerden biri öğleden sonra elbiselerinin, birkaç senedir gözlerimizin alıştığı ölçülerden kısa oluşu idi. Gece elbiselerinde de, dar biçimler, her seneye nispetle fazla idi.Önden dar bir manzara arzeden birçok uzun elbiselerin bolluğu arkada toplanıyordu. Ekseri bu muhteşem elbiseler inci, taş, boncuk ve simle, birer sanat eseri gibi işlenmişti. Fakat bütün bu zengin elbiselerin yanında geceleri, bol bol, ayak bileklerinde biten dans elbiseleri de giyiliyordu.

Bu sene Pariste, beni en çok cezbeden şey renkti, diyebilirim. Tabii renklerin kralı her zamanki gibi gene siyahtı ve bir gri füme bunu ya--ndan takib ediyordu ama, gece elbiseleri için adeta sihirli renkler icat edilmişti. Meselâ Dior'da Vizon rengi, bir zümrüt yeşili nazarı dikkati celbediyor ve bronz rengi adeta kapışılıyordu. Gece elbiseleri için en çok aranan kumaş satendir. Sarı, beyaz, pembe ve bilhassa gümüş rengi bir mavi saten.

Öğleden sonra elbiselerinde yünlü çoktur, jerse gene gözdedir.

Teni modanın en çok tutunan şeyi muhakkak ki, üç dört parçalı her işe yarayan, sokağa, büroya, yemeğe, gece dansa gidilebilen takım elbiselerdir. Fransız kadını, artık yalnız bu çok iş gören elbise - tayyör kombinezonu içinde yaşamaktadır, denebilir.

Bu takım elbiselerin 1 numaralı parçası güzel bir yünlüden yapılmış kısa kollu, çok açık yakalı bir sade elbisedir. Bu elbise gece dansa gidebilir, fakat takımın 2 numaralı parçası ile mükemmel bir büro elbisesi de olur. 2 numaralı parça aynı kumaştan yapılmış zarif bir küçük e-

şarptır. Dekolteyi ustalıkla kapar.. 3 numaralı parça gene aynı kumaştan dikilmiş güzel bir cekettir. Elbisenin üzerine giyilen bu ceketle kadın en şık bir tayyöre sahip olur. 4 numara, aynı kumaştan yapılmış muazzam ve şık bir etoldür.

İngiliz kadınına gelince o zaten, devamlı surette tayyör içinde yaşar, küçük elbise hemen hemen hiç dikilmez; tayyöründen çıkınca gece elbisesi giyer.

Tayyör veya elbise - tayyör kombinezonu muhakkak ki, şık olmak istiyen kadına fazla paradan daha çok lâzım olan bir şeydir. Bazı kadınlar çok ince olmadıkları için, tayyör giyinemiyecekleri zannına kapılırlar. Halbuki her tip kadına gidecek tayyör tipi mevcuttur. Yalnız tayyör derken tabiî daima iyi dikilmiş bir tayyör kastediyorum. Güzel bir kumaş, temiz bir dikiş Ve iyi seçilmiş bir biçim. Bu tayyör belki pahalıya mal olur ama pahalı bir tayyör, cidden, en ekonomik bir kıyafettir. Zaten iyi giyinmek istiyen kadınlar, eski bir İngiliz sözünü kendilerine döviz olarak almalıdırlar: Ucuz şey alacak kadar zengin değilim! Ucuz şey cidden, daima, insana pahalıya mal olur. Vaktile şıklığı ile tanınmış bir genç kız vardı. Ahbapları birgün onun gardrobunu görmek istediler. Genç kız gülümsedi ve dolabını açtı. Hemen hemen boştu. Çok iyi bir tayyör, güzel bir çay elbisesi (o zaman, kokteyl elbisesi yerine çay elbisesi denirdi), cidden iyi dikilmiş bir manto, bir öğleden sonra elbisesi. Arkadaşları şaşırdılar. Kendi dolapları tıklım tıklım dolu idi. Fakat bir yere giderken daima elbisesizlikten şikâyet ediyorlardı. Fazla elbise ben-

Tayyör

Böylesi olursa....

ce tamamile lüzumsuzdur. Senede ancak bir veya iki kıyafet yapabilen kadın bunları iyi yaparsa, birkaç sene içinde gayet iyi giyinmiş bir kadın olabilir. Bir tayyör beş sene, altı sene rahat rahat giyilir. Böyle bir tayyöre veya yeni tip elbise - tayyör kombinezonuna sahip olan bir kadın bir çift güzel, klasik iskarpin, bir çift güzel eldiven ve güzel bir çanta ile her yere gidip gelebilir ve... iyi giyinmiştir. Değişiklik ihtiyacını bu kadın sık sık değiştireceği bluzlarla tatmin edebilir. Eteklikler için de insan daima sağlam ve iyi cins kumaşları tercih etmelidir. Yazın tabii, her kadının basmaya ihtiyacı vardır. Ama basma deyince dört beş metre bana birşey ifade etmez! Öyle basma modelleri vardır ki 10, 12 metre icap ettirir. Fakat böyle zengin bir basma entari ile yazın insanın gidemiyeceği yer yoktur. Zaten kumaş miktarından fedakârlık etmek iyi netice vermez. Ekseri modellerde, bize dümdüz görünen elbiselerin mulajlarını görünce, insan şaşırıp kalmaktadır. Bu basit görünüşlü elbiselerin kupları neler ve neler icab ettirir! Simdi ekseri kumaşlar tela ile veya başka kumaşlarla kaplı olarak dikilmektedir. Bir pens bir elbiseyi değiştirebilir.

Dior'a göre bir kadın, çok ince olmasa bile, beli ince olmak şartı ile bol etekler giyinmeyi tercih etmelidir. Böylece ince bel meydana çıkmakta ve bol kumaş, fazlalıkları örtmekte, gözü aldatmaktadır. Düz kuplu elbiselerin dikişi muhakkak ki, süslü elbiselerden daha zordur ve düz elbiselerde dikiş, kendisini daha çok gösterir.

İyi giyinmenin formülü işte bence, az ve iyi şeyler diktirmekten ibarettir. Sıklığın formülüne gelince, bunu anlatmak bilmem mümkün mü?. Bu bir hiç'tir ama, mevcuttur. Bu yalnızca bir hava'dır. Biraz istidatla, fakat çok ta bakarak, görerek öğrenilir!.

Ama emin olun, Ankarada çok güzel, çok şık giymen birçok kadınlarımız var.".

En ucuz ve en kârlı elbiseler

Gece ve gündüz

Çarşı - Pazar

Pazarlık

Alışveriş yapan kadın, birden, elindeki kumaşı bıraktı ve paketlerini toplar gibi bir poz vererek:

"— İmkânı yok, dedi, istediğiniz parayı veremem, bir arkadaş aynı kumaşı çok daha ucuza aldı."

Satıcı telâşla, başka toplara atıldı:

"— Buyurun işte aynı desen, çok daha ucuz, fakat kaliteye dikkat ettiniz mi?".

"— Hayır hayır, arkadaşın aldığı benim beğendiğimin eşi idi. Metresine 30 lira veriyorum. Eğer işinize gelirse tabii.."

Kadın bu sefer, paketlerini topladı, hakikaten çıkıp gidiyor gibiydi, satıcı peşinden koştu.

"— Siftahımı bozmayın hanımefendi. Size iki buçuk lira Iskonto yapıyorum, otuz iki buçuğa bu kumaş bedavadır. Zaten satmasam daha iyi, vallahi sattığımızın yerine koyamıyoruz."

"— Siz bilirsiniz, Allahaısmarladık."

Kadın büsbütün kuvvet kazanmıştı. Alışveriş planının ikinci maddesini tatbik mevkiine koydu, kapıdan dışarıya bir adım attı, kalbi heyacanla atıyordu. Bu sırada, başka bir satıcı işe müdahale etti:

"— Buyurun hanımefendi, bir patrona danışalım.

- Patronla uzun bir çekişme daha ve kadın nihayet kumaşı aldı, muzaffer bir eda ile karlı bir iş yaptığına emin, dükkândan çıktı. Satıcılar da, aynı derecede memnundular. Onlar da kârlı bir iş yapmışlardı. Vakıa bu kadın, iyi bir "pazarlıkcı" idi ama bu işte, tam mütahassıs değildi. Kumaşı beğendiğini fazla belli etmişti. Bazıları daha çok ustalıkla hareket ederlerdi. Fiyatın üzerinde fazla durmaz da, kumaşın her an, yeni bir kusurunu görür, türlü tereddütler geçirirlerdi. Onları idare etmek güçtü ve fiyatı asgari kâr haddine kadar indirmeye muvaffak olurlardı. Bazıları ise doğrusu "cennetlik"ti. Bunlar kumaşı beğenir, kestirir, parayı çıkarırken usulen:

"— Hiçbir tenzilât yapmıyacak mısınız?", diye sorarlardı.

Bazı satıcılar böylelerine karşı ufak bir vicdan azabı duyarlardı:'

"— Adetimiz değildir hanımefendi ama, gayemiz sizi dükanımıza alıştırmaktır. Küsuratını vermeyiniz."

Ve kibar müşteri kibar satıcıya teşekkür eder giderdi.

Ecnebilere yapılan tavsiye

İstanbul ve Ankarada, çok mahdut birkaç büyük mağaza istisna edilecek olursa, bu pazarlık usulü bütün Türkiyede caridir. Pazarlık usulü ile aldatmak merakı bize o kadar mal edilmiştir ki, memleketimize gelen ecnebiler daha hudutlarımızın dahiline girmeden ikaz edilir, pazarlığa alıştırılırlar. Onlarda devamlı bir aldatılma korkusu mevcut* tur. Bu aldatılma korkusu, Akdeniz sahillerinde İtalyada başlar ve şarka doğru gittikçe kuvvetlenir. Kapalı çarşıda, ecnebilere antika diye yutturulan birkaç parça eşya, muhakkak ki hakkımızda yanlış hükümler verilmesine sebep olmuştur. Bütün kabahat iptidai olduğu kadar çirkin ve yorucu bir usulde, pazarlık usulündedir.

Fena bir usul

Çünkü pazarlık, daima müşterinin aleyhinedir. Böylece iyi pazarlık edemiyen veyahut hiç pazarlık etmiyen medeni kafalı müşteri devamlı surette pazarlık edebilen müşterilerin namı hesabına dükkâncılara fazla para öder. Madem ki dükkâncı pazarlığı daima göz önünde tutup ona göre, geniş bir fiyat istemektedir.

Alış - veriş

Tuzu : Pazarlık

Dükkân ve mağaza sahiplerine sorarsanız kabahat müşterilerdedir, pazarlık etmeden rahat etmez ve pazarlık eden ticarethanelere rağbet ederler.

Satıcı veya alıcı, bizde pazarlık etme, yani aldatmak merakı ve aldatılmak korkusu o derece yerleşmiş, o derece içimize sinmiş ki bundan vazgeçmeyi insanların hüsnüniyetinden beklemek artık imkânsızdır. Bunu kökünden halletmek ve pazarlığı sıkı bir. yasağa tâbi tutmaktan başka çare yoktur. Vakıa bizde böyle bir yasak mevcuttur veya mevcut idi, fakat hiçbir zaman tatbik edilmemiştir. Halbuki ekseri alışverişi yapan kadınlar, bu yasağa ne büyük bir hasret duyarlar. Pazarlık etse yorulurlar, küçülürler, ezilirler; etmeseler daha da çok aldatılırlar. Manavda pazar yerlerinde, en küçük dükkânda, en büyük mağazada hep bu sıkıntı ile karşı karşıyadırlar.

Her ne olursa olsun artık bu pazarlık usulünden, bazı filmlerde Şark'ı ifade etmek için komik bir şekilde tasvir edilen bu pazarlık usulünden kurtulmak istiyoruz. Belki ancak o zaman muhtelif mağazalardaki fiyat farkları ortadan kalkacak ve üzüntüsüz, korkusuz bir alışveriş yapacağız, yüzümüz gülecek.

Modern dükkân vitrini

Lütfen biraz zevk !

Vitrinlerimiz ve göz zevki

Yılbaşı yaklaştıkça, insanların vitrin seyretmek merakı da fazlalaşıyor. İhtimal, gerek kendimiz gerek yakınlarımız için, kaprislerimizi en

çok tatmin ettiğimiz ay, senenin şu son ayıdır. Mağaza sahipleri' bu merakımızdan, şüphesiz haberdardırlar. Zaten bu merakı tahrik etmek için ellerinden geleni yaparlar. Kadınlar için ciciler biciler, çocuklar için oyuncak, erkekler için parlak etiketli kravatlar vitrinleri doldurur, insanı türlü deliliklere âdeta davet eder.

Bu alışveriş maksadı hariç, güzel vitrin önünde durmak, keseye hiçbir zarar vermeden hayale dalmak ve gözlere ziyafet çekmek te zevkli bir şeydir. Fakat tabiî, zevkli vitrinler görmek şartı ile.

Ankarada ve hattâ İstanbulda, belki bir iki mağaza hariç, vitrinler gözlere ziyafet çekmekten çok uzaktırlar. Hattâ oradaki eşarplar, güzel de olsalar, o şekilde tanzim edilmişlerdir ki insanın gözünü fena halde yorar. Mağaza sahibi, nesi var, nesi yok sanki vitrine doldurmak istemiştir. İçerde yer mi yoktur, yoksa müşteriyi kalite değil kemiyet bakımından mı cezbetmeyi düşünmektedir?.

Eşyalar vitrinlere o derece doldurulmuştur ki, bazen müşterinin talip olduğu şey bile, vitrinden çekilip alınır. Yanyana etiketleri ile beraber sallandırılmış kazaklar, eşarplar, yanyana asılmış çantalar, dizilmiş krem kutuları, sabunlar ve saire çok ama çok çirkin bir manzara arzetmektedir. Halbuki vitrin tanzim etmek hakiki bir sanattır. Avrupada birçok şehirlerde bu işi dükkân sahipleri değil, dekoratörler yaparlar. Bir vitrinde, nefis surette uzanmış güzel bir kadın eli görürsünüz, nefis bir eldiven giyinmiştir, en iyi kaliteden, en güzel bir eldiven... Yanında Ankara'da Yenişehirde açılan Bu vitrini seyretmek bir zevktir ve insan farkına bile varmadan, güzel bir eldiven sahibi olmak ister.

Mağazalar muhakkak ki caddeleri güzelleştirmektedir ve son aylarda Ankara'da Yenişehirde açılan' birçok dükkânlar, mağazalar halkı sevindirmektedir. Fakat ne olur, bu mağazaların vitrinlerini işten anlayan insanlar tanzim etseler. Hiç olmazsa mağaza sahipleri, bütün mallarını camekânde teşhir etmekten vazgeçseler...

Ve bu pahalılık devrinde, halk şu bedava zevkten, göz zevkinden mahrum olmasa!.

Japonya

Yeni bir **ilim**

Japon üstad **Sopu** Teshigahara'ya **göre** buket **yapmak, bir vazoya çiçek koymak ve biblo yerleştirmek ilimdir.** Vakıa **bu,** Japonyada **eskiden beri bilinen bir sanattır ama, bu iş** için **10.000 talebenin devam edeceği bir üniversite** açmak **kimsenin** aklına **gelmemişti. Halbuki bugün** Tokyoda **Teshigahara tarafından** idare edilen böyle büyük bir **mektep** vardır.

Sopu Teshigahara sanatını ifade eden **şu hikâyeyi anlatmaktan zevk duyar:**

"**— Birgün** babam, **ki Japon imparatorunun** bahçıvanı idi, **bana** sonbahar yapraklarının kirlettiği bir yolu temizlemeyi emretmişti. Bütün enerjimle **işe** koyuldum. **Yol** uzun bir yoldu ve akşama kadar çalıştım çabaladım, kocaman mesafede tek bir yaprak bırakmadım. Yaptığım işten iftihar duyuyordum. Nihayet babamı çağırdım ve yaptığım işi **gösterdim.**

Babam, **uzun uzun** baktı.

— Cidden iyi çalışmışsın fakat yaptığın iş mükemmel değil! dedi..

Hayretle bakıyordum, babam çöplerin arasından üç yaprak aldı, onları bir ağacın yakınına sanki yeni düşmüşler gibi koydu.

— Tabiilikten fazla uzaklaşmak herşeyi çirkinleştirir, dedi.

Babamın bana verdiği bu ders, talebelerime verdiğim bilginin esasını teşkil etmektedir: Kuru bir dal en nefis çiçeklere bazan bir güzellik ilâve eder.".

Japon sanatkâr

Derleme mütehassısı

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Türkiye'de 1955 yılı sür'at rekoru kırıldı? Çoruh İli'nin Borçka ilçesinde Nuri Özdemir, İstanbul'a gitmek üzere postaya 28.8.1955 de bir taahütlü mektup vermiş. Bu taahhütlü mektup İstanbul'a kaç günde gitse beğenirsiniz? Tam "74" günde. Gerisini siz deyin...

(Karagöz)

Bursa (Hususi) — Şehrimizde bir oburluk rekoru kırılmıştır. Dağcılık kulübünün şef garsonu bir iddia üzerine bir oturuşta 1 tavuk, 750 gram tulumba tatlısı, 1 ekmek kadayıfı, yarım kilo börek yemiş, 10 şişe bira, 5 bardak su, yarım kilo süt ve bir çay içmek suretile bahsi kazanmış ve bütün yediklerinin içtiklerinin yarısını arkadaşları vermiştir.

(Yeni Adana)

Emniyet Müdürlüğü tarafından alınan bir karar gereğince, Genelevlerde dost tutma mevzuu kaldırılmış ve dostu olanların Genelevlere girmesi yasak edilmişti.

Bu durumdan müteessir olan Genelev kadınları ile dostları türlü şekillerle müracaatlar yaparak bu kararın kaldırılmasını istemişlerse de buna muvaffak olamamışlardır.

Vaziyete bir çare bulamayan genelev kadınları dün umumi bir grev yaparak, patronlarına çalışmıyacaklarını bildirmiş ve bunun üzerine evler lâmbalarını yakmamı şiardır.

Kadınların grevi Emniyetçe haber alınmış ve saat 10 şıralarında bir polis ekibi genelevlere gönderilerek, kadınları çalışmaya mecbur tutmuş ve evlerin elektriklerini yaktırmışlardır. Bu arada bir patron vekili polisler tarafından tokatlandığını iddia etmiştir.

Genelevlerde dost yasağına karsı umumi bir hoşnutsuzluk olduğu ve ne olursa olsun dostlarının evlere gelmesine müsaade edilmesi istenmektedir. Emniyet Müdürlüğünün bu durum karsısında nasıl bir karar vereceği merak edilmektedir.

(Yeni Adana)

Dün şehrimiz doğumevinde mesut bir hadise olmuş ve 60 yaşında bir kadın ilk çocuğunu dünyaya getirmiştir.

Bu münasebetle mesut anne doğumevinden ailesi tarafından çıkarılarak merasimle evine götürülmüş, iki de kurban kesilmiştir.

(Yeni Adana)

Mersin -— Dün şehrimizde 3 saat içinde en fazla kahve içecek olanı seçme müsabakası yapılmıştır.

Müsabakaya dört kişi iştirak etmiş ve Çukurova Fabrikası elektrik, işçilerinden Şefik Kansal 2 saat 13 dakikada 57 fincan kahve içerek müsabakayı kazanmıştır.

(Azim - İzmit)

Isparta — Bugün şehrimizde çok enteresan bir davaya bakılmıştır. Şehrin maruf ailelerinden bir kız, evlendiği ilk gece bakire çıkmadığı iddiasiyle babasının evine gönderilmiş, mahkemeye intikal eden hâdise sonunda gelin şehrimizde Ayşe Tarhan ve İbrahim Oğuz isminde iki kadın doktoru tarafından muayene olunmuştur. Doktorlar güveyin iddiasını teyid eder mahiyette rapor vermişler, fakat kız tarafı buna itiraz ederek Ankarada daha selâhiyetli doktorlardan müsbet rapor almıştır. Bunun üzerine, şeref ve haysiyetlerinin kırıldığı iddiasiyle gelinin babası tarafından bu iki doktor aleyhine dava açılmıştır.

Bugün gizli olarak bakılan dunuma bazı hususların tahkiki için başka güne bırakılmıştır.

(İstiklâl - Gebze)

Uçan at

Ama "çift kuvvet" değil

İzmit — Kandıranın Garipler köyünden T. isimli genç bir kız aynı köyden sevgilisi S. isimli delikanlıyı zorla kaçırmıştır. Genç kız hakkında takibata geçilmiştir.

(Yeni Adana)

Değirmendere — Kasabamız Hükümet konağında enteresan bir tecavüz hadisesi olmuştur.

Öğrendiğimizi göre hükümet dairesindeki eşyalar Belediyeye ait olup tahsisat çıkıncaya kadar emaneten verilmiş bulunmaktadır. Belediye Reisinin bilinmiyen bir sebepten dolayı Nahiye Müdürüne kızması neticesinde bizzat reis tarafından Nahiye Müdürlüğünün kapısı kırılmak suretiyle eşyalar zorla içeriden alınmıştır. Hâdise hakkında zabıt tutulmuş ve gerekli mercilere müracaat edilmiştir. Muhitte hayret ve teessür uyandıran bu hareketin'ne netice vereceği merakla beklenmektedir.

(İstiklâl - Gebze)

Ankara — Dün akşam üzeri şehrimizin Ulucanlar semtinde 55 yaşlarında Sami Uzunoğlu adında birisinin o civar kahvelerden birine fesle geldiği görülmüş, bunun üzerine kahvede gülüşmeler başlamıştır. Bu vaziyet karşısında Sami Uzunoğlu orada barınamamış ve dışarı çıkarken fesini çıkararak koltuğunun altına saklamıştır.

(Yeni Adana)

Geçen gece, Ankara'nın Yenişehir' semti Sağlık sokağında gece yarısından sonra bir kadın çıplak olarak sokağa fırlamıştır. Çırılçıplak sokakta dolaşan bu genç kadının ailevi bir geçimsizlik yüzünden kendisi-i sokağa attığı sanılmaktadır.

İstanbul'un Feriköy Avukat caddesinde de Tahsin adında birisinin çırılçıplak sokak ortasında yattığı görülmüştür. 3 kilo şarap, bir kilo ispirto içen bu çıplak öbür dünyayı boylamıştır.

(Karagöz)

Sarıkamış — Kazamıza bağlı Selim nahiyesinin Alisofu köyünde evvelki gün 16 yaşında bir çocuk, arkadaşını kaba etinden bıçaklanmıştır. Komşunun ölen danasından köpekleri için et keserken etin bud tarafı üzerinde aralarında kavga çıkmış ve 16 yaşındaki Binali arkadaşı Vergayı ağır şekilde yaralamıştır.

(Kars)

T I B

Mikroplar

Parazitlere dikkat

Bir çok hastalıkların mikroplardan ileri geldiğini biliyoruz. Bazı hastalıklar da parazitlerden doğuyor. Parazit denince, beslenme ilini, kendisi çalışmadan kolaylıkla kelleden yaratıklar anlaşılıyor. Bunlar bir başka cins canlının vücuduna, organlarına, dokularına veya kanlarına yerleşerek hiç emek harcamadan, onların zararına yaşıyor, gelişiyor ve ürüyorlar. Beraber yaşadıkları canlıdan ele geçirebildikleriyle geçiniyorlar. Bunlar Reşat Nuri'nin "Tanrı Misafiri", Akif'in "Topal Tilki" si gibi şeylerdir:

Çalış da göğremiş arslan kesil behey miskin.
Neden durup kötürüm tilki olmak istersin..
Tutar iken el ayak varup çalışmana bak,
Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak.

Kötü alışkanlık

Belki de insanların bazılarında parazit yaşamak ana rahminden kalma bir alışkanlıktan ileri gelmektedir. Çünkü insanlar daha yavru halinde iken analarının rahimlerinde, onun kaniyle yetişir ve gelişirler. O sırada yavru, ananın tamamen bir paraziti durumundadır. Hattâ, bu parazit durum, doğduktan sonra da devam eder. Uzun zaman, yeni doğmuş çocuk anasının sütünü sömürür. Bazı insanlar bu rahat hayata alıştıktan sonra, bütün ömürleri süresince bu durumu âdeta devam ettirirler ve cemiyetin daima, paraziti olarak kalırlar. Onların gözünde hayat dolgun bir memeden başka bir şey değildir.

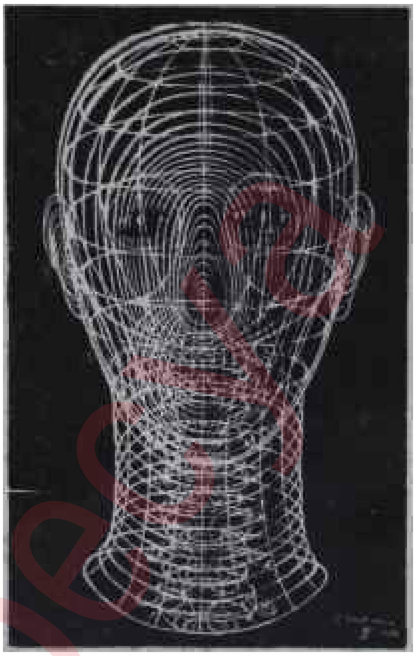
Ancak yavruyu hakiki mânasiyle bir parazit saymağa hakkımız var mıdır? Arada ufak bir farkın bulunduğu muhakkaktır. Ana-çocuk münasebetlerinde cinsler birdir. Parazitler ise ayrı cinsleri seçerler.

Parazitler daima aşağılık yaratıklardır. Yüksek hayvanlar, vertebreler yani belkemiği olanlar hiçbir zaman parazit hayatı yaşamazlar. Yukardaki ana-yavru durumu bir istisnadır. Yüksek hayvanlar yani vertebreler, kendileri parazit olmadıkları halde parazitler tarafından işgale uğrarlar. Bazı balıklar parazit istilâsına o kadar uğrarlar ki adeta bir müstemleke, bir sömürge haline gelirler. Bunlar möble otellere benzerler.

Garip seyahatler

Meraklı bir cihet de parazitlerin bütün hayatları süresince bir şahısta veya herhangi bir cinste yaşayamamalarıdır. Gelişmeleri sırasında bir çok tekâmül safhaları geçirmeleri ve bunu sağlayabilmek için de ayrı ayrı yaratıklara geçmeleri icabeder. Meselâ Taenia sollum domuz tenyasını ele alalım: Bunun yumurtası domuzların midesine gelerek burada larv halini alır. Larv halinde iken bu etleri yiyenlerin barsaklarına geçerek kabil, olgun parazit olur. Orada yumurtlar. Bu yumurtalar insanların pislikleriyle barsaklardan dışarı atılır. Bu pislikleri yiyen domuzların mide ve barsaklarına gelen yumurtalar yeniden larv haline geçerler. Domuzdan insana Ve insandan domuza bu devir, parazitin gelişmesi için mecburidir. Bunun tersi varid değildir. Yani hiçbir zaman tenya domuzun barsağında olgun şekle geçmez.

Başka parazitler için de buna benzer seyahatler vardır. Buna parazitin sikli denilmektedir. Tenya insansız olamaz. Onün 5-6 metre Uzunluğunda, azametli bir yaratık olarak gelişebilmesi için bizim en kötü maddelerle dolu olan barsaklarımızda bir müddet kalması, o gıda artıklarından ayırması lazımdır. Başka bazı parazitler ise bizi o kadar sevmezler. Vücudumuza girişleri, orada kılışları arızidir. Bunlar her şeyimizi sömürdükleri halde bizi yine sevmeyen, daima aleyhimizde bulunan başka milletlerin hayranı kimselere benzerler. "Harputta Bir Amerikalı" da Tekin Akmansoy bu tip Züppelerin güzel bir örneğini yaratmaktadır. Bu parazitler vücudumuzda bir müddet misafir olurlar. Yerler, içerler, sonra ilk fırsatta bizi terk ederler. Bunları tehlikesiz saymamalıdır. Bütün ihtimamlarımıza, bütün misafirperverliğimize rağmen yine bize zarar vermekten hâli kalmazlar. Muhakkak bizi hasta ederler. Bize ihanet ederler. Sonra da sanki birşey yapmamış gibi ellerini kollarını sallayarak çekip giderler. Meselâ amibler böyledir. Amib tek hücreden ibaret basit bir varlıktır. Pis sularda, çirkeflerde bulunur. Allah ona böyle bir hayat nasip etmiştir. Günün birinde böyle sulardan içen kimselerin barsaklarına geçer. Orada da yaşamasına devam eder. Şüphesiz bu bir yaşama değil, bir sefalettir, bir sürünmedir. Nihayet abdesle harice çıkar. Tekrar gideceği yer ya bir çirkef veya bataklıktır. Ama bedende kaldığı süre içinde cibilliyetinde gizli olan kötülükleri yapmaktan bir an geri kalmaz. Organizmada sebep olduğu en basit hastalık dizanteridir. Ama fırsat bulursa karaciğer absesi, akciğer absesl, beyin absesi de yapar.

Mikropsuz beyin
Ama canlı, değil

Bazı hayvanlar parazitleriyle birlikte rahatça yaşıyabildikleri halde bizim parazitlerimiz, hattâ en alışık olduklarımız bile bazı bozukluklar ve hastalıklar doğururlar. İnsan organizması parazitlerle beraber yaşamak için yaratılmamıştır. Onlara karşı az çok şiddetli reaksiyonlar gösterir. Onları bünyesinden atmak için çabalar. Ama bu hayırlı davranışında çok zaman muvaffak olamaz. Çünkü parazitlerin de kendilerini savunmak için tertipleri vardır. Evvelâ parazitlerin çoğu vücuda gizli girerler. Uzun zaman sömürüldüğümüzden haberimiz bile olmaz. Neden sonra vücudumuzda zararımıza çalışan sinsi bir düşmanın gelişmekte olduğunu, kanımızı kemirdiğini anlarız. Bu sırada çok zaman iş işten geçmiş olur. Parazitlerin çoğu bir muhtekir gibi kalın ensesiyle ortalıkta dolaşan, göbeğini kapılardan sığdırmaya uğraşan, köse başı apartmanlarının sahibi varlıklar değildirler. Sonra sağlık ve tedavi işlerinin ne mahkemesi, ne hakimi, ne polisi, ne de jandarması vardır.

Parazitlerin âdetleri

Bazı parazitler deride yaşarlar. Tahta kurusu, pire, bit bunlar arasındadır. Bir çokları da vücudun başka yerlerine, iç organlara yerleşirler. Ama başlıca sevdikleri yerler, insanın en asil maddesi olan kanla en kötü kalıntıları ihtiva eden barsaklardır. Vücudumuza girmek ve yerleşmek için de parazitler bir çok çarelere baş vururlar. Bir kısmı pencereden giren adi hırsızlara benzer. Ankilostom böyledir. Deriyi delerek vücuda sokulur. Daha keyfine düşkün ve züppe mizaçlı olanları da vardır. Misafirliğe muhakkak bir vasıta ile gelmek ister. Kendisini hiç yormaz, hiç zahmet çekmez. Muhakkak başkasının sırtında seyahat etmek ister. Ama bu hususta kullandığı ne Cadillac'tır, ne uçaktır, ne de kotradır. Bu vasıta çok zaman başka bir haşeredir. Sıtma anofel dediğimiz bir sivri sineğin aracılığı ile, onun tükrüğünde taşınarak ve onun insanı sokması ile kana ulaşır. Bu seyahat için keneleri kullananlar da vardır. Bazı parazitler de normal olarak vücudumuzun açık kapılarından, ağız yolundan yiyecek ve içeceklerle organizmaya ulaşırlar.

Suya dikkat

Vücuda parazitleri taşıyan maddelerden en önemlisi sudur. Vücud

için çok önemli olan ve hayatın kendisinden doğduğunu söylediğimiz su tifo, paratifo, kolera ve benzeri bir çok mikrop hastalıklarına sebep olduğu gibi bazı parazitlerin de vücuda yerleşmesine ve taşınmasına aracılık eder. 8u ile vücuda giren parazitler arasında bazı infusoire'ları, meselâ Balantidium coli, lamblia'yı, amib'leri sayabiliriz. Bunların barsakları tahrişiyle ishaller, kalın barsak iltihapları, kolitler, dizanteriler hattâ karaciğer, akciğer ve beyin abseleri husule gelir.

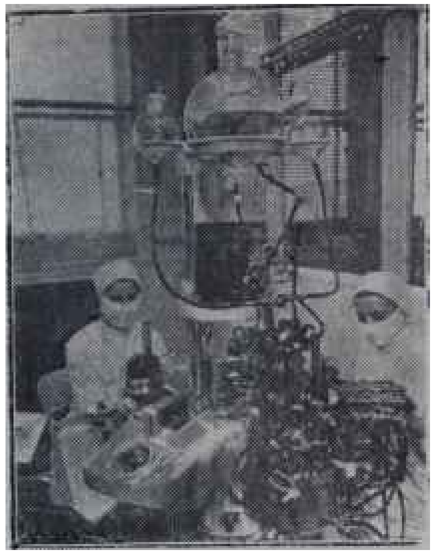
Çiğ yenen maddeler

Su ile vücuda girdiklerini söylediğimiz parazitlerin hepsi aynı zamanda çiğ yenen maddelerle de vücuda taşınabilirler. Ayrıca oxyure, ascarid ve taenia echinocoque da çiy yenen maddelerle vücuda girer. (Küçük çocukların üçte birinde oxyure vardır. Barsaklarda tahriş, kalın barsak iltihapları, kolikler, sinir bozuklukları hattâ bazan apandisit yapar.

Ascarid'e gelince 10-15 santim uzunluğunda, kirli sarı renkte, kalem gibi yuvarlak bir parazittir. Evliya Çelebi gibi, bazı döviz güveleri gibi seyahati çok sever. İnsan vücudunda ve dışarda bir takım dolambaçlı yollarda gezer. Normal olarak insan barsağında yerleşir, gelişir. Orada yumurtlamağa başlar.Yumurtaları insan abdesti ile dışarı çıkar. Sebzelere, marul, salata, hiyar, turp gibi çiğ yenilen maddelere bulaşır. Onlarla tekrar ağız ve hazım sistemi yolu ile insafı barsağına gelen yumurtalar burada açılarak içlerinden larv dediğimiz bir yavru çıkar. Bu yavru, bu yavşak allâme, ne sarıksız bocadır! Ne becerikli seyyandır! Bütün pasaport ve döviz işlerini ne çabuk tamamlar da vücudda nasü baş döndürücü bir seyahate çıkar! Nereleri dolaşmaz... Barsaktan karaciğere gelir, buradan kana geçer, büyük dolaşıma karışır, kalbe gelir, oradan küçük dolaşımla akciğerlere geçer, akciğerlerden yukarı hava yollarına, oradan yutma borusuna atlar, tekrar barsaklara ulaşır. Bu geçtiği yerlerde çeşitli tahrişler ve hastalıklar doğurur. Hattâ büyük deveranla beyne kadar gittiği görülmüştür. Bütün bu seyahatlere rağmen son durağı yine barsaklardır, son bulunduğu yer yine maddei gaitadır.

Taenia echinocoque'a gelince, bu tenya köpek barsağında yaşar. Orada yumurtlar. Yumurtalar çiğ maddelere bulaşır. Bunların yenmesiyle insan barsağına geçer. Bu yumurtadan da gayet açıkgöz, gayet becerikli bir yavru sıkar, orayı burayı yırtarak karaciğere ulaşır. Orada kendine bir apartman yapmağa başlar. Onun apartmanı da bir keseden ibarettir. Ama bu kese gittikçe büyüyerek insan için çok zararlı olur. Ameliyatsızda tedavi edilemez. Bu keseye Kyste hydatique denilmektedir. Bazan aynı keselerden akciğerlerde, beyinde de teşekkül edebilir.

Dana, sığır ve domuz etleri de buna benzer tehlikeler arzeder. Hele bunlar salam, sosis, sucuk, pastırma şeklinde çiğ yeniliyorlarsa çok dikkatli olmak lâzımdır. Hattâ o zaman içinden nal çivisi çıkan at etini tercih etmelidir. Bunlardan sucuk, pastırma, salam imâl ederek halka yedirenler büyük bir memleket hizmeti yapıyorlar demektir. Dana, sığır etleriyle insanlara Taenia saginata geçer. Domuz etleriyle de taenia sollum ve trichine bulaşır.

Parazit peşinde
Ezeli mücadele

Tatlı su balıkları, midye ve istiridye de tehlikelidir. Bunlardan Donve denilen ve karaciğerle akciğerlerde yerleşerek bazı hastalıklara sebep olan bir takım parazitler geçer.

Tedavi

Bu parazitlerin kötü tetirlerini gidermek için bir çok ilâçlar vardır. Tenyayı düşürmek için Fougere mâle kullanılır. Son zamanlarda Atebrine'nin de faydalı olduğu Heri sürülmüştür. Askarid ve oksiyür için santonin ve buna benzer başka ilâçlar mevcuttur. Hepsini yazmakta fayda yoktur. Bu kısımları hekimlerin bilmesi kâfidir. Ancak son zamanlarda oksiyür ve askarid tedavisi büsbütün yeni bir yola girmiştir. Eskidenberi taş düşürücü ve kum dökücü müdrir bir madde olarak bilinen Piperazine'in solucan düşürücü (antelmentik) hassası anlaşılınca bu ilacın oksiyür ve askaride karşı kullanılmasına teşebbüs edilmiştir. Piperazin ve türevlerinde birleşik olarak bulunan etilen diamin maddesinin de antelmentik tesiri okluğu anlaşılmıştır. Piperazin gocuklarda 0.10 • 0,20 gr., erişkinlerde 0.40 gr. dozlarla sekiz gün verilir. Sekiz gün istirahatten sonra tekrar sekiz günlük ikinci bir kür yapılır. Ortalama doz, kilo başına 50-75 mgr. Piperazin hexahydrate'dır. Gülhane Farmakoloji doçenti ve prof. vekili Enver Izgü tarafından bu ilâcın bir de şurup şekli hazırlanmıştır. Alınması kolay ve toksik olmayan ve boyalı madde de ihtiva etmeyen bu ilâçla yapılan klinik deneyler çok parlak neticeler vermiştir. Adı: Pipezol'dür.

Dr. E. E.

M U S İ K İ

Konserler

Britten Ankara'da

6 aralık salı akşamı. Büyük Tiyatrodaki konserde iki değerli sanatkar dinledik. Biri kompozitör; zamanımızın meşhur İngiliz bestecilerinden Benjamin Britten... Diğeri ise kıymetli bir İngiliz tenoru, Peter Pears. Program, bir şan resitali olarak tertiplenmişti. Mamafih, dinleyicilerin büyük bir kısmının daha ziyade Britten için geldikleri söylenebilirdi.

Halbuki, alâka ile beklenen bestekâr, konserde pek mütevazi bir şekilde yer almakta idi. Peter Pears ile birlikte, İngiliz Kültür Heyetinin davetlisi olarak, 6 aralıkta şehrimizde, 11 aralıkta ise İstanbulda birer konser vermek üzere gelmişlerdi. Britten'den, daha önemli icralar bekleyenlere hak vermek lazımdı; zira orkestra müziği sahasında da kıymetli bir sanatkardı; kendi eserlerinden bir kaçını - hiç değilse birini - burada idare etmesini gönül isterdi. Buna mukabil, bestekârın faaliyeti Peter Pears'e refakat etmesine ve resitaldeki birkaç parçaya münhasır kaldı.

Britten ismi, ilk nazarda, musikî âleminde "Peter Grimes" Operasını, memleketimizde ise "Gençler İçin Orkestra Rehberi" ni - veya diğer ismi ile - "Pureell'in bir temi üzerine Varyasyonlar ve Füg" ü hatıra getirir. Bestekâr, Frederick Delius, Edvard Elgar, Vaughan Williams gibi büyük İngiliz kompozitörleri arasında yer almaktadır ve asrımızın sanat dünyasında büyük bir kıymet ifade eder. Müziğin her sahasında eserler verdiği gibi, çeşitli stillerde yazmış, hattâ bu şümullü anlayışın muhtelif cephelerini çok defa aynı eser içinde bir araya getirmiştir. Kompozisyon hayatının ilk devrelerinde bir ara Schoenberg'in a tonal müziğinin cazibesine kapıldığı, fakat daha sonraları Mahler'in post-romantizmine değer verdiği görülür. Zamanla, şahsiyeti bütünlüğe erişmiş ve günümüzün pek sevilen bir bestecisi haline gelmiştir.

Daima başarılı bir tekniğin ışığında bestelediği musikisinde, mantıkî bir insicam yanında samimî bir Üslûba ve mükemmel bir poetik ifade kabiliyetine sahiptir. Eserlerinde dramatik unsur kuvvetle hâkimdir. Bu itibarla programlı musikîde üstün bir başarıya erişmiştir. Nitekim, istisnai kabiliyeti - bilhassa şarkı ve opera mevzuunda - realist* bir şekilde metnin atmosferini ve buna uygun düsen fonu muvaffakiyetle tedai ettirebilmesinde müşahede olunur.

Britten, 1913 yılında İngilterede, Lowestoff'da - Sufolk - dünyaya gelmişti. İlk bestelerine beş yaşında başladı. 9 yaşındayken bir yaylı sazlar kuartetine sahipti. 16 yaşına geldiğinde ise, eserleri 1 senfoni, 6 kuartet ve bir de "Simple Symphony" den müteşekkildi. İsmine "Sade - veya Basit - Senfoni" diyebileceğimizz bu

Benjamin Britten
Yakışıklı bestekâr

eser, 9-14 yaşları arasında, yaylı sazlar için bestelediği küçük parçalardan meydana getirilmişti.

Akademik tahsiline Norfolk'ta, Gresham okulunda başladı. Bu arada, Frank Bridge'den nazariyat dersleri aldı. 1930 yılından itibaren dört sene devam ettiği Londra Kraliyet Musiki Kollejinde ise hocaları arasında John Ireland (kompozisyon) ile Arthur Benjamin ve Harold Samuel (piyano) bulunuyorlardı.

Bestekâr olarak, halkın .dikkatini 1934 yılında çekmişti: Floransa'da, Milletlerarası Muasır Musiki Cemiyetinin tertiplediği festivalde icra edilen olup ve yaylı sazlar için-"Fantezi Kuartet" i büyük bir alâka ile karşılandı. Aynı cemiyetin 1936 yılındaki festivalinde ise diğer bir eseri. Keman ve piyano için Süit icra edildi. Lâkin, bestekâr beynelmilel sahadaki şöhretine 1938 yılında, "Frank Bridge'in bir temi üzerine Varyasyonlar" inin Londra'da icra olunması ile ulaştı.

Peter Pears
Bizimkiler tenezzül etmeli

Peter Pears

İngilterede, Glyndebourne Operası sanatkârlarından Peter Pears'in şöhreti, - zamanımızın diğer tenorlarına nazaran - daha ziyade memleketi hudutları içinde kalmıştır. Buna mukabil, musiki ile, bilhassa opera ile yakından meşgul olanlar tarafından tanınmakta ve değeri takdir edilmektedir. Gerçi Pears'i de bir gece için olsun, bir opera temsilinde dinlemek veya büyük bir başarı gösterdiği Britten operalarından birkaç arya okumasını istemek hatıra gelebilirdi. Mamafih, resital, bu değerli tenoru dinleyicilere pek yakından tanıtmış oldu. Programın ilk kısmında Purcell ve Schubert'in eserlerine yer verilmişti, ikinci kısmında ise Britten'den "Michelangelo'nun yedi Sonesi" ve yine Britten tarafından aranje edilmiş 4 İngiliz halk şarkısı bulunuyordu. Pears'in Lied'e pek uygun, yumuşak, fakat hacimli, berrak sesi, uzun zamandır mükemmel bir tenor dinlemeğe hasret kalanları fazlası ile tatmin etti. Tizleri, peşleri, pianissimoları tam bir rahatlıkla, en ufak bir entonasyon olmadan okumasına hayran olmamak mümkün değildi.

İşin garip tarafı, konserin Opera sanatkârları dul ve yetimleri menfaatine tertiplendiğini öğrenenler, dinleyiciler arasında bu sanatkârlardan sadece birkaçını -Leylâ Gencer, Atıfet Usmanbaş, Hilmi Girginkoç ve korodan birkaç üyeyi - görebildiler. Peter Pears'i dinlemeğe- Savni Subaşı da gelmişti ama diğer tenorlara rastlamak mümkün olmadı.

Tenkid

Devam eden bir konu

Besançon müsabakası, müzikseverleri bir hayli meşgul etti. Hattâ Forum'un son sayısında bu konu ile ilgili bir okuyucu mektubu neşrolundu : Yazı sahibi Y. Müh. Yüksel Atilâsoy, meseleyi sadece bir Türk sanatkârının - orkestra şefi Pertev Apaydının - başarısı zaviyesinden mütalâa ediyordu, ve müsabakaya dair, şimdiye kadar Forum'da neşredilen -aynı zamanda Akis'e cevap teşkil eden - yazıları , bu muvaffakiyetin " değersizle sürümesi" olarak tefsir etmekteydi.

Filhakika, Forum'da ve Akis'de Besançon müsabakası, Pertev Apaydın'ın bu yazışmadaki başarısı dolayisiyle ele alınmıştı. Ancak, esas konu şüphesiz ki bir Türk müzisyeninin değerinin küçültülmesi veya büyütülmesi değil, bir müsabakanın kolay olup olmadığı meselesi idi. Esasen bir münekkidin, bizzat bulunmadığı bir yarışmaya iştirak eden sanatkarları uzaktan tenkid etmesine imkân

olmadığına göre, derginin müzik münekkidi Bedii Sevinin, doğrudan doğruya Pertev Apaydın hakkında müsbet-menfi bir değerlendirme yaptığını düşünmek, her halde mümkün değildi.

Konu, yarışmanın kolay olup olmadığına, iştirak edenlerin değerlerinin anlaşılmasına imkân verip vermediğine, kısacası şartlarına taallûk ediyordu. O halde, ileri sürüten hususları, kendi zaviyemizden bir neticeye bağlamak, böylelikle pek fazla uzadığına kani olduğumuz Besançon bahsine burada bir nokta koymak üzere, şartların bazılarına - kısaca - tekrar temas edelim ve bu arada, yarışmanın tertip tarzı hakkında şimdiye kadar tilerinde durulmayan, sonradan vakıf olduğumuz bir iki noktayı daha belirtelim :

. Prova fırsatı olmadığını söylemiştik. Filhakika, namzetlere jüri huzuruna çıkmadan önce, orkestra ile herhangi bir çalışma imkanı tanınmamıştı. (Buna mukabil, esexlerin baştan sona kadar aralıksız, iyi kötü çaldırılması da makbul değildi. Hattâ bunların tam bir prova atmosferi ve şeraiti içinde yani prova yapılıyormuş gibi icra edilmesi müsabakan» ana şartlarından birini teşkil ediyordu. Nitekim, Oberon Üvertürü çalınırken Apaydın iki yerde orkestrayı durdurarak üyelere ikazda bulundu. Bu husus jürinin bilhassa dikkatini celbetti.

Cortege'in kolay bir eser olduğu inkâr edilemez. Ancak, kasdi hataları bulup çıkartmak için eseri sadece armoni bakımından kavramış olmak kâfi değildi. Meselâ, falsolar çoğu zaman tuttilerde yapılıyordu. Bir çok yerlerde pizzicato'larla arco'lar yer değiştirmişti. Üstelik, orkestra da parçaya gereği kadar hazırlanmamıştı. Öyle ki, iştirak edenler, partisyondaki eserin mânasını değil, ancak marş havasında yürüyen Cortege'de notların doğru olarak çalınıp çalınmadığını , kontrol imkânını arayabiliyorlardı. Eserin armoni bakımından tanınmasını önlemek maksadı ile, isminin önceden ilân edilmeyeceğini farzedelim : Az çok tanınmış bir parça seçildiği takdirde bunun namzetlerden çoğu tarafından ezbere bilinmesi mahzuru - şayet mahzur ise - gene mevzuubahis olabilirdi.

Deşifraj parçası "Image" adını taşıyordu. Çağdaş Fransa müziğinin örneği addedilebilecek, umumiyetle pastoral atmosferde, 6 - 7 dakikalık bir eserdi. Orkestra idaresi mevzuunda çeşitli teknik güçlükler ihtiva ediyordu. Dört beş yerde tempolar, döt beş yerde de ölçüler değişmekteydi. İki yerde Fermate vardı. Hâsılı, kolay bir eser değildi.

Nitekim, Final'da icra edildi. Müsabıklar ayrı bir binada beklediler. Sıraları gelince, kendilerine beş dakikalık bir göz atma müsaadesi veriliyordu. Partisyonun her hangi bir yerine işaret koymak yasaktı. Bunu müteakip sırası gelen caddeden, sokaktan, insanlar arasından geçerek salona geliyor ve kendisini bir orkestra ve dinleyici topluluğu karşısında buluyordu.

Yarışmaya, müracaat edenlerden otuz dokuzu - otuzu profesyonel dokuzu amatör - bilfiil iştirak ettiler. Neticeler esnasında ikinci derece ilân edilirken salondan itiraz sesleri yükseldi; orkestra üyeleri Apaydın'ın etrafını sarıp teessürlerini bildirdiler.

Besançon'un günlük gazetesi Le Comptois "Tezahürat da belli etmiştir ki ikinci ile üçüncü yer değiştirmelidir." diyordu. Mükâfat olan icralar radyoda yayınlandığı için gazetenin yazarı buna bilhassa istinad etmekteydi.

L'est Republicain - 13 Eylül tarihli sayısında - şunları yazmaktaydı: "İkinci, neden üçüncüden Önce yer aldı, anlayamadık... Pertev Apaydında lirizm azdı ama, ikincinin donukluğuna mukabil onda canlı ve şahsiyet dolu bir şef bulduk..."

Hülâsa, Apaydının şahsî başarısı hakkında da bu misallerden fikir edinmek mümkündü.

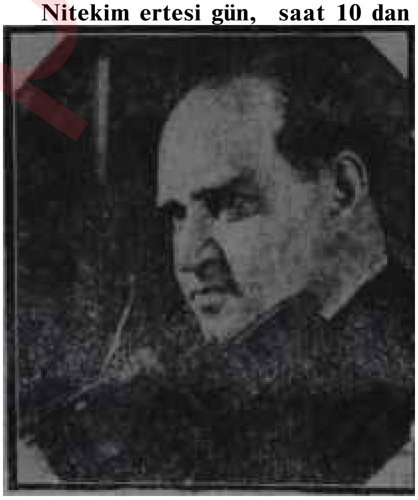
Sanatkârlar

Bir Fatih

Times'in Pazar nüshasını gözden geçiren bir New-York'lu. musiki sahifesine gelip de, birçok ilânın arasına sıkışmış bir isme gözü ilişince yerinden fırladı. "David Oistrakh!" Altında şu ilâve vardı: "Yalnız iki resital. Gişe Pazartesi saat 10 dan itibaren açıktır."

New York'lu musiki ile fazla alâkadar değildi. Fakat David Oystrah isminin pek çok Amerikalı için ne ifade ettiğini biliyordu. Bu şöhretli Sovyet viyolonisti, dünyanın hemen her tarafında olduğu gibi, Amerikada da ilâhlaştırılmıştı. Onu Amerika'ya celbeden. konser ajanları da bunu biliyorlardı. Fasla reklâm yapmağa bile lüzum görmemişlerdi. Gazetenin Pazar nüshasına küçük bir ilân yeter de artardı.

Nitekim ertesi gün, saat 10 dan

David Oistrakh

Kızıl keman

çok önce Carnegie Hall'un gişesine koşanlar, belki ömürlerinde rastlamadıkları bir kuyruk gördüler. Bu kuyruk, binanın kapısından çıkıyor, köşeyi dönüyor, Carnegie Hall'un bütün Yedinci Cadde cephesini takip ediyor, gene köseyi dönüyor, 56'ncı Sokak boyunca Altıncı Caddeye kadar uzanıyordu. Biletler kısa zaman» da tükendi. Pek çok kimse, Karajan idaresindeki Philharmonia orkestrasının konser günlerinin değişmesinden, dördüncü bir konserin daha ilân edilip programının açıklanmamasından, bu dördüncü konsere Oystrah'ın solist olarak katılacağını tahmin edememiş olduğu, ve zamanında bilet almadığı için kendi kendilerine kızdılar. Philharmonia'nın dördüncü konserine Oystrah'ın Brahms ve Çaykosvki konsertolarını çalacağı şayia halinde ortaya çıktığı gün, biletler bitivermişti. Ama ünlü viyolonist, herkesi hayal kırıklığına uğrattı ve konsere çıkmadı. Bir şayiaya göre hastalanmış; daha muteber kaynaklardan alınan bir habere göre ise, Karajan'la beraber çalmak istememiş.

Bir günde üç viyolonist

Mamafih, Oystrah'ın, resmen ilân edilen ilk resitalinin başına bir kaza gelmedi. O gün Carnegie Hall'da adeta viyolonistler günü vardı. Keman çalma sanatının üç büyük ismi aynı günde, aynı salonda çaldılar, önce, saat 2.30' da Mischa Elman, Mitropulos idaresindeki New York Filârmonik Senfoni Orkestrasının solistiydi. 5.30 da Oystrah resitalini verdi. 8.30 da da Elman ve Oystrah, bu üç viyolonistin arasında en başarılısı olduğu basındaki mütalâalardan anlaşılan Nathan Milstein-ın resitalinde dinleyiciler arasındaydılar.

Bununla beraber dinleyiciler olsun, basın olsun, Oystrah'ı alkışlara boğdular, göklere çıkardılar. Son dakikada sahneye de 300 kadar iskemle konmuş, tabiatiyle bu yerler de tamamen satılmıştı. Carnegie Hall'un muazzam salonunda tek boş yer görülmüyordu. Konserin başlayacağı sırada sahneye çıkan bir hademeyi halk Oystrah zannedip alkışı kopardı. Eserlerin icrasında, muvman arasında bile, viyolonist muazzam tezahüratla karşılandı. Bir münekkit, gazetesine yazısını yetiştirmek için, konserin yarısında salondan çıktığında, el'an Oystrah'tan bir iki parça dinleyebilmek ümidiyle kapıda, çıkanların bilet koçanlarını alıp içeri girebilmek için bekleyenlerin hücumuna uğradı. Bütün bunlar nasıl izah edilebilirdi? Gerçekten Oystrah bu kadar büyük bir sanatkâr mıydı? Yoksa halkın gösterdiği bu tehalük, bir müşahidin ifade ettiği gibi "yolunu şaşırmış züppelik" miydi? Bu ikinci müşahade daha yerinde olabilir.

Tesirli bir propaganda mı ?

Oystrah'ın Amerika seyahati, soğuk harbin gevşediği bir sırada

tasarlanmıştı, fakat sanatkâr Amerikalı dinleyiciler huzuruna çıktığında siyasi durum gene bozulmuş, soğuk harp gene başlamış bulunuyordu. Amerika ile Rusya arasındaki kültür alışverişini Ruslar gene engelliyorlardı. Vakıa Yehudi Menuhin'in Rusya'yı ziyareti, artık katileşmişti. Fakat Amerika tarafından gelen diğer bazı teklifleri Ruslar reddetmeğe başlamışlardı. Meselâ, büyük caz trompetisti Louis Armstrong'un Rusya'da konserler vermesini. "Armstrong mürteci bir musikiyi temsil ettiği için" kabul etmemişlerdi. Herhalde Sovyet makamları, kendi bestekarlarının çalışmalarına koydukları tahditlerle bizzat mürteci musikiyi desteklediklerini, bunun neticesinde bir çok Sovyet bestekârının, ancak burjuva düğünlerinde çalınabilecek parçalar bestelediklerini akıllarına getirmek istemiyorlardı.

Herşey bir tarafa, Oystrah'ın ikinci resitalinde de halkın tezahüratı birincisinden farklı değildi. Hatta New Türk'ün konser salonlarının, sinemalarının ve tiyatrolarının kapılarında hemen hiç rastlanmayan karaborsacılar bile o akşam, Carnegie Hall kapısında dolaşıyorlar, biletsiz oldukları halde içeri girebilmek ümidiyle gelenleri kolluyorlardı. Rusya, yıllardır çeşitli vasıtalarla yapamadığı şeyi yapmış, önce Gilels, sonra da Oystrah vasıtasiyle Amerikan halkının kalbini kazanmış sayılabilir miydi? Her ne kadar böyle bir suale kati bir cevap vermek içki bir Gallup anketine başvurmak gerekirse de, musikisever psikolojisinin sanat ile politikayı ayırdığını bilenler, böyle bir tehlikenin mevcut olmadığını söyleyebilirler.

_ Oystrah'ın çalışı, bu muazzam tehalükü ve tezahüratı asla haklı göstermiyordu. İyi bir viyolonist ve iyi bir musikişinas olduğu muhakkaktı. Fakat, tekniği yüzde yüz mükemmel değildi. Her eseri aynı tefsir kudretiyle, aynı anlayış derinliğiyle çalamıyordu. Eski musikide üslûp sıkıntısı çektiği barizdi. Leclair sonatında talileri temiz icra edemiyor, hızlı muvmanlardaki hafifliğine ve zerafetine rağmen, ağır muvmanları sürüklüyordu. Beethoven'in Fa Majör Romansında kuru ve ruhsuzdu. Buna mukabil Brahms Re Minör sonatının icrası hemen hemen mükemmeldi. Prokofiyef'in Re Majör sonatı, birinci muvman hariç, başarıyla çalındı. Ek parçalarda Ce--ar Franck sonatından resitatif, konserin belki en büyük tesir kudretiyle icra edilen parçası oldu. Fakat Debussy'nin Clair de Lune'üne zevksizlik hâkimdi. Bu hele, viyolonistin zevkinden şüphe etmeyi gerektiren kaydırmalarda kendini gösteriyordu. Ayrıca, Oystrah ile refakat piyanisti Yampolski (çok iyi bir piyanist) arasında oda musikisi anlaşması yoktu.

Herhalde bu ayarda bir konseri, dünyanın başka.yerlerinde birçok vasatın üstünde viyolonist de verebilirdi.

S P O R

Beşiktaş - Fenerbahçe maçı
Kale önünde bocalama

Futbol

Milli kadro

Futbol Federasyonunun geride bıraktığımız hafta içerisinde milli takım namzetlerini tespit etmesi en fazla alaka uyandıran bir mevzu İdi. Çünkü beğendiğini seçmek mevkiinde olan - federasyonca - selâhiyeli, bir kısım otoritelerce selâhiyetsiz müşavere heyeti nihaî kadroyu acaba nasıl tespit edecekti? Bu aynı zamanda seçicilerin kullandığı ölçüyü göstermek bakımından da mühimdi. Evvelki senelerde seleksiyonerlerin renk tesirinden kendini kurtaramadıkları malûmdu. Vakıa bu iste kulüpçülük gözlüğü kullananlar çok ağır şekilde tenkidlere uğramışlardı. Ama; tenkid onları ikaz etmemiş ve ayni hatayı tekrar etmelerine mani olamamıştı. Teşkilâta bilhassa muhalif olanlar milli kadronun ilânını bu sebeple beklemekte idiler. Çatabilmek için bundan güzel bir fırsat ele geçer mi idi? Fakat doğrusunu söylemek İcap ederse, ilân edilmiş olan kadro pek de fena değildi. Haksızlık yapılmıştı denemez. Yalnız sadece Galata saraydan İsfendiyar, Adaletten Selâhattin, Beşiktaştan Ahmet ve Beykozdan Fahrettine de şaris verilmesi lâzımdı. Bu arada bir de bazı büyük kulüplerden kadroya davet edilmiş ismen kuvvetli fakat form bakımından zayıf olan bir iki eleman da sayılabilirdi. Ama bu gençlerin millî maçların havasına iyi uydukları ve muvaffak oldukları düşünülecek olursa seçicilerin niyet ve, maksatları daha iyi anlaşılmış olurdu. 18 Aralıkta Portekizle İstanbulda ve 25 A-ralıkta Fransa milli takımı iki Pariste yapılacak olan millî maçlara takımımız muhtelif hususi maçlar yaparak hazırlanacaktır.

Jünior takımı

Kısa boylu, şişman bir şahıs: "Hiç kimsenin antrenmana alınmasına müsaade etmiyorum" dedi. Bu sözü söyleyen zat genç millî takım antrenörü Refik Osman Toptu. Hadise geçen hafta içerisinde Eyüp sahasında cereyan ediyordu: Gerçekten antrenör'ün hakkı yok değildi. Çünkü bazı kulüp idarecileri kabiliyetleri meçhul gençleri gelip görüyor, onlara bir takım cazip teklifler yapıyordu. Bu ise amatörlüğe vurulan bir darbeydi. Çocuk, - demek daha doğru olacak - kendisini tanımadan parlak tekliflerle karşılaşınca bunları kabul ediyordu. Genç millî takımımızın son senelerde birden zayıflamasının mühim sebeplerinden biri de bu idi.

O gün genç millî takımın iki antrenörü ve İstanbul Futbol Ajanı Sedat Taylan beraberce jünior takım kadrosunu tesbit ettiler. Gerek antrenör ve gerekse ajan genç takımda pek çok kıymetti eleman bulunduğunu, bunların sistemli bir şekilde çalıştırılması ile ilerde yapılacak olan millî temaslardan iyi bir netice elde edilebileceği kanaatinde olduklarını söylüyorlardı. Bu sadece İstanbul takımı idi. Diğer bölgelerde ayni şekilde çalışmaktadırlar. Bakalım bütün bu gayretler arzulanan genç bir on biri verebilecek midir?

Lig maçları

Uzun boylu, iri yapılı bir adam koşarak sırtındaki paltosunu ve ce-

ketini çıkartıp bir anda sakatlanan iki futbolcunun sırtına koydu. Hadise Mithatpaşa stadında Vefa - Galatasaray maçında cereyan ediyordu. Bunun üzerine kapalı tribünün sağ tarafında toplanan Galatasaraylılar hep bir ağızdan "Baba Gündüz" çok yaşa diye tempoyla bağırmaya başladılar. Sesleri kısıktı. Çünkü Sarı - Kırmızılılar o gün tahminler hilâfına Vefaya tam altı adet gol atmışlardı. Doğrusunu söylemek icap ederse taraftarlar gol adedinin bu kadar çok olacağını bilselerdi seslerini idare ederler başta yapılan birinci, İkinci gollerde mevcut sermayeyi harcamazlardı. Fakat takımları onlara büyük bir sürpriz yapmıştı. Sona doğru bağırmak istemelerine rağmen sesleri çıkmıyordu. Gündüz'ün bu güzel Jestini de teşçi etmek için kendilerini bir hayli zorladılar. Yedinci hafta lig maçları baştan sona kadar sürprizli neticelerle nihayettendi. Hafta içinde pek çok spor otoritesi Adaletin Beykozu yeneceğini söylemişti. Fakat yağmurlu bir havada kısa paslı Orta Avrupa sistemini oynamakta müşkülât çeken rakibini Beykoz, attığı iki gole mukabil bir gol yiyerek mağlûp etmeye muvaffak oldu. Beykoz bu vaziyette alta-maçta dokuz puvana sahip olarak lig liderliğini tehdit etmektedir. Emniyetin İstan - bulsporla 1-1 berabere kalması. Keza Kasımpaşanın Beyoğlusporu 1-0 mağlûp etmesi pek çok kimseyi yanıltan neticeler arasında gösterilebilir. Bütün bunlar puvan cetvelini yeni bir şekle sokmaya kâfi gelmiştir.

Haftanın büyük maçı :

Beşiktaş Umumi Kaptanı Sadri Usoğlu bir akşam gazetesine verdiği beyanatta: "— Herkes bizim takımı nasıl buluyor bilmem. Biz Beşiktaşlılar kendimizi maçın favorisi olarak görmekteyiz. Çocuklarımızın sahadan başları yukarda çıkacağına inanıyorum." diyordu. Nitekim bu sözler oyunun mühim bir kısmında tasvip gördü. Beşiktaş cidden rakibinden daha iyi oynuyordu. Hücum insiyatifi daha başlangıçta onlara geçmişti. Fakat netice almakta başarı gösteremediler. İkinci devrenin sonuna doğru' yedikleri bir gol onları liderlikten uzaklaştırmaya kâfi geldi. Bir mevsim içerisinde kuvvetli bir rakibi bu derece kötü bir durumda yakalamak elbette ki pek kolay bir iş değildi. Bu bakımdan Beşiktaş'ın kaçırdığı galibiyet hiç bir zaman af edilecek neviden değildi. Fenerbahçenin havadan oynaması, rakibinin daha başlangıçta oyununu ve üstünlüğünü kabul etmesi demekti. Bu taktiği takıma kimin verdiği belli olmadı. Evvelce olsaydı hücumlar antrenör Markoş'a yönelirdi. Halbuki şimdi o sadece takımı çalıştırıyordu. Galibiyette ortaya pek çok idareci çıkıyordu. Hattâ bu arada kerameti kendinde bulanlar da vardı. Ama mağlûbiyete sahip çıkan yoktu. Herkes bir köşeye büzülmeyi tercih ediyordu.

Güreş

Millî takım döndü

Geride bıraktığımız hafta içersinde Japonya'dan yurda dönen güreş kafilesi doğrusu arzulanan bir alâka ile karşılanmadı. Sessiz sedasız dağılan kafilenin başkanı Vehbi Emre kısaca gazetecilere : "Hemen şunu açıklamalıyım ki Japonya'ya götürdüğümüz takım üçüncü sınıftır. Ekserisi genç ve tecrübesizdir. Bunları yabancı bir atmosferde ve *gene* yabancı bir seyirci önünde güreştirmekten maksadımız tecrübe sahibi olmalarını temindir. Buna rağmen güreşçilerimiz 44 müsabakadan 22 Bini kazanmış bulunuyorlar" Vehbi Emrenin bu şekildeki konuşması spor muhitinde umumiyetle tasvip gördü. Fakat diğer işlerde olduğu gibi bazı şahısların politik bir mülâhaza ile federasyon başkanını hırpalar bir şekilde yazılar kaleme aldıkları da gözden kaçmadı. Bu şahıslar için maksatlı neşriyat kelimesi pekâla kullanılabilirdi. Tenkitler, yapmaktan ziyade yıkıcılığa yaramakta idi. Bu şekildeki hareketlerle elbetteki idareci sıkıntısı çekilecekti.

İran Güreş takımı

Günlerden 3 Aralık Cumartesi idi. Spor ve Sergi Sarayı gene heyecanlı sahnelere şahitti. Tribünleri oldukça büyük sayılacak bir meraklı kütlesi doldurmuştu. Hafta içersinde İstanbul Güreş kulübünün davetlisi olarak yurda gelen İran'ın Pulat takımı ile o gece serbest güreş karşılaşmaları yapılıyordu. İstanbul Güreş kulübü zayıf olduğu için Japonya'dan gelecek takımdan bir iki eleman maçlara sokmak istendi. Fakat İranlılar bunu hissetmiş olmalılar ki tartıların öğleden sonra 1 de yapılmasını ısrar ettiler. Halbuki o saatte Güreş takımımız henüz tayyarede idi. Berbat bir organizasyon neticesinde yapılan karşılaşmalar adeta insana heyecandan ziyade azap verici oldu. Neticede takımımız ilk geceki karşılaşmadan 7 - 1 mağlûp çıktı. Gecenin en mühim hadisesi 67 kiloda Tahsin Kotla ile Dünya şampiyonu İranlı Tevfik Cihani arasında cereyan etti. Tahsin kendisinden umulmayacak kadar güzel bir güreş çıkardı. Ve neticede ekseriyetle galip ilan edildiyse de İranlıların vaki itirazları ve güreşi terk edecekleri tehdidi karşısında Tahsin Kotin hatır için mağlûp edildi. Ertesi akşam ise daha kalabalık bir gurup güreşlere alâka göstermişti. Gene ayni kiloda Mehmet Çelebi ile Tevfik Cihaninin yaptığı karşılaşma bir takım hadiselere sebebiyet verdi. Mehmet, dünya şampiyonu İranlıyı iki defa tuşa getirmişti. Buna rağmen İranlı hakemler kendi güreşçilerini galip ilân etmeye kalktılar, bu hal bir takım itirazlara sebebiyet verdi. İranlılar halkın sert protestoları karşısında minderi terk ettiler. Haber • aldığımıza göre Güreş Federasyonu, Pulat kulübünü Şah nezdinde şikâyete karar vermiştir.

Atletizm

Kış transferi

Galatasaray kulübünün sessiz sedasız faaliyete geçmesi ve bir takım genç atletleri kadrosuna alması ezeli rakibi Fenerbahçeyi kara kara düşündürdü. Bu atletlerle önümüzdeki sezonda Galatasaray, Fenerbahçeye çok çetin bir rakip olacaktı. Senetler senesi rakipsiz ilerleyen Fenerbahçe, şimdi işi ciddiye almak ve daha fazla çalışmak mecburiyetinde idi. Bu ise, bu branşın mesuliyetini üzerinde taşıyanların uykusunu kaçırmaya kâfi bir sebepti. Bunun üzerine alelacele transfer faaliyetine girişen Sarı-Lâcivertli idareciler Beşiktaşlı Aydın Tunalıyı kendi kadrolarına aktarma etmeye muvaffak oldular. Fakat bu transfer, zaten arası "'Bulgurlu" davası ile açılan Beşiktaş kulübü ile yeni bir ihtilâf m doğmasına sebep oldu. Her fırsatta kuvvet gösterisi yapan Sadri Usoğlunun sesi bir anda yükseldi. Şöyle diyordu: "Fenerbahçe ile aramızda

Türk - İran karşılaşmaları

Bir yığın ıslık

birbirimizden eleman almamak için beş senelik bir mukavele vardır. Aydin Tunalıyı kandırmlan mevcut mukaveleye aykırıdır. Kendilerini noter vasıtasiyle protesto ettiğimiz gibi şu sırada paranın tahsili için mahkemeye de müracaat ettik. İşin en tehlikeli tarafı amatör olan atletizmi Fenerbahçelilerin profesyonelliğe sürüklemeleridir.

Durumu ayrıca Umum Müdürlüğe de bildirecek ve tahkikat açılmasını isteyeceğiz" Bu sözler Fenerbahçe camiam üzerinde nasıl bir tesir bıraktı, bilinmez. Çünkü bu hususta alâkalılar en ufak bir açıklama yapmış değillerdi. Atletizmi profesyonelliğe sürüklemek iddiası karşısında elbetteki bir şey söylemeleri ve kendilerini savunmaları icap ederdi. İtham ağırdı. Susmak hatayı kabul etmek olurdu.

Teşkilât

Sakin geçen bir hafta

Siyasi olayların tamamen aksine olarak spor dünyamızda geride bıraktığımız hafta için tek kelime ile sakindi diyebiliriz. Evet; ne bir itham ne bir iddia, ne de şu veya bu şahsı hedef tutan bir beyanatla karşılaşılmadı. Doğrusunu söylemek icap ederse bu sessizlik yadırgandı. Son haftalarda gelişen hadiseler, artık mühim olmaktan çıkmış adi bir vaka haline gelmişti. Okuyucular gazete sütunlarında bu nevi bir haberle karşılaşmayınca adeta garipsiyorlardı... Elbette ki bu sessizliğin bir sebebi vardı. Ama, bu sebep muhtelif şahıslara göre değişiyordu. Kimi mevcut teşkilâtın - Umum Müdür de dahil - kabinenin alacağı şekille alakalı olduğunu söylüyordu. Bunlar için siyasî görüşleri derin şahıslar demek yersiz olmazdı. Diğer bir kısım ise teşkilâtın fena çalışmadığı kanaatindeydi. Bunlara göre herkes kendisine düşen vazifeyi yapıyordu. Beğenmiyenler muhalifleri idi. Esasen deniliyordu; bu şahısların hiç bir şeyi beğenmelerine imkân yoktur. Çünkü yaptıkları tenkidler maksatlıdır. Ya kendileri veyahut "empoze" ettirmeye çalıştıkları adamlar iş başına gelmedikçe yaygaraya devam edeceklerdir. Böyle düşünenler içinde muvafıklar - iyiniyet sahipleri de olabilir - demek pek de yersiz olmaz. Görülüyor ki her iki tezi müdafaa edenler rin arasında derin bir uçurum vardır. Bu şartlarda boşluğun dolmasını ve aradaki buzların erimesini beklemek sadece bir hayaldir. Her iki grupta toplanan şahıslar netice itibariyle kararın daima efkârı umumiyede olduğunu söylemektedirler. Fakat isin hakikati evvelce de yazdığımız gibi efkarı umumiyenin vermiş olduğu kararın iki aksi tezi kullananların aleyhinde olduğudur. Uzun seneler herken yaldızlı söz, parlak nutuklar dinlemekten bıkmıştır. Şimdi her zamankinden fazla olarak bir icraat görmek arzusu millette belirmiştir. Bunu tahakkuk ettirebilecek şahısların ortaya çıkması en büyük arzudur.

ATÇILIK

Yarışlar

Murakabe yok

Yarışlar, büyük şehirlerin belli başlı eğlencelerinden biri olduğu kadar at neslinin ıslahında damızlık vasıflarının ortaya çıkmasını temin eden bir seleksiyon tarzıdır. Bu bakımdan at yarışlarının, at neslinin ıslahı ile ilgili olan Tarım Bakanlığı tarafından murakabe edilmesine lüzum vardır. Tarım Bakanlığı 1953 yılında çıkan bir kanunun kendisine verdiği yetki ile Türkiye'de yarış tertip ve idare etmek selâhiyetini bir mukavele ile Türkiye Jokey klübüne devretmiştir. Fakat, bu klübe devredilen iş bir amme hizmeti olduğu cihetle, yarışlara müteallik bütün hususlarda, murakabe vazifesinin görülmesi Tarım Bakanlığında kalmıştır. Jokey Klübü mevcut imkânlarının müsaadesi nisbetinde devraldığı bu işi yürütmeğe çalışırken kâh kadrosunun kifayetsizliğinden, kâh idare heyetinde vazife alan bazı şahıs ların tazyiki ile birçok hatâlara düşmüştür. Bu hatâlar, Tarım Bakanlığının ihtiyaca uygun bir murakabe cihazı teşkil etmemesi yüzünden tashih edilemeden sürüp gitmiştir. Takip edilen yolun sakat olduğunu ilk farkeden Jokey Klüp mensuplarından bazıları - meselâ Sait Akson, Özdemir Atman - mesai arkadaşlarım ikaz etmeğe çalışmışlar fakat bunda bir türlü muvaffak olamayınca istifa etmek zorunda kalmışlardır. Bu istifalara fikirlerini kabul ettirmemekten doğan küskünlüklerden çok hatalı hareketlerin mes'uliyetini paylaşmamak endişesi hakim olmuştur. Nitekim hadiselerin inkişafı, eski yolda devam etmekte büyük bir ısrar gösteren Fikret Yüzatlı'nın da çekilmek mecburiyetinde kalmasına yol açmıştır. Jokej Klübünü bu derece zaafa uğratan bu meseleler, gösterilmek istediğinin tam aksine olarak bir iç bünye anlaşmazlığı değildir. Mevcut nizamın icaplarının yerine getirilememesi, daha fenası getirilmemesi yüzünden, ortaya çıkan pürüzlerin, bu işlerin murakabesi ile vazifeli olan Tarım Bakanlığı tarafından ele alınmaması bu huzursuz havanın başlıca amilidir.

Bakanlık niçin müdahale edemiyor?

Tarım Bakanlığının murakabe vazifesini lâyikıyla ifa edememesinin sebebi, murakabe vazifesini görecek elemanlarının yarış hizmetlerinde de vazife almalarına müsaade etmesidir. Meselâ, Bakanlık murakıplarından Yarış Organizatörü Necati Ünsal Handikapörlük, muvasalat hakemliği, hattâ bazan olduğu gibi starterlik vazifesini de görmektedir. Tarım Bakanlığı Veteriner Umum Müdür Muavini de Muvasalat hakemidir. Bütün bu vazifeler mukabilinde ücret alan ve mesuliyet deruhte eden kimselerin bir taraftan bu hizmetleri ifa etmeleri diğer taraftan, da ayni hizmetleri murakabe etmelerini beklemek doğru olur mu idi?

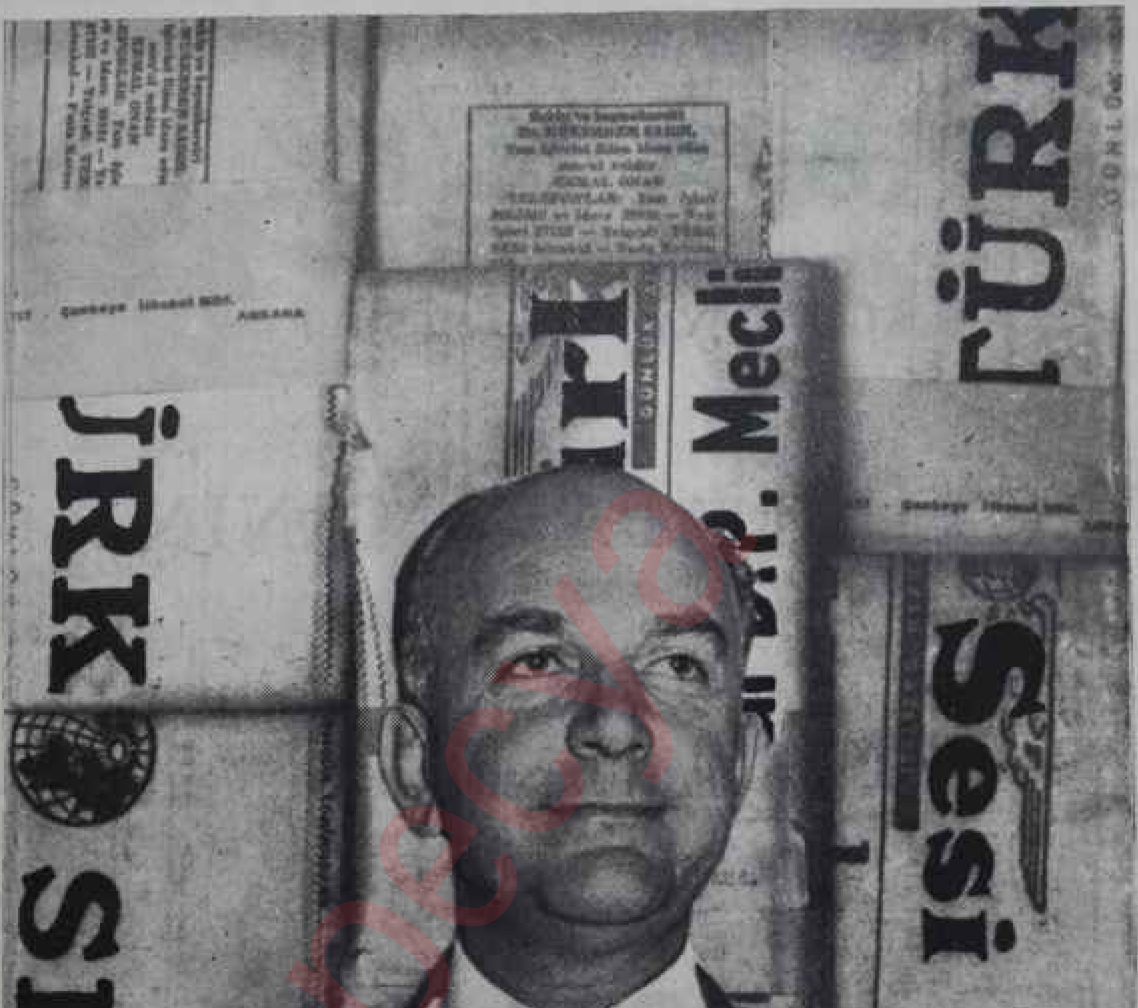
Program hazırlıkları

Her sene yarışların bitmek üzere olduğu şu günlerde bir dert ortaya çıkar : Gelecek yılın yarış programı.. Bu sene de bu dert kolay kolay halledileceğe de benzememektedir. Zira program komitesinin en çalışkan üyesi Sait Akson, bu sene bu işle meşgul olmaya vakit ayıramıyacağını bildirmiştir. Sait Akson'un programın hazırlanması ile uğraşmıyacağını bildirmesi, Jokey Klübünü oldukça zor bir durumda bırakmıştır. Nitekim, Jokey Klübü üyelerinden Fehmi Simsaroğlu - aynı zamanda en büyük yarış ahırlarımızdan birinin sahibidir - olağanüstü kongre münasebetiyle yapılan toplantıda, programın Tarım Bakanlığı tarafından hazırlanması fikrini ileri sürmüştü. Simsaroğlu'na göre, program Bakanlığın tasdiki ile nihai şeklini aldığı için, bu mevzudaki bütün çalışmaların Bakanlık tarafından yapılması bir çok pürüzlerin ortaya çıkmasını önleyecek ve Klüp altından hiç te kolaylıkla kalkamadığı bu ağır yükten kurtulmuş olacaktı. Aynı toplantıda bulunan Jokey Klübünün kurucularından maruf atçı Prens Halim Sait ise programların her sene ayrı ayrı hazırlanmasının istikrarsızlığa yol açtığım, bunu önlemek için beş senelik programın hazırlanması lazım geldiğini ileri sürdü. Prens, bu istikrarsızlık yüzünden dış memleketlerdeki atlarını Türkiyeye getirmeye cesaret edemediğini, beş yıllık bir program tasdikten çıkarsa kendisinin de gene yarışlara katılacağını ilâve etti. Bu toplantıda arap atçılarının program hakkındaki düşünceleri ifade edilmedi. Fakat Tarım Bakanlığının arap atlarına tahsis edilen ikramiyelerin nmumi yekunun % 50 sine yükseltilmesinde israr edeceği, bu husus yerine getirilmediği takdirde programı tasdikte güçlükler çıkaracağı biliniyordu.

Nispet ne olmalı ?

Halbuki, % 50 nisbeti bile arap atı sahipleri bakımından âdil olmaktan çok. uzak bir nisbettir. Zira ikramiyeler yarı yarıya olarak tahsis edilse bile aynı nispet yarış adedi bakımından tatbik edilmiyordu. ProgramlardaiÎki safkan ingilizlere mahsus yarışa mukabil en aşağı üç safkan arap yarışı konuluyordu. Bu bakımdan, 2/3 nispetinde arap atı sahiplerinin aleyhinde bir durum ortaya çıkıyordu. At adedi bakımından da ingiliz atı sahipleri büyük bir avantaja sahip bulunuyordu. Zira sahada 25 ingiliz atma mukabil, en as yüz arap atı yarışlara iştirak için idman edilmektedir. Bu bakımdan da arap atçıları, kazanma şansı bakımından, % 75 nisbetinde bir handikap taşıyorlardı.

Arka Kapaktaki Adam :

Dr. Mükerrem Sarol